

DE

DELAVSKA ENOTNOST

26. IV. 1978 - ŠT. 16. - L. XXXVII. - CENA 5 DIN

GLAVNI UREDNIK:
VOJKO ČERNELČ

ODGOVORNI UREDNIK:
BOJAN SAMARIN

Samozavestni in prekaljeni — svoje sreče kovači

Spet slavimo 1. maj — praznik dela.

Nekoč, v časih kapitalističnega zatiranja, smo na ta dan na ulicah ugotavljali svojo moč in se bodrili za boj, danes, v svobodni domovini pregledujemo delovne uspehe in se dogovarjamo za nove naloge ter se podajamo na izlete v naravo. Samostojni, samozavestni, v boju prekaljeni, na svoji poti.

Nekoč smo s hrepenečimi pogledi in srci iskali po svetu dežele, kjer imajo ljudje več zraka in sonca, zdaj si hodijo drugi k nam iz vseh koncev sveta iskat vzorov za svojo pot. Jugoslavija, včeraj od nacionalnih, socialnih, političnih in verskih razprtij razkrojena ječa narodov in narodnosti, država socialnih krivic in nasilja nad delavci, danes dežela milijonov zavestnih in delovnih samoupravljavcev, graditeljev novih proizvodnih in družbenih odnosov med ljudmi doma in v svetu. Velečila miru, demokracije, neuvrščenosti, vizije novega, še nedoseženega.

Veliko prijateljev imamo po svetu. Na naši strani so vsi, ki vstajajo in si z muko utirajo pot k svobodnemu soncu, na drugem bregu pa tisti, ki še naprej gazijo po glavah, grabijo, pobijajo. Na naši strani so tisti, ki zro v zoro jutrišnjega dne, na oni drugi pa ljudje in razredi, ki bi še naprej in večno radi živeli na račun žuljev delavcev, delavskega razreda.

Dosegli smo takšno stopnjo družbenega razvoja, da moramo oblast iz roke države in njenih organov prenašati neposredno na sam delavski razred. To pa zahteva, da morajo delavci še hitreje prevzemati v svoje roke državne funkcije. Z uresničevanjem nove ustave in zakona o združenem delu smo postavili temelje, da je lahko začela odmirati država sama in hkrati z njo tudi potreba, da kdorkoli v imenu delavcev odloča o njihovem delu in življenju.

Glavno vprašanje, o katerem se te dni dogovarjamo na kongresih ZK — z njim pa se bomo srečali tudi na kongresu slovenskih sindikatov — je torej vprašanje, kako odločanje o delu in življenju delovnih ljudi prenesti neposredno na sam delavski razred, na vse delovne ljudi. In to z enim samim namenom: da bomo v resnici postali sami svoje sreče kovači, da bomo uspeli obvarovati in ohraniti doseženo, da bomo znali ustvarjati novo in živeti človeka vredno življenje.

V prihodnji številki DE, ki izide dne 6. maja 1978, priloga:

SINDIKALNI POROČEVALEC

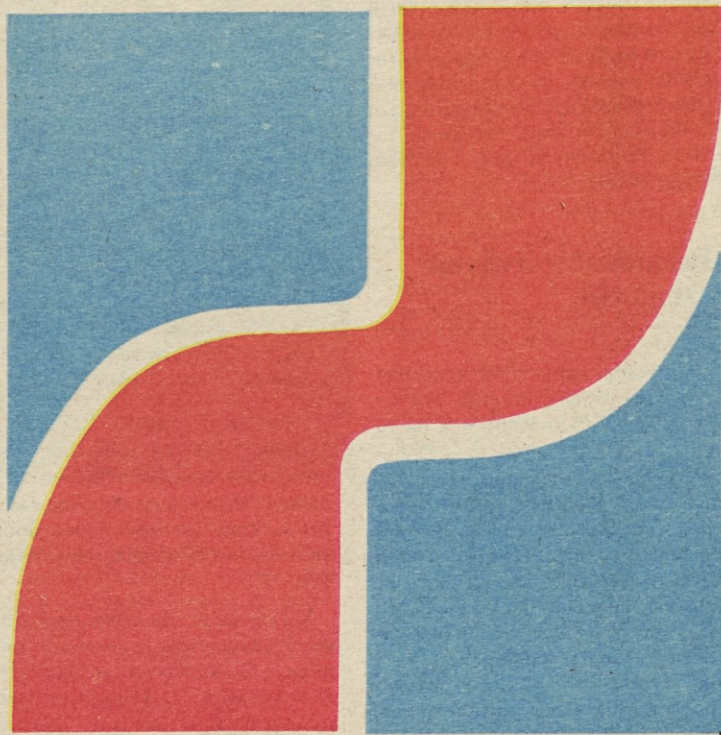
Številka 7

Edvard Kardelj:

Svobodno združeno delo

(III. poglavje: Družbenoekonomske funkcije minulega dela v sistemu dohodkovnih odnosov)

Gradivo za javno razpravo o organiziranosti sindikatov v Sloveniji

Občinski svet Zveze sindikatov Nova Gorica prireja v počastitev praznika dela

PRVOMAJSKO SREČANJE

PROGRAM:

Govor: DUŠAN ŠINIGOJ, član predsedstva RK SZDL; kulturni program: godba na pihala, pevski zbori in folklorna skupina; zabavni program: ansambel OTAVIJA BRAJKA s humoristom

Ob dnevu
osvobodilne fronte
slovenskega naroda
in mednarodnem
prazniku dela
— 1. maju —
želijo vsem
delovnim ljudem
veliko uspehov

REPUBLIŠKI SVET ZSS
REPUBLIŠKI ODBORI SINDIKATOV
IN DELAVSKA ENOTNOST

MLADINSKE DELOVNE AKCIJE — EDINSTVENA ŠOLA SAMOUPRAVLJAVCEV

Danes pri nas ni človeka, ki bi vedel povedati točno število naših prostovoljnih delovnih akcij. Od tistih med vojno, ko je na tisoče mladih šlo tudi za ceno življenja na žitna polja, zbiralo pridelke ali hrano, zdravila in orožje, prenašalo ranjence pa do onih, ko je pesem odzvanjala z ruševin, iz gradov pri spravi drv, popravilu domov, čiščenju tovarn, popravilu mostov. Dokler niso mladi zavhteli krampe na trasi proge Brčko-Banovići...

To je v bistvu pomenilo prekopati milijon 360 tisoč kubičnih metrov zemlje, prebiti tri tunele, zgraditi desetino mostov. Kljub temu so dvajset dni zatem, ko so prvega maja zasadili prvo lopato, položili že prvo tračnico. To je bilo med Gunjem in Brčkim. In to kljub temu, da je imelo eno sekuro deset brigadirjev, šest jih je imelo le en kramp in po dva lopato. Brigadirji so z delom nadaljevali v drugi, celo tretji izmeni, ni pa bil redek primer, ko so ostali na trasi dan

minu brigadirjev bo za vedno ostal odsek proge 41, na osmi sekciji, ki je bil v resnici dolg samo 1500 metrov. To je bila Lašva. Boj s trdo, tudi več kot trideset metrov visoko steno in boj z vodo Bosne, ki je spodkopavala in odnašala vanjo vgrajene opornike in zidovje. Sedem mesecev je potekal ta boj. Dan in noč. Tu so se menjavali najboljši minerji, najhrabrejši brigadirji, večkratni udarniki, posebne brigade... Toda brigadirji celotne trase niso upirali oči v Lašvo. temveč

Filip Vuković

Mi gradimo progo — proga gradi nas

Vsak tretji Jugoslovan je doslej sodeloval v eni izmed delovnih akcij — Stotine kilometrov železniških prog, tisoče kilometrov cest, električnih napeljav in vodovodov, na desetine jezov, kanalov, novih tovarn, to je le nekaj podatkov, ki zblede ob višjem smotru: edinstveni šoli samoupravljalcev — V čem je tridesetletna razlika med prvo in sedanjo gradnjo proge Šamac-Sarajevo?

Nepravilno je meriti veličino nekega gibanja, ki je pomenilo predvsem patriotizem, s številkami in podatki, vendar mimo nekaterih dejstev le ne moremo. Predvsem: rojstni dan mladinskih in drugih delovnih brigad je tudi rojstni dan nove Jugoslavije. Delovne akcije so bile in bodo najpopolnejši simbol mladih Jugoslovanov, ker so darovane svojemu narodu, svoji domovini, socializmu. V zadnjih treh desetletjih je na raznih delovnih akcijah sodelovalo več kot dva milijona mladih Jugoslovanov, ki so opravili okrog 80 milijonov delovnih dni.

in noč. Zato bodo tem mladincem ostali večno v spominu dogodki pod Majevo, Orlovi soteski ali Kislici, kjer se jim je tik pred zaključkom del odtrgal plaz in jim odnesel 45.000 kubikov nasipa. In prav tam se je začela tudi današnje pojme nevsakdanja drama: opustili so nasip in začeli kopati tunel. Da bi bila tragedija večja, je začelo snežiti, brigadirji so delali tudi do pasu v mulju in blatu, da bi progo prenesli in izkopali 200 metrov dolg tunel...

v Vranduk. V greben, skozi katerega je bilo treba izkopati 1528 metrov tunela. Sestavili so posebne brigade, danes legendarne Prvo in Drugo minersko. V začetku ni bilo kompresorjev, naenkrat je lahko delalo na čelu le po 6 brigadirjev, ki so si svetili s karbidovkami, ročno vrtali luknje za razstreljevanje, iz drobovja gore z rokami trgali skalo. Zato so se mine oglaševale le enkrat v osmih urah, napredovali pa so ped za pedjo, do devetdeset centimetrov na dan. Goro so naskočili z obeh strani, na obeh straneh se je odvijal boj, tekmovanje mladosti in zanesenosti z vero v zmago. Tako, kot je žarel obraz

Mi gradimo progo — proga gradi nas

Na prvi vlak, ki je odpeljal iz Banovičev, so brigadirji obesili transparent: »Mi gradimo progo — proga gradi nas«. Ta transparent je izpisan na lokomotivah tudi danes. Kajti po dobrih štirih mesecih, ko so končali prvo progo, so se mladi naslednje leto zagnali v gradnjo druge, še daljše, še zahtevnejše in težje proge. Šlo je za gradnjo proge med Šamcem in Sarajevom, trikrat daljše od prve, dolge 242 kilometrov. V šestih mesecih je bilo treba zgraditi progo po izredno težkem, skalnatem terenu, po dolini bučne in zahrbtnje reke Bosne. Izkopati je bilo treba okrog pet milijonov kubikov materiala, zgraditi 17 mostov čez Savo, Bosno in Lašvo. Medtem ko je bil najdaljši most na progi Brčko-Banovići dolg 75 metrov, so bili ti mostovi dolgi od 90 do 180 metrov. Morali so prebiti 9 tunelov v dolžini 2525 metrov (v prvi akciji le tri v skupni dolžini 600 metrov). Zgraditi so morali še 791 manjših mostov in vanje vgraditi okrog 23.000 prostorninskih metrov betona. Morali so vgraditi 335.000 pragov, ki so tehtali 22.000 ton in mednje nasuti pol milijona kubikov gramoza. Za delo so potrebovali tri milijone delovnih ur.

Tudi pri tej, še težji in zahtevnejši akciji, je mlade pestilo pomanjkanje mehanizacije. Na voljo so imeli le 108 buldožerjev, 90 kompresorjev, 27 avtomatskih kladiv, 21 drobilcev in 19 traktorjev. Poleg proge so morali zgraditi še 108 različnih objektov, od železniških postaj v Sarajevu, Zenici, Modriči, Nemili, Semizovcu in drugod, do skladišč in različnih zgradb. Zavedajoč se težine dela je za praznik dela Prva užička brigada predlagala, da bi naj delovni čas s šestih ur, kolikor je trajala izmena na progi Brčko-Banovići, podaljšali na osem ur. Toda tudi teh osem ur je bilo v resnici samo simbolični mejnik, saj so mladi pogosto delali po osemnajst in več ur na dan. V ilustracijo naj povemo, da so goloroki samo reko Bosno premostili štirinajstkrat! Zgradili so most čez Savo, ki je po dolžini presegal vse dotodanje in nosi še danes naziv: Most ljudske mladine Jugoslavije. Toda najhujši boj mladih s kruto naravo, kamnom in vodo se je ponovil še nekajkrat. V spo-

HUSEINA HADŽIĆA, ki je kot prvi uspel splezati skozi prebito odprtino v tunelu pod Majevo na progi Brčko-Banovići, so zdaj žareli obrazi minerjev Prve in Druge minerske, ko so 28. junija ob tri četrt na dvanajst prebili zadnji meter skale v Vranduku, da bi dva meseca pozneje skozi tunel zarohnel prvi vlak. Progo so zgradili 13 dni pred rokom. Na velikem mitingu v Sarajevu so brigadirji med drugim poročali tovarišu Titu tudi to, da pri tem ne gre samo za delovno zmago, temveč za izredno šolo mladih. Kajti ti so kljub naporu delu našli čas za idejno-politično delo, za organizacijo raznih prireditev, za šolanje. Znano je, da je na stotine mladih šele na tej akciji uspelo napisati prvo pismo v življenju, da se jih je na tisoče izučilo različnih poklicev, da se je šele tu mladina usposobila za nosilce lastnega in v dotodanjem svetu neznanega razvoja. Pri gradnji proge je sodelovalo 217.234 brigadirjev.

Brigadirsko življenje ostaja isto

V letošnji, največji zvezni delovni akciji pri gradnji drugega tira na progi ŠAMAC-SARAJEVO, bo 78 kilometrov dolgi odsek med Dobojem in Zenico gradilo okrog 250 mladinskih in drugih delovnih brigad, v katerih bo približno 24.000 mladih iz vse države. Brigadirji bodo živeli v modernih naseljih, ki so že postavljena v Doboju, kjer je glavni štab akcije, v Žebci, Nemili in Zavidovičih. Naselja spominjajo na zaključene stanovanjske soseske in bodo pozneje služila za različne namene. Nikjer ni blata, vsepovsod asfalt, v montažnih barakah je največji stanovanjski komfort, kopalnice in skupni prostori, samopostrežne jedilnice z več različnimi obroki hrane.

»Res je, da je od prve akcije pred tridesetimi leti preteklo mnogo časa, vendar je ritem brigadirskega življenja ostal v glavnem isti,« pravi FILIP VUKOVIĆ, komandant akcije. »Tovariši, brez zamere, čez deset minut moram že drugam, za to, kar v glavo... Mladi smo obljubili, da bomo tudi to akcijo končali pred

Andrej Verlič

Sead Halebić

rokom. Čeprav na zunaj kaže, da je že vse v redu, se vseeno srečujemo še s težavami, ki so značilne za prvo izmeno. Kljub temu sodim, da smo uspešno premostili te »porodne krče«, življenje in delo je dobilo tisti značilni brigadirski ritem. Žal te prve izmene še nimajo vsega, kar so brigadirji pričakovali. Tu gre predvsem za interesne dejavnosti, za razne tečaje in uk. Polno pa so zaživele politične šole in šole mladih samoupravljalcev. Za celotno življenje brigadirjev je pomemben samoupravni sistem, ki preveča od četnih do brigadirskih konferenc in skupščin. Prepričan sem, da bo akcija opravila svoj namen in v resnici ostala kovačnica mladih, kot je bil to že cilj pred tridesetimi leti. Po drugi strani pa sem trdno prepričan, da bo tudi ekonomski učinek večji od naložbe, tako, kot je bilo to že nekaj akcij nazaj...«

Ob koncu razgovora je komandant Vuković prosil, da bi naj pomagali pri dostavi časopisov. Iz Slovenije namreč brigadirji ne dobivajo časopisov, s čimer po nepotrebnem dobivajo vtis, kot da so doma nanje pozabili.

V Doboju je ena izmed dveh slovenskih brigad te prve izmene in sicer brigada Slavke Klavore iz Maribora, ki jo sestavlja 111 brigadirjev, med njimi je 60 Slovencev iz mariborske, ptujске, ormoške, slovenjebistriške in lenarške občine. Vodi jo 18-letni ANDREJ VERLIČ, učenec pri ŽTP v Mariboru. Mladi brigadirji se največ pritožujejo nad organizacijo življenja v naselju in nad tem, da še niso organizirane vse dejavnosti. Zamerilo, da lahko samo vsak deseti opravi šoferski izpit, da ni vseh poklicnih tečajev, da je življenje v naselju preveč »vojaško trdo«, da nimajo stikov z domačini.

»Mladi upravičeno kritizirajo, saj smo pričakovali več srečanj z občani,

pričakovali smo več obiskov znamenitih krajev iz NOB in srečanj z nekdanjimi brigadirji ter borci,« potrjuje Andrej Verlič. »Tako pa v prostem času ostajajo v naselju, kjer se tudi ni povsem zaživele tisto značilno brigadirsko življenje, o katerem smo toliko slišali in katerega poznajo fantje, ki so se že udeležili podobnih akcij.«

Kako prekositi samega sebe?

V Žebci je druga slovenska brigada, in sicer brigada Milana Mravljeta iz ljubljanske občine Šiška. Tudi v njej je le polovica slovenskih mladincev. Vodi pa jo SEAD HALEBIĆ, tehnik ljubljanskega podjetja za avtomatizacijo prog v sestavu ZG Ljubljana. Sead Halebić je prekaljen brigadir, udeleženec več akcij, poleg tega tudi »domačin«, saj je bil rojen v Doboju.

»Tudi v našem naselju se srečujemo s težavami, ki so značilne za prve izmene,« pravi. »Škoda, da brigadirji teh izmen nimajo enakih možnosti, kot jih bodo imele poznejše izmene. Brigado sestavljajo zvečne mladi delavci, v njej imamo tudi tri dijake in celo inženirsko kemije, zato za nas niso zanimivi tečaji za tesarje, zidarje ali natakarje, kot je to primer v drugih brigadah. Največ težav pa nam povzroča vreme. Nenehno deževje in narasle vode nam povzročajo več preglavic kot žulji, čeprav tudi teh v prvih dneh ni manjkalo. V začetku smo imeli nekaj težav z nekaterimi, ki so si brigadirsko življenje drugače predstavljali. Zato je brigada na neki skupščini odslovila brigadirja...«

Prav na dan našega obiska so bili brigadirji trikrat deležni dežja, čeprav so imeli nič koliko preglavic tudi

s podtalnico. Na odseku med Zavidoviči Ljubljanci preučajo signalni kabel. Izkopani jaskolji jim nenehno zaliva voda.

»Zagnanost v brigadi je osupljiva. Pogosto moramo brigadirje trgati dela v nemogočih pogojih, ko vodo dosega že višino pasu. Pozabljanje ni vse samo v točkah, čeprav je treba da so te odvisne tudi od težav pri delu. Toda zdravje je prvo. Pravda imam občutek, da bomo prekosili samega sebe, saj je očitno, da bomo daleč presegli dosedanje uspehe...«

V soboto jih bodo obiskali mladi dinci iz Emone. Srečanja se veselijo. Pri tem tudi oni poudarjajo, da imajo premalo vezi z domačini in rojstnim krajem. Tudi v Žebci ne dobivajo slovenskih časopisov in tako ne vedo kako in kaj je doma.

In v čem je razlika teh trideset let, od gradnje prve proge do današnje? Narava je ostala ista. Zagnanost in pridnost mladih tudi. Življenjske zmere sedanjih brigadirjev se ne da primerjati z onimi takrat. Toda kljub skalni naravi vode in drugemu, zdaj krotovijo stroji gradbenih podjetij. Čeprav je kamen Vranduk ostal isti, ta ne bo več pritegoval praznino vse domovine, kot jo je bil primer pred tridesetimi leti, ko je šest mladincev ob karbidovki v šestimi rokami trgalo skale.

Zdaj tam rojniho stroji gradbenih kolektivov. Utrip brigadirskega življenja je naravnano na lažja dela, predvsem pa na vsebinski del te celostne šole mladih. Na štirinajstih različnih šol, od političnih in delegatskih do plesne in šole za zidarje. To so poglaviti namen tudi te akcije, čeprav ne gre zanemariti tudi tistega drugega ekonomskega, ki je bil nekoč še sporen. Seštevek pa se kristalizira v deležu, ki ga mladi mladi tako darujejo domovini.

Skica predvidene druge trase na progi Šamac-Sarajevo. Letos bodo zgradili 78 kilometrov med Dobojem in Zenico. Glavni štab MDB je v Doboju (800 brigadirjev), v Žebci 1.000, v Zavidovičih za 750 in v Nemili za 750 brigadirjev. (Skica B. Sotošek)

RAIO DUGONJIĆ, takratni predsednik centralnega odbora USAOJ, je pred začetkom akcije med drugim tako tudi povedal: »Mi se zavedamo težnje obveze, ki smo jo sprejeli, vendar nas to ne skrbi. Združili bomo voljo in energijo, navdušenost in iznajdljivost ter zgradili progo še pred obljubljenim rokom...«

TRBOVELJSKI RUDARJI OB PRVEM MAJU

ŠOPEK RDEČIH NAGELJNOV

»Kopač Stane Pintar poriva kompresor v sklad premoga in vse njegovo telo, napeto kot lok, mu drhti, in po golem hrbtu mu teče potoček znoja. Usedel sem se na kup premoga in jalovine in Cveto Plevnik, rudniški tehnik, mi je dejal: »Stane ti bo veliko povedal o knapovskem življenju.«

Poprej sva s Plevnikom nekaj ur hodila po jami, se umikala vagončkom, ki so prevažali premog in jalo vino, gramoz in hlode, lezla po lestvah, se plazila čez transporterje. In sem Plevnika vprašal:

»Koliko so pa dolgi tile rovi?«
»Dolgi!«
»Ljudje so se pred sto in več leti zagrizli v nedra zemlje, jih prerili vzdolž in počez; da bi izrgali njeno bogastvo za svoj napredek, za vse tisto, čemur rečemo — življenje.

Tako nekako sem pred osemnajstimi leti pisal o trboveljskih knapih in precejšen del te moje reportaže je naša nova generacija samoupravljavcev prebrala v Berilu za četrti razred osnovnih šol, in se ob njem ustila, kakšno je knapovsko življenje.

Takrat sem pisal: »Prihajajo iz Terezije, iz Dobrne in iz Žabjaka, iz Agneze in Limberka, Petelinje in Kurje vasi, Zabukove gore in iz Lakonc, torej iz bližnje in daljne okolice Trbovelj; kopači in njih pomočniki, vozači, gospodarji čela, strelski mojstri in nadzorniki. Vrežejo sekire na rame, poberejo svetilke ob vhodu v jamo, hodijo po rovih med črnimi skalami, kopljejo, vravajo in razstreljujejo, nalagajo premog na vagončke in ga pošiljajo v svet.

Vsak dan, v treh izmenah. »Jama je zahrbtna in nobenemu človeku ne prizanaša,« je pripovedoval Tone Mrak, gospodar čela. »Knapji smo vsak dan na prvih frontnih položajih v boju za premog in za vse tisto, čemur rečemo naš socializem.«
»Potlej sem s trboveljskimi rudarji govoril o tem njihovem in našem socializmu.

Stane Pintar ni bil nič kaj zadovoljen s Plevnikovim pozivom, naj pripoveduje o knapovskem življenju. »Kaj naj povem? Imam štiri otroke in ženo. In takle kompresor... veliko je tega, kar smo doživeli in preživeli...«

Prijel je za kompresor in dejal: »Ce bi jama spregovorila...«
Pripovedovala bi o starih časih, o tistih letih, ko je bilo rudarju teže težko skalo zvaliti z etaže, o mezdah in revolucionarnih bojih trboveljskih knapov z nekdanjo gospodo, o stavgah, v katerih sta se kalila njihova delavska razredna zavest in tudi knapovsko tovarištvo. Pa še o rudarjih samoupravljavcih, ki zdaj gredo s ponosom v rov, v svojo jamo in ki z neizmerno ustvarjalno slo vedno bolj samostojno in pogumno urejujejo svoje delo in življenje.

Minilo je osemnajst let. Med trboveljske knape me je pred dnevi spet pripeljal Cveto Plevnik, ki je bil potlej predsednik občinskega sindikalnega sveta, zdaj pa je družbeni pravobranilec samoupravljanja v trboveljski občini. Poprosil sem rudarje: »Povejte, koliko socializma ste si že ustvarili v teh dveh desetletjih in kaj so bile takrat samo sanje, zdaj pa je to že dejstvo.«
Obujali smo spomine na tedanje pripovedi trboveljskih knapov in hkrati govorili o njihovem sedanjem delu in življenju.

Nekdaj mi je Tone Mrak, gospodar čela, pripovedoval o ekonomskih enotah, ki so jih takrat ustanovili tudi v trboveljskem rudniku, in je rekel, da bodo te enote prinesle nekaj koristnega samoupravljanju, zlasti zato, ker bo »poslej dinar bližji delavcu, ki ga je ustvaril.«

Takrat še nismo vedeli, kaj vse naj storimo, da bi o svojem dinarju odločil delavec, torej tisti, ki ga je ustvaril. Rekli smo: »Mi vse odločamo na svetu, zato naj vse bo naša last, zato naj delavcu in kmetu...« in tako dalje naprej. In ta naša oblast, za katero so trboveljski knapi dali tako veliko življenj in garanja, se nam je ta-

težavnih obveznosti, ki so jih sprejeli z referendumom.

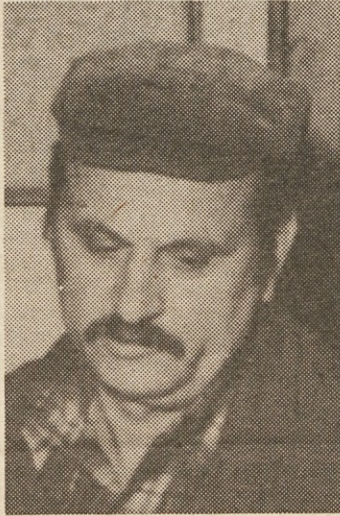
Dogaja se, da se trboveljski rudnik znajde v težavnem gospodarskem položaju, pri tem pa mu družba samo toliko pomaga, da životari, povsem samoupravno zaživeti pa ne more, ker ga morijo tolikšne denarne stiske.

O teh denarnih stiskah so rudarji rekli takole:

»V upravi so nam pripovedovali: Premoga ni! Še nekaj let, pa bomo jamo zaprli. Potlej so nam rekli, da je v teh hribih še tolikanj premoga, da bo dovolj dela za dve novi generaciji rudarjev, nihče pa ne ve, koliko

Jože Ogrizek

Mirko Pirnauer

Tone Mrak z vnukinjo Matejo

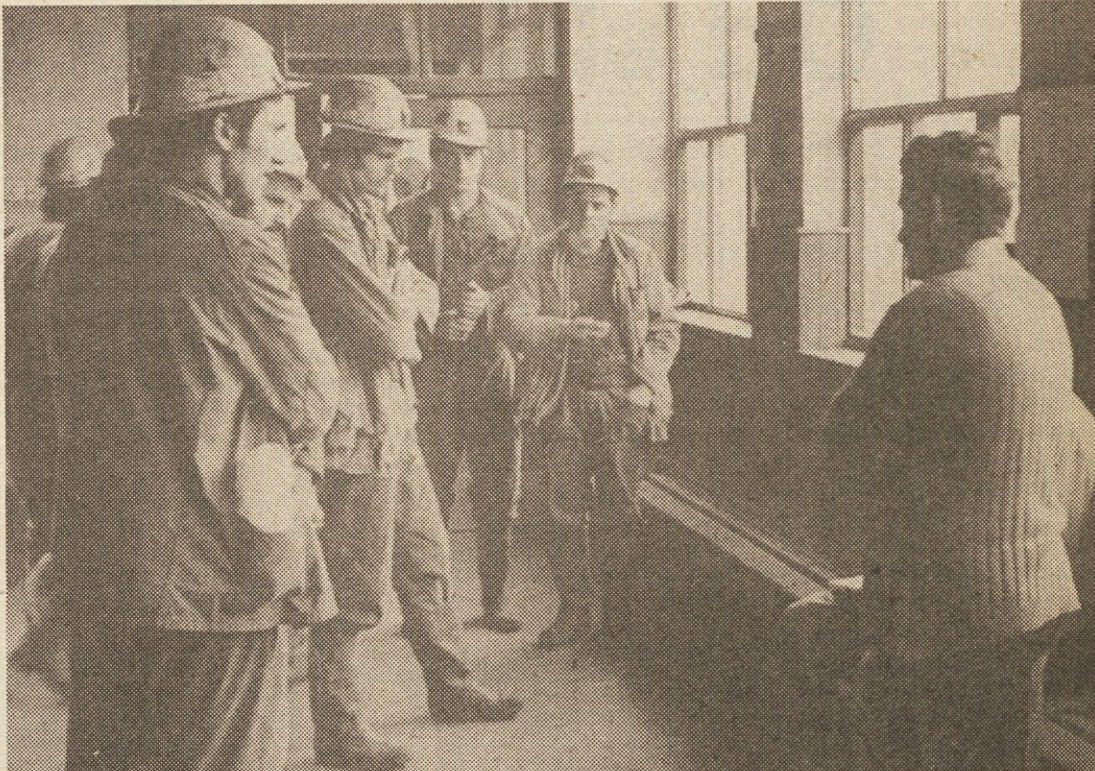
krat zdela kot zrel sad; samo utrgati ga je bilo treba. Pa smo ga trgali, tudi v rudnikih. Med rudarji, ki so stiskali pas in s svojimi sredstvi gradili našo industrijo, in takrat smo rekli, da bomo ves njihov prispevek vrnili, z obrestmi vred, ko bomo bogati, ko bo naša samoupravna družba obogateła z delom vseh slovenskih proletarcev.

Po mnenju Janeza Češnovarja, predsednika občinskega sindikalnega sveta v Trbovljah, smo zdaj že »tolikanj bogati, da bi lahko uresničili stare obljube.« Zdaj pa »cena premoga še ni odvisna od knapa; o njej odločajo na tržišču, na katerem ima glavno besedo trboveljska elektrarna. Gre torej za to, da so vsi zasavski rudarji povsem odvisni od »določenih cen«, pri tem pa tudi, vsaj tako se dogaja, ne morejo postoriti

novih slojev bodo medtem še odkrili. Čudovito bi bilo, če ne bi morali popravljati starih grehov in pobirati ostanke. Celotno izprezdanje vojne, ko so gospodje, ki so tod gospodarili, mislili le na to, kako bi iz jame čimprej izvelkli čimvečji zaslužek. To pa je hudičevsko delo, zdaj pride na moža kakih osem ton premoga na ših. Ko pa se bomo zažrli v nove sloje, bomo prav gotovo dosegli dvakrat večji učinek.«

So ga!
Ne samo s kovinskimi podporniki in z novo mehanizacijo, ki je omogočila večjo storilnost na moža (na odkupu v jami in v rudniku), pač pa tudi, ker je ta večja storilnost odprla nove možnosti za večji družbeni in osebni standard rudarjev.

Naj knapi spregovorijo sami:

Še zadnji pomenek pred odhodom v jamo

»Takrat si pisal,« pravi Mirko Pirnauer, »da so ekonomske enote odprle možnosti za bolj učinkovito odločanje delavcev v oblikovanju in delitvi njihovega dohodka. Pa to ni bilo povsem tako, kot smo ti tedaj pripovedovali. Naša želja o takšni delitvi in tolikšni veljavi delavcev se bo najbrž uresničila šele zdaj, ko smo se

Mili Pintar

na novo samoupravno organizirali in v okviru naše delovne skupnosti zasavskih premovalnikov in termoelektrarne oblikovali 23 temeljnih organizacij; prej pa jih je bilo le 12. Te številke seveda nič ne povedo, toda tiste težnje, o katerih si govoril v taktatnem članku, torej težnje, da bi bil dinar bližji delavcu, bomo šele sedaj uveljavili kot vsakodnevno prakso samoupravljavcev.«

Mirko Pirnauer je bil štiri leta predsednik sindikata, zdaj pa je predsednik delavskega sveta REK Trbovlje, ki je imela lani 8 milijard starih dinarjev izgube in je terjala še, naj ji »družba« zagotovi dobre 4 milijarde za njen sklad skupne porabe.

Jože Ogrizek, namestnik predsednika izvršnega odbora osnovne sindikalne organizacije v TOZD proizvodnja premoga Trbovlje, je dejal:

»Delavci se premalo zavedajo, da so samoupravljavci.«

Pa sem ponovno prebral nekdanje zelo razširjeno knapovsko mnenje, da bodo ekonomske enote prinesle več samoupravne veljave delavcu, ker mu bo dinar bližji. In je Jože, ki skoraj dve desetletji dela v tem rudniku in je zdaj, ko je naredil nadzorniško šolo, gospodar čela, dejal:

»Ta pot ni bila takšna, kot smo jo takrat zamišljali; vse težave okrog cene premoga, pri katerih imamo rudarji najmanj besede, nas seveda potiskajo v dokaj neugoden položaj in nam onemogočajo, da bi uresničili vse tisto, kar je bilo nekoč oblikovano v tistih zahtevah, naj delavci sami odločamo o sredstvih, ki smo jih ustvarili. Saj garamo, naredimo več kot poprej, toda vrednost teh naših sredstev je odvisna od cene premoga, ki se oblikuje na našem trgu.

Pred osemnajstimi leti je bil njihov odkopni učinek 8 ton, zdaj je dosegel že skoraj 15 ton, na nekaterih čelih, ki so jih tehnično najbolj uredili, pa skoraj 20 ton.

Bitka za večji učinek je torej ne-nehno navzoča v njihovih samoupravnih nehanjih in bi sestanka sindikalne skupine (v trboveljski jami jih je 19) ali zbora delavcev, na katerem ne bi govorili o ceni premoga in tudi o plačah.

Nisem napisal, da govorijo »o osebnih dohodkih« prav zato, ker so vsi rudarji govorili o plačah. Tako kot pred mnogimi leti. Tudi nisem zapisal, koliko bi morala družba vrniti knapom za vse tisto njihovo prizadevanje v povojnih letih, ko so ustvarjali našo industrijo. Vem pa, da je na tem področju še marsikaj nedorečenega.

Takrat, ko smo se zavzemali za samoupravljanje, še nismo vedeli, kako kompliciran bo naš samoupravni sistem.

»Dostikrat govorimo o samoupravljanju« mi je pripovedoval Milan Murko, kopač, ki je že osem let v rudniku in je s svojim delom v jami in z veljavo v sindikatu kar zadovoljen, saj je član njegovega izvršnega odbora in konference osnovnih organizacij v REK, pa mu to dejstvo prav nič onemogoča, da ne bi dokaj kritično ocenjeval dosedanje delo sindikata.

»Takrat, ko sem skočil čez kožo,« kot knapi poimenujemo ta pomemben skok v poklic, »so mi rekli, da se zdaj vsi tikamo, pa smo se tikali, toda dobrih tovariških odnosov v jami in izven nje, pri delu, na sindikalnih in samoupravnih sestankih, še nismo uveljavili.«

Pripovedujejo: Pero Filipovič, kopač, Franc Matko, strelec, Franc Belak, strelec: »Kljub vsem tistim spremembam v naši tehniki, o katerih so vam že govorili, še vedno odpiramo stara delovišča in jih čistimo, zavoljo tega smo seveda prikrajšani pri učinku.«

Prav imajo. Rudi Kreše je »štajger«, torej nadzornik in predsednik zbora delavcev v temeljni organizaciji združenega dela. Tistega dne, ko sem jih obiskal, je ob dveh prišel iz jame.

Takole je dejal: »Nekaj moramo storiti, da bi rudar lahko oblikoval ceno svojega proizvoda. Zdaj tega ni. Pa še moramo storiti — da bi lahko rudar neposredno sodeloval, vsaj toliko kot nekoč, pri oblikovanju svojega dohodka. V jami se je v teh letih, o katerih pišete, marsikaj spremenilo, delo je zdaj sprično nove mehanizacije lažje, pa vendar delamo rudarji še vedno v jami.«

Tone Cestnik je že 26 let rudar, ves čas kopač na čelu in danes pravi:

»Takrat, ko ste pisali o našem delu in delitvi je vsak kopač vedel, koliko dinarjev bo dobil, če bo izpolnil svojo normo. Zdaj vsi vemo, za kakšne samoupravne sporazume se odločamo, preberemo gradivo, ki so nam ga poslali naši strokovnjaki in na referendumu — glasujemo.«

Tako so nedavno tega glasovali, da bi rudarjem na odkopu občutno povečali osebne dohodke, nihče pa ni pri tem pomislil, kakšne velike razlike bodo pri tem ustvarili, denimo med nadzorniki, katerih osebni dohodki bi že zdavnaj morali biti odvisni od učinka, in tako imenovani čelarji.

Njihov sistem izračunavanja osebnih dohodkov pa je tolikanj zamotan, da nihče med knapi ne zna izračunati, koliko je zaslužil s svojim delom vsak dan in v mesecu dni. Osebni dohodek je torej še vedno nekakšna plača.

Tale pripoved o trboveljskih knapih, ki so ob letošnjem prvem maju

spet samokritično pogledali na svoje samoupravno življenje, pa ne bi bila končana, če ne bi povedal še nekaj njihovih zelo pomembnih misli:

»Dokler bomo pobirali ostanke poprejšnjih generacij in se ne bomo zarili v nove sloje, ki nam bodo omogočili večjo proizvodnjo za kakih štirideset prihodnjih let, bomo imeli izgubo, ne vemo pa, če bo to dejstvo naša družba tudi razumela.«

»Če hočemo uresničiti tisto zamesel, ki smo jo nekoč poimenovali nekako tako, da bo dinar bližji delavcu, potem moramo predvsem zagotoviti takšen sistem delitve osebnih dohodkov, ki bo temeljil na učinku posameznika, delovne skupine in temeljne organizacije. v sedanjih brigadah, v katerih je po trideset in več ljudi, naj bi delavci čimprej dobili osebne dohodke po njihovem delu, ne pa tako kot zdaj, da garač dobi prav toliko kot tisti, ki pride samo na ših.«

Še vedno pa se dogaja, da je kakih 20 ali 30 % vseh knapov na bolniški in da imajo zelo veliko »plavh«.

Kot nekoč.

Naj povem še to, kar mi je Jože Ogrizek ob koncu najinega pomenka še posebej zabičal:

»Stari knapi so skoraj vsi že odšli. Tistih rudarjev, ki so kot tretja ali četrta generacija trboveljskih knapov delali v naši jami, ni več. So umrli ali pa so upokojenci. Naši novi kamerati pa so pretežno iz kmečkih družin in ne poznajo tistih starih bitk za delavske pravice, ki so se v Trbovljah podedovale iz roda v rod.«

Zdaj delajo v trboveljskem rudniku novi rudarji. Prišli so od vsepovsod. Med njimi jih je največ iz drugih republik, šele nekaj let delajo v jami in so komaj prišli za štafeto starih knapov.

Cveto Plevnik, nekdanji varnostni tehnik, ki me je pred 18 leti peljal med trboveljske knape, je sedaj njihov pravobranilec, kopač Stane Pintar je pred kakim letom dni umrl, slabo leto pa je užival pokojnino. Njegova žena Mili pripoveduje, da je bilo hudo takrat, ko je hodil v jamo, še bolj pa, ko se je kot upokojenec ponesrečil. Zdaj ima samo še tri otroke, dva sta v rudniku, hčerka pa je v tovarni Peko. Vendar je to izjemen primer. Mili je rekla: »Kdo pa je danes še tako neumen, da bi svoje otroke pošiljal v jamo. Tistih 900 dinarjev, ki jih dajejo kopaču za jamski dodatek, ni dovolj, da bi ljudje želeli delati pod zemljo. Zdaj so plače v jami in v industriji skoraj enake in kolikor jaz vem, se rudarji vedno pogovarjajo, kako in na kakšen način bi se zaposlili v industriji.«

Tone Mrak, nekdanji gospodar čela, je zdaj korajžen »mladenič« upokojenec. Vse postori ženi Pavli; njegova hčerka je vzgojiteljica, sin pa elektrotehnik. V jamo ni šel že kakih devet let, pa bi rad obiskal svoje nekdanje kamarate. Ko sem po toliko letih spet prišel na njegovo domačijo, je pestoval svojo vnukinjo Matejo, ki mi je rekla:

»Veste, jama je črna, tja hodijo knapi.«

Trdno sem prepričan, da bo ob letošnjem prvem maju podarila svojemu dedu rdeč nagelj.

Jaz pa sem s tem svojim pisanjem skušal pokloniti šopek rdečih nageljnove vsem trboveljskim knapom.

JANEZ VOLJČ

Od sklepa do sklepa v Litostroju

Vseh sklepov zadnjega kongresa slovenskih sindikatov sicer v razgovoru z litostrojskimi delavci nismo analizirali. Že tisto, kar smo zvedeli, pa nas utrjuje v prepričanju, da so globoko zaorali pri uresničevanju sindikalnih sklepov. Ob dobrih rezultatih pa tudi kritik ne manjka

Zapis o delu sindikalnih organizacij sicer ni značilna prvomajska tema, vendarle smo prepričani, da je potreben, kajti prav ta čas v naši družbi razmišljamo o nekaterih organizacijskih spremembah v sindikatu, o novih in boljših metodah dela. Analiziramo skratka pozitivne in negativne izkušnje v delu osnovnih organizacij sindikata in njihovih organov med obema kongresoma.

Bili smo v Litostroju, kjer so delavci organizirani v trinajstih osnovnih organizacijah sindikata v temeljnih organizacijah združenega dela in v dveh sindikalnih organizacijah v delovnih skupnostih skupnih služb. Njihova konferenca osnovnih organizacij sindikata le-te povezuje; v njej se dogovarjajo o skupnih nalogah in ukrepih za boljše gospodarjenje in življenje v Litostroju, skratka v konferenci, ki ima še svoj izvršni organ — predsedstvo

moto, ki velja tudi za prizadevanja sindikata v Litostroju. Prav zato, ker v vseh družbenopolitičnih organizacijah posvečajo tem vprašanjem mnogo skrbi, se Litostrojski lahko pohvalijo z uspehi, ki so jih dosegli doma in na tujem, čeprav skorajda nikdar niso zadovoljni sami s sabo. Hoteli bi še več, boljše...

»Res je,« nam je dejal eden, sobesednikov, »litostrojski kruh doslej še nikdar ni bil bel, vendar je bil dober.«

Želel nam je povedati, da ne prednjačijo v visokih osebnih dohodkih, saj velik del sredstev namenjajo za prihodnji razvoj Litostroja, v družbeni standard delavcev, ki je tudi dober del dobrega litostrojskega kruha. Toda uspelo jim je, da skoraj polovico proizvodnje izvozijo, da uspevajo na licitacijah v tujini, kjer je zelo huda konkurenca, saj se srečujejo s svetovno znanimi proizvajalci. Takšno zado-

prispelku. Že doslej so to pravilo uveljavljali v praksi, vendar kljub vsemu še niso zadovoljni. Natančneje hočejo biti. Prav zato v zadnjem času posvečajo vso skrb katalogu del in delovnih opravil.

»Politika« in strokovne službe

V sindikalnih organizacijah Litostroja so se že v javni razpravi o osnutku zakona o združenem delu dogovorili, da bodo pri oblikovanju novih rešitev stalno sodelovali tudi politični delavci, ne pa le strokovnjaki. Ker so sindikalni aktivisti in komunisti stalno povezani z delavci, vedo, kaj mislijo, kakšne bi bile posledice neke rešitve in katero smer morajo pri tem ubrati, da bodo v resnici krepili delavčev samoupravni položaj. Kot smo zvedeli v našem razgovoru, ni Litostrojsčana, ki ne bi imel možno-

pomembno. Kajpak pa za tako zahtevne naloge aktivisti morajo biti usposobljeni. Dobra dva meseca in pol so v Litostroju vsi družbenopolitični delavci v političnih organizacijah, samoupravnih organih in strokovnih službah imeli možnost, da so se dodatno usposabljali za svoje funkcije. Rezultati teh seminarjev so bili dobri, vendar šele v zadnjem času dokaj kritično govorijo o tem, da bi marsikateremu verjetno koristil še kakšen tečaj. Nekateri se jih namreč niso udeležili, kar pa kaže tudi na določeno stopnjo neodgovornosti aktivistov, ki ne pozirajo dovolj vsega, kar morajo vedeti kot družbenopolitični delavci. Prav zato so se v Litostroju tudi odločili, da bo usposabljanje aktivistov postalo redna praksa. Ob tem pa ne pozablajo, da se mora

danjim delom delegatov v samoupravnih interesnih skupnostih. Njihov glas je bil prešibak, tisto, kar pa bi morali izvajalci opraviti, pa je prepogosto šlo mimo vseh, ki so odgovorni za delo teh skupnosti.

Kaj je kultura?

»Ne samo obisk v gledališču«, je dejal Milenkovič. Toda prav na tem področju so Litostrojski doživeli razočaranje, kajti kljub nekaterim dogovorom — tudi plačali so že vnaprej usluge — nekaterih gledališnikov ni bilo. S tem pa ni rečeno, da v Litostroju niso zadovoljni z abonmaji v Mestnem gledališču, v Drami... Toda to jim ni dovolj. Končno jim je po nekaj letih uspelo, da sami organizirajo vse proslave ob pomembnejših mej-

tematski okvir v srednjeročnem načrtu razvoja Litostroja. Niso pa zanemarili. Po svoje pa govorijo o kulture, ki je del njihovega kulturnosti oblikovalcev srednjeročnega načrta razvoja, kajti tudi ta, za številne kolektive pogosto nepomembna področje, so uvrstili med prednostne naloge. Odevec bi bilo zapisovati, kaj vse delajo v Litostroju, da bi izboljšali položaj socialno šibkih delavcev, tistih, ki delajo vedno v potencialno »obolelih« oddelkih v proizvodnji, ali tistih, ki si ne morejo privoščiti letnega oddiha. Morda bi morali opozoriti še na to, da so Litostrojski prostovoljnimi delom ob sobotah prispevali h gradnji svoje ambulate. Čakajo le še na sredstva zdravstvene skupnosti, kajti menijo, da bi vsaj nujno opremo lahko dobili iz njenih sredstev. Zagotovila še nimajo! Počakajmo,

Karel Gornik

Ivo Gorc

Čedo Milenkovič

— se »zbirajo« skupni interesi osnovnih organizacij, člani se dogovarjajo o teh interesih ter se na tej podlagi odločajo za njihovo uresničevanje v osnovnih organizacijah in v temeljnih organizacijah združenega dela.

Z Mirom Podbevškom, predsednikom konference osnovnih organizacij sindikata v Litostroju, Magdo Kreft, predsednico komisije za socialna vprašanja in družbeni standard pri konferenci, Čedom Milenkovičem, predsednikom osnovne organizacije sindikata v TOZD Obdelava, s članom sindikata v tej temeljni organizaciji Filipom Novakom ter s predsednikom osnovne organizacije sindikata v skupnih službah Ivom Gorcem in Karlom Gornikom, vodjem informativnega centra, smo se pogovarjali, kaj je sindikat storil v zadnjih štirih letih pri uresničevanju najpomembnejših sklepov slovenskega kongresa sindikatov in Zveze sindikatov, ki je bil v Celju. Ne o tem, kaj smo dosegli v naši republici, koliko se je sindikat (ne)uveljavil kot prava organizacija delavcev, temveč o litostrojskem sindikatu je stekel naš pogovor. O tem pa lahko prav v Litostroju mnogo povedo, saj je za ta delovni kolektiv značilno, da je otrok nove povojne družbe, rasel je z njo in z njo se razvija in lahko bi dejali, da je na nekaterih področjih krepko zastavljal svoj korak pred drugimi v razvoju.

Seme gre v klas...

Boj za boljše gospodarske rezultate, posodabljanje proizvodnje, boljše organizacija delovnih procesov, učinkovito nastopanje na tujih trgih in doma, to je

voljstvo, ki pa ni samozadovoljstvo, krepi Litostrojsčane, spodbudilo jih je, da so se odločili graditi nov Litostroj. Seme, ki je bilo v glavah številnih delavcev, ki so med vojno »izgubili« kovinsko industrijo v Ljubljani, je po njej dobro obrodilo. Sedanji rod Litostrojsčanov pa ga pridno zaliva, da bo žetev iz leta v leto boljša.

Takšna ocena pa ne velja le za gospodarjenje v Litostroju. Tudi samoupravljanje, ki ga često, večinoma nehote, ločujemo od skrbi za gospodarjenje, poganja v klasje. Zadnji dve leti, pravijo Litostrojski, sta bili odločilni za krepitev njihovih temeljnih organizacij združenega dela. Sindikalne organizacije in komunisti v njih pa tista sila, ki zakon o združenem delu, resolucije partijskih in drugih kongresov, skratka pravico delavca, da sam odloča o pogojih in rezultatih svojega dela, uresničujejo zavzeto in včasih tudi s prav revolucionarnimi posegi.

Revolucionarni poseg!? Miro Podbevšek nam je ob tem dejal, da s tem v Litostroju ne mislijo na občasne spremembe, temveč jim to vedno pomeni intenzivno akcijo vseh subjektivnih dejavnikov, predvsem pa skrb izvršnih odborov osnovnih organizacij sindikata, konference sindikata in komunistov v delovni organizaciji, da vprašanja v žarišču pozornosti z mobiliziranjem vseh delavcev čim prej »spravijo« z dnevnega reda ter zadostijo interesom temeljne organizacije združenega dela in delovne organizacije, to je delavcev v Litostroju.

Prav takšna akcija poteka zdaj v zvezi z delitvijo osebnih dohodkov po vložnem delovnem

sti biti seznanjen z vsem, kar zadeva gospodarski položaj temeljnih organizacij ali pa delo posameznih samoupravnih in družbenopolitičnih organov. Sistem informiranja je v resnici pester, saj imajo kar deset oblik seznanjanja delavcev. Najpomembnejša, življenjska in tudi verjetno najbolj učinkovita oblika pa so sindikalne skupine, kjer sindikalni delavci preverjajo svoja stališča, vplivajo na spremembe nekaterih stališč in hkrati soočajo širše interese Litostrojsčanov z interesi družbe. Ta delegatska baza in takšni kanali medsebojnega vplivanja in obveščanja so za izvršne odbore sindikata zagotovilo, da se opredeljujejo pravilno, da »vodijo boj« za življenjska vprašanja delavcev in to hkrati tudi v skladu z interesi delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela, Litostroja in celotne družbe.

Morda je po svoje najzanimivejše vprašanje — z njim se ukvarjajo tudi v sindikatu — kako izkoristiti proizvodne zmogljivosti. Odgovor ni enostaven, kajti srečujejo se s številnimi ovirami. Povedali so nam, da se lahko mnogo postori v kolektivu z večjo produktivnostjo in boljšo organizacijo dela, vendar bi proizvodne zmogljivosti bile mnogo bolj izkoriščene, če bi lahko le-te izkoriščali vedno. Pa kaj, ko skorajda nihče več noče delati v drugi izmeni, kaj šele ponoči. Zmogljivosti pa ostajajo neizkoriščene...

Sindikalni delavci so se morali usposabljati

Že doslej smo lahko zaznali, da se sindikat v Litostroju ukvarja z vsem, kar je za delavce

Miro Podbevšek

Filip Novak

Magda Kreft

učinek takšnega izpopolnjevanja poznati pri boljšem delu vseh v temeljnih organizacijah združenega dela in v delovnih skupnostih skupnih služb. Kajpak, današnje hitro spreminjajoče se naloge in vse večje obveznosti delegatov tudi sicer zahtevajo stalno izobraževanje.

V Litostroju so še posebej govorili tudi o delegacijah samoupravnih interesnih skupnosti in družbenopolitičnih skupnosti. Z rezultati prizadevanj delegatov v družbenopolitičnih skupnostih so zadovoljni, toda sami priznavajo, da morajo predvsem posebnim delegacijam za samoupravne interesne skupnosti posvetiti vso skrb. Pravijo pa, da niso povsem zadovoljni z dose-

nikih v slovenski in jugoslovanski zgodovini. Pevski zbor, godba, kino klub, različne razstave in še kaj, vse to sodi v tako imenovano kulturno dejavnost kolektiva. To pa velja še posebej za Litostroj, kjer so spoznali, da je vredno zagotoviti osebni dohodek tudi kulturnemu animatorju. Naši sogovorniki pa so nas še posebej opozorili, da sindikat v Litostroju misli tudi na kulturo dela in medsebojne odnose... To dokazuje, da je litostrojski sindikat tudi pri tem zaoral brazdo v uresničevanju kongresnih dokumentov.

Da, tudi razpravam o življenjskih pogojih in številnih vprašanjih, ki zadevajo socialne razlike v kolektivu, se v sindikatu ni mogoče izogniti. Pravzaprav sodi ta

mo, saj je njihova akcija — mislimo na Litostrojsčane — dokaz, kako se ob dobri organizaciji sindikata da marsikaj postoriti namesto da bi čakali na nek imaginarno družbeno pomoč.

Kajpak pa v našem zapisu nismo zajeli vsega, kar se dogaja v litostrojskih osnovnih organizacijah sindikata. Niti bežno nismo omenili tistih kritičnih pripomb, ki zadevajo javno razpravo o organiziranosti sindikata in v Zvezi sindikatov Slovenije in Jugoslavije. Toda nekaj pa vendarle moramo zapisati za zaključek, kajti za predkongresni čas slovenskih sindikatov se nam zelo pomembno: v Litostroju delavci že obravnavajo sindikat kot resnično svojo organizacijo. MARJAN HORVAČ

SGP »SLOVENIJA CESTE«
splošno gradbeno podjetje »SLOVENIJA CESTE«
TOZD INDUSTRIJA APNA KRESNICE, n. sol. o.

vam čestita
za praznik dela 1. maj
in vam nudi:

- kosovno apno za gradbeništvo
- metalurško apno
- hidrirano apno
- živo apno in vse vrste agregatov za betone

Nemara se nismo takoj razumeli. Novinarje, ki ta čas obiskujejo delovne kolektive, bolj zanimajo številni samoupravni sporazumi, proizvodni uspehi, dohodkovni, delitveni odnosi. Jaz pa sem se hotela v Saturnusu pogovarjati o vsem tistem, kar prispeva k rasti kulturne zavesti, o težnji po znanju, ustvarjalnosti, o odnosu do dela, do poklica, do sotovariša, do skupne lastnine, do okolja, do lastne varnosti in zdravja.

Po širni deželi se kulturologi še vedno pripravljajo, kaj je »kultura dela«. Človek pa je vendar iz enega kosa, raven njegove kulturne zavesti se ne odrazi le pri delu. Nešteto je načinov, kjer to manifestira, razvija, potrjuje, pa tudi korigira.

Podala sem se torej na razgovor o teh, na videz manj oprijemljivih vprašanjih, v moščanski Saturnus. Ta skoraj šest desetletij stara tovarna z veliko delavsko borbeno tradicijo, se mi je zdela za tak razgovor zelo primerna, saj so pred vojno v njej delali borci za delavske pravice kot Pepca

Kardelj, Angela Ocepek, Franc Leskošek, Tone Dolinšek, Miha Berčič, Lojze Nusdorfer in med vojno Vida Pregarc. Pred vojno je delalo v tej tovarni okoli 250 delavcev, danes 1920. Leta 1946 so predelali v tovarni 110 ton pločevine, danes 21.000 ton. Zgradili so nove obrate in sploh se je izredno veliko spremenilo. V tovarni je danes tudi ogromno mladih delavcev, ki bodo v naslednjih desetletjih nadaljevali delo starejših.

Imela sem pet zanimivih sogovorcev. Pogovor se je razvijal v najrazličnejše smeri, bil je odprt. Seveda pet ljudi ne more vedeti vsega, kar bi nemara še lahko povedali drugi. Pogovarjala sem se z vodjo kadrovskega sektorja MARJANOM ČAKŠEM, orodnim brusilcem v TOZD orodjarne EDOM ROBIČEM, ki je v tovarni že 32 let, z LADOM SLUGO, varilcem iz iste TOZD, IVANKO ZAJC iz skupnih služb in ERIKOM ZRIMŠKOM, ki je zadnja tri leta poklicni tajnik tovarniške sindikalne konference, prej pa je bil predelavec v obratu embalaže.

tudi po kvaliteti dela. To je njihova etika dela.

Potem smo se še pogovarjali o medsebojnih odnosih.

ROBIČ: Dosti je familiarnosti, nespoštliivega odnosa do nadrejenih v delovnem procesu. Delavec se zaveda, da ga potrebujemo, da ga ne moremo pogrešati, da lahko dobi takoj delo drugje, pa misli, da si zato lahko privoščijo familiarnost.

ČAKŠ: Delovni plani in cilji, sprejeti v samoupravnem sporazumu, niso vedno istovetni z interesi posameznika, to pa se vse pokaže v odnosu do sodelavcev.

V TOZD avtooprema je delavec srednjih let udaril predelavca, ker mu je rekel, naj gre na svoje delovno mesto. Delavci so na zboru ocenili to kot hušo kršitev in zahtevali izključitev iz delovne organizacije.

Kaj pa delavska solidarnost? ZRIMŠEK: Zelo je razvita. Krvodajalstvo ima pri nas že dvajsetletno tradicijo. Vsako leto imamo 220 krvodajalcev, zato je kolektiv prejel zlato plaketo, prejel pa jo je tudi naš delovni invalid Bogdan Trvdi, ki je daroval kri več kot stokrat.

Pred kratkim smo ustanovili aktiv delovnih invalidov. 76 jih je in poskrbeli bodo, da bodo invalidi dobili ustrezna delovna mesta in dajali bodo pobude za urejanje statusa delovnega invalida.

V občini se med prvimi odzivamo vsem humanitarnim akcijam. Ob potresu v Furlaniji in na Tolminskem so delavci predlagali, da delamo za solidarnost na prsto soboto, še preden je prišel poziv od zunaj.

Tiste, ki so v bolniškim staležu več kot dva meseca, njihovi sodelavci obiščejo. Sindikalni poverjeniki dajejo pobude za solidarnostno pomoč bolnim. Sindikat izbira delavce za brezplačno okrevanje, za korektivno

za družbeno lastnino, toda z vztrajnim delom vodstvenih kadrov v TOZD bi se ta odnos lahko izboljšal.

ROBIČ: Če mu tega nista privzgojila dom in šola, kaj lahko storimo v tovarni? Precej smo že govorili na sestankih delovnih skupin, da so to naloge predelavcev.

ZRIMŠEK: Tudi v zvezi komunistov smo razpravljali, da bomo morali organizirati samoupravno izobraževanje neposrednih organizatorjev proizvodnje. Malomarnega odnosa do družbene lastnine je precej, ni pa namerno povzročene škode.

Kje se čuti v tovarni ženska roka?

SLUGA: Od 1920 zaposlenih je 1130 žensk. Zavedamo se, da smo odvisni od teh naših pridnih žensk. Pri nas tako pravimo: kolikokrat bo

OD DOMA PRINESENE ROŽE NA TOVARNIŠKEM OKNU

Zakaj sta ključavničarja postala novinar in pravnik

Nekje smo morali začeti pogovor, pa smo ga začeli pri znanju. SLUGA: V petnajstih letih je kar šestnajst mojih sodelavcev iz remontne orodjarne doštudiralo. Preusmerili so se: kovinostugar je postal socialni delavec, ključavničar novinar, drug ključavničar pravnik. Zelo malo jih je doštudiralo in napredovalo v svoji prvotni poklicni usmeritvi. To je slabo.

ČAKŠ: Pridobivanje novih učencev, štipendistov, študij ob delu, to pogosto razvija naše delovne organizacije. Stalno štipendiramo študente na strojni in ekonomski fakulteti, na srednjih šolah strojne in ekonomske smeri. Študij naših delavcev ob delu pa je bil doslej res bolj plod njihovih želja kot usmerjanja delovne organizacije. Danes pa že postaja osnovni moto ne le kdo študira, ampak tudi, kaj študira. Vseskozi se tudi trudimo pridobivati učence za kovinarske in grafične poklice. Žal med mladino ni dovolj interesa.

Letos je že malo bolje. Pomagala je usmerjevalna akcija izobraževalne skupnosti, nekaj smo storili tudi mi, predvsem v osnovnih šolah z območja naše občine. Zdaj je že nekaj nad 20 prijavnjav, prijavljanje pa še ni zaključeno.

No, in če sem konkreten: imamo 4 štipendiste na strojni in 4 na ekonomski fakulteti, na TSS 10 in na ekonomski srednji 3 štipendiste. Z letošnjim letom začenejo TOZD skrbeti za štipendiste. Sporočili so nam, da bodo razpisali 5 novih štipendij na strojni in 5 na ekonomski fakulteti, 1 štipendijo za fiziko, 5 študij na STŠ in 2 na srednji ekonomski šoli. Seveda je vprašanje, kakšen bo odziv. Lani smo za 4 razpisane štipendije na strojni fakulteti dobili le 1 kandidata, za 2 na ekonomski fakulteti tudi samo enega, za 6 štipendij na ekonomski srednji šoli pa tudi le 1 kandidata. Delavci, ki študirajo ob delu, se predvsem odločajo za ekonomske šole, pa za organizacijo dela, ne pa tudi za strojno fakulteto. Na srednjih šolah študira zdaj 19 delavcev, na višjih in visokih 17, na delovodskih 6, na poklicnih pa tudi 5, saj si tudi nekvalificirani delavci hočejo pridobiti poklicno izobrazbo.

SLUGA: Največ težav imamo z razvojnimi oddelkom. Bolje je, če pride v razvoj človek iz prakse, podprt z znanjem, ki si ga je pridobil še na fakulteti. Če pa pride nekdo, ki je samo študiral, potrebuje pet let, da spozna celotno proizvodnjo.

ZRIMŠEK: V skladu z družbenim dogovorom o temeljih kadrovske politike na območju ljubljanskih občin dobijo naši delavci dopuste za izpite, plačano šolnino pa le tisti, ki so podpisali pogodbo. Nekaj smo jih le pridobili, da so nadaljevali študij v svojem osnovnem poklicu.

Vprašam, kako si razlagajo, da ni zanimanja za poklicno izobraževanje mladine. SLUGA: Včasih so rekli, če ne boš pridlen, boš delavec. Danes smo delavci vsi. Pa pravijo, če ne boš pridlen, boš »šilosar«.

ROBIČ: To je vprašanje odnosa do fizičnega dela.

O naših inovatorjih nisem nič čital

Kako pa je kolektiv naklonjen inventivni dejavnosti?

ZAJC: Pred dvema letoma smo sprejeli pravilnik, izbrali tajnika in odbor za inovacije, vse pa je nekako zamrlo. Lani smo sicer izplačali tri nagrade za inovacije: Dušanu Goljatu iz TOZD avtoelektrika, brusilcema BOJANU HIRŠMANU in Janezu Rometu iz orodjarne in Stanetu Bogataju iz obrata za vzdrževanje avtoelektrike.

ROBIČ: Imamo sposobne ljudi, nismo pa ustvarili prave klime.

SLUGA: Delavec, ki je sposoben predlagati tehnične izboljšave, bo težko napisal zahteven elaborat o svoji inovaciji.

ROBIČ: O lanskih inovatorjih nisem čital v našem glasilu nič, pa bi bila to dobra spodbuda drugim.

Potem se pogovarjamo o izletih, tovariških srečanjih.

Lado Sluga: »Organizator in animator kulturnega življenja bi bil res potreben...«

SLUGA: Ljudje hočejo sodelovati, biti soodgovorni. Recimo, pri organizaciji izleta. Izlete organiziramo za skromen denar, ljudje pa prav s svojim sodelovanjem pomagajo, da izlet čim bolj uspe. V Saturnusu so že tradicija izleti, ki imajo tudi svoj kulturni cilj. Lanskoletni izlet zaposlenih v orodjarni in skupnih službah na Dolenjsko je nadvse uspel. Ženske, ki že nekaj let niso bile nikjer, so bile navdušene. Moški smo se ustavili v Pleteljah, ženske so šle naprej v Kolanjevico, potem vsi skupaj v Dolenjske Toplice, pa popoldne na Bazo 20.

ZRIMŠEK: Podoben kulturni izlet so imeli krvodajalci, ko so imeli v Rogaški Slatini ustanovitev svojega aktiva, pa so si ogledali tudi rimsko nekropolo v Šempetru in spomenik NOB v Celju.

ČAKŠ: Sredstva za te izlete, ki imajo zelo visoko kulturno raven, so stalna postavka v skladu skupne porabe.

ROBIČ: Vsako leto organiziramo ob dnevu republike tudi srečanje z našimi upokojujenci. Imamo jih že okrog 300. Pa srečanje delovnih jubilarov, in vsako leto vsaj en izlet v partizanske kraje. Bili smo že v Kumuvcu, na Čebinah, v Bazi 20.

SLUGA: Pred desetimi leti je bil sindikalni izlet le klobasa in liter vina. Zdaj vsak delavec ve, kaj bo

dobil, a tudi kaj bo videl, kako bo preživel izlet tudi v naravi. Tudi pri srečanjih z upokojujenci ni poglobljiva pogostitev, ampak da jih seznanimo z našimi dosežki. Nekateri mlajši delavci sicer včasih godrnjajo, češ zakaj je to potrebno.

ROBIČ: Mladi pogosto vidijo samo materialno plat teh srečanj.

Nekateri godrnjajo, drugi si prizadevajo za etiko dela

Delovna organizacija je zelo hitro rastla, zelo je pomlajena.

ROBIČ: Delam tako rekoč med samimi mladimi. Pa jim pripovedujem, v kakšnih pogojih je pred vojno v tej naši tovarni 26 let delala moja mati Marija Robič, kako so delali takoj po vojni, kot mi je mama pripovedovala. V predvojnem Saturnusu je vse stroje poganjal en parni stroj, vse je bilo prepreženo z jermenjem, delo nevarno. Malokateri teden je minil, da ne bi bila kakšna ženska ob

Marjan Čakš: »Moto naše delovne organizacije postaja, kaj kdo študira, ne le kdo...«

prst. Bila je delavka, ki je imela na obeh rokah komaj pet prstov. Ni bilo tovariške prehrane, delavke so si malico nosile od doma. Delale so od sedme do dvanaajste ure, po enurni pavzi pa zopet od ene do pol pete ure popoldne. Poskušam mladim dopovedati, kako lepo nam je danes. Oni pa kritizirajo delovne pogoje, ki sicer res niso idealni, so pa bistveno drugačni kot nekoč.

SLUGA: To kar imamo, se res vedno ne spoštuje. Vidiš koga, ko si vzame v menzi tri, štiri kose kruha, potem pa dva ali tri pusti ležati na mizi. Kruha si lahko vzameš pri nas, kolikor ga boš pojedel!

Mladi pa znajo biti tudi zelo ustvarjalno kritični. Pred leti je bilo tako: če si pokvaril izdelek, si sicer lahko vzel nov material, toda nov izdelek si moral narediti za svoj račun. Danes pa dobiš plačan izmeček in dober izdelek. Prav mladi so pobudniki, da bi obnovili »režim«, ki je veljal nekoč. Danes aktiv mladincev daje preko samoupravnih organov tudi dobre predloge in pobude za izboljšanje delovnih pogojev. Mladi na zborih delavcev kritizirajo slab odnos do dela in terjajo nagrajevanje

In kako je s kulturo varstva pri delu, pa z zdravstveno kulturo?

ČAKŠ: Prav zdaj potekajo tečaji iz varstva pri delu, ki bodo zajeli 1500 zaposlenih in bodo maja končani. Gre za to, da delavec spozna, da je tudi on soodgovoren za varnost pri delu in da ustvarimo splošno klimo za to varnost. Nesreče na delu je na srečo vedno manj.

SLUGA: Toda varnostni tehniki so še premalo v obratih.

ZRIMŠEK: Predpisana zaščitna sredstva večina uporablja. Velik problem pa je zaščita proti ropotu. Imamo tampone, ljudje pa se jih izogibajo. Osnovno je, da izboljšujemo delovne pogoje, ne pa da bi ta problem reševali z dodatnimi dopusti.

Potem smo se pogovarjali o zdravstveni kulturi, med drugim tudi o tem, da so že imeli predavanja iz higijene za nove delavce, ki jih bodo zdaj še obnovili.

Ivanka Zajc: »Delovne razmere so se zelo popravile, a ne tudi za skupne službe...«

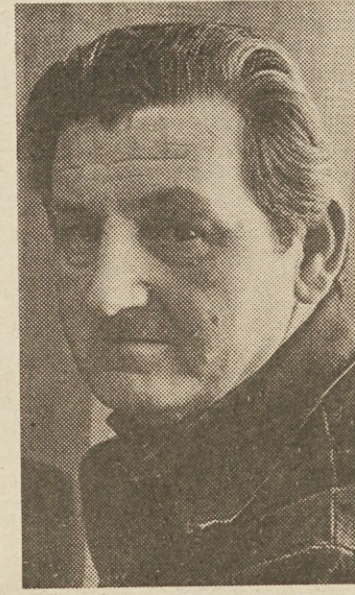
Delavke so prinesle rože, vratarji zasadili tulipane

Kaj pa odnos do delovnega okolja?

ČAKŠ: Vedno pogosteje delavke druga drugo opozarjajo, da morajo zapustiti urejeno delovno mesto. Delavke v obratu Zalog so opozarjale predelavce, naj ne odmetavajo cigaretnih ogorkov po tleh. Zaleglo je, in celo rože nosijo delavke od doma, da bi bilo delovno okolje v obratu prijetnejše.

Odnos do delovnega okolja se je bistveno izboljšal z novimi delovnimi pogoji, ko ni več take utesnjenosti. Delavke so vedno bolj pozorne na to, da obrišejo stroj in počistijo okoli njega.

SLUGA: Pri obratu avtoopreme na starem letališču bomo na zelenih površinah naredili rekreacijske površine. Pred stavbo tega obrata so vratarji »preštihali« zemljo in posadili tulipane. Lani pa so imeli naši mladinci akcijo in so pospravili vse, od podstrehe do kleti, kot pravimo.

Edo Robič: »Pripovedujem mladim, v kakšnih razmerah je v tej tovarni delala moja mati in njene generacije delavk...«

Erik Zrimšek: »V humanitarnih akcijah se naši delavci vedno med prvimi odzovejo...«

rekreacijo pod zdravniškim nadzorstvom v Plavi laguni.

Kako se pogovarjamo, kakšen je naš pogovorni jezik?

ZRIMŠEK: Tisti, ki morajo določene stvari obrazložiti delavcem, se trudijo stvar podati preprosto, zgoščeno, enostavno. Teško pa je biti jasen in zgoščen, kadar dobimo od SIS ali zbora združenega dela obsežna in premalo jasno napisana gradiva, pa še rok za obravnavo je silno kratek.

ČAKŠ: Izogibamo se tujk. Je pa vseeno potreben določen čas, da delavci vse razumejo. Najteže je to pri delavcih iz drugih republik, ki jih imamo 600.

ZRIMŠEK: Tudi predelavci se pri uvajanju novih delavcev iz drugih republik trudijo govoriti v srbohrvaščini.

Kaj pa odnos do družbene lastnine?

ROBIČ: Ni dober. Glejte, če delavki pade na tla nekaj, kar misli malo kasneje pobrati, ko bo imela proste roke, pa drugi kar povozijo.

SLUGA: Orodje se iz malomarnosti pokvari. Pride nov stroj, pa »zariba«, ker ga delavec ne namaže.

ROBIČ: Starejši imajo boljši odnos do družbene lastnine.

ČAKŠ: Prihajajo tudi delavci brez delovnih navad, različno dojemljivi

ženska z nogo udarila, toliko debelejšje bodo naše kuverte. Pa se je kdaj zgodilo, da so ženske skozi okno pogledale na oddelku in rekile: fantje v delavnici ne delajo. Mi pa smo rekli: dokler fantje stojimo in delavke delajo, bo Saturnus stal, če bo obratno, bo slabo.

Žensko delo je cenjeno, kaj pa njihova vloga v samoupravi?

ZAJC: Številčno se je udeležba žensk v samoupravnih organih izboljšala, ni pa še najboljša. Oglašajo se ženske najbolj, kadar gre za vrste, stanovanja, socialno varstvo. Kritiki in pobude je na zborih delavcev s strani žensk mnogo, prevladujejo pa tudi ženske v izvršnih odborih osnovnih sindikalnih organizacij.

Ni vse gledališka vstopnica

Kako poteka kulturno življenje delavcev?

SLUGA: Pri nas smo od nekdanj trdili, da ni vse gledališka vstopnica, da se naj čim več članov kolektiva tudi amatersko udeleži. V MGL imamo res že leta abonmajske sedenje, letos 145. Včasih je polno, včasih tudi ne, če so slišali kaj slabega o predstavi. Kar pa zadeva amaterje iz Saturnusa, ti so vključeni v KUD Vida Pregarc. Okoli 140 jih je v likovni, fotoamaterski, harmonikarski sekciji, mešanem in ženskem zboru, zdaj snujemo še mladinskega.

Včasih smo imeli v menzi razstave slikarjev amaterjev. Prostori pa niso primerni, zato tudi razstav iz Jelovškove galerije ne moremo prenašati v tovarno, tako kot nekatere druge moščanske delovne organizacije.

ZRIMŠEK: Vsa leta po vojni dela v tovarni dramska skupina, ki skupaj s sindikatom pripravlja tudi proslave. Zdaj se bo ustanovila še likovna skupina. Vsakih pet let imamo svečanost s kulturnim programom v spomin na »Vida Pregarc. Za letošnji dan žena je bil lep program z enournim koncertom zbora KUD Vida Pregarc. Danes (bilo je to 20. aprila) bomo sprejemali v zvezo komunistov 20 mladih, pa bo tudi tam kulturni program iz vsega najboljšega, kar premore ta čas amaterska kultura naša občine.

ČAKŠ: Ideja, da bi enemu izmed delavcev dali možnost, da bi ob dopolnilnem izobraževanju prerastel iz amaterskega v poklicnega kulturnega organizatorja, je dobra, o njej je sindikat pred enim letom dosti razpravljala.

V samoupravnem sporazumu o delitvi sredstev skupne porabe imamo opredeljene vse planirane kulturne akcije, res pa v srednjeročnem načrtu tega še ni.

ZRIMŠEK: Sindikat je letos dal pobude delavskim svetom TOZD in zborom delavcev, da so razpravljali in sklepali o sofinanciranju kulturnega centra Ivan Cankar, o združevanju sredstev za izgradnjo moščanskega kulturnega doma, o sofinanciranju »Aleje spominov in tovarištva«. Vse je bilo sprejeto. Nimamo komisije za kulturo. Naredili pa smo v sindikatu za kulturo morda več, kot če bi jo imeli.

SONJA GAŠPERŠIČ

NA NERAZVITEM PODROČJU JE ZRASLA NOVA ISKRINA TOVARNA

PERSPEKTIVA ODPRTA DOMA

Makole so ena od treh najmanj razvitih krajevnih skupnosti v slovenjebistriški občini — V novi Iskri bo zaposlenih 250 delavk in delavcev — Pomembna investicija za »matično« tovarno Tela iz Ljubljane

Prav pod vnožjem lepega, a slabo vzdrževanega gradu Štatenberg pri Makolah (približno 20 kilometrov od Ptuja in prav toliko od Slovenske Bistrice, kjer je tudi sedež občine, v katero sodijo Makole) je zrasla lepa, nova tovarna. Postala bo (še letos) jedro nove temeljne organizacije Iskrine tovarne električnih aparatov Tela iz Ljubljane ter (za zdaj) edini temelj gospodarskega in socialnega napredka krajevnih skupnosti Makole. Tovarna bo postopoma zaposlila večino »razpoložljive« delovne sile v tej krajevni skupnosti, v naslednjih treh letih (vštevši letošnjega) pa bo doseženi celotni prihodek iz lanskega leta kar pošesterila, število zaposlenih pa se bo povečalo petkrat.

»Zame je bila Iskrina tovarna pravzaprav edina možnost«, nam je dejala Metka Mesarič iz vasi Dežno, ki je lani, po končani osemletki, potrkala na vrata kadrovskega oddelka tovarne. »Sicer sem nameravala sprva naprej v šolo, pa sem se premislila: možnosti, da se zaposlim v domačem kraju kot administratorica, vsaj za zdaj ni!«

Milica Gajsar iz Makol, izučena za natakario, je primerjala osebni dohodek natakaričice z dohodkom v tovarni, preuhtala o prostih sobotah in nedeljah ter se po uku odločila: »Vsekakor je v tovarni bolje. Zasluzim okoli 4000 dinarjev, delo je čisto, prijetno...«

boljši jutri spremlja rast tovarne na nerazvitem slovenjebistriškem območju.

»Preselitev dela proizvodnje v Poljčane in Makole (iz obeh obratov bo letos nastala nova TOZD Tele, op. p.), je kolektiv v Ljubljani že pred leti sprejel kot pametno razvojno potezo in ne kot prispevek, oziroma žrtev za hitrejši razvoj nerazvitih območij.« Tako nam je povedal direktor Tele Viktor Korošec in razložil zamisel, ki so jo delavci Tele sprejeli in jo zdaj uresničujejo.

»Naš dolgoročni razvojni cilj je, seveda postopno, usposobiti kolektiv za proizvodnjo tehnološko vedno

Milica Gajsar: »V tovarni zaslužim bolje in več sem prosta.«

Kaj tovarna pomeni za ta delček Slovenije, so nam pripovedovali prebivalci, kmetje, ki doma nimajo dovolj dobre zemlje, frizerke, ki se v domačem kraju ne morejo zaposliti, natakaričice, tehnik, ki bi moral iskati delo najbrž v Mariboru ali pa še dlje. Njihove pripovedi je dopolnila Ivanka Strnad, tajnica krajevnih skupnosti Makole.

»V krajevni skupnosti, ki šteje 2380 prebivalcev, možnosti za zaposlovanje skorajda ni. Vsega je doma zaposlenih okoli 80 ljudi (od tega 51 v obratu Iskre v gradu Štatenberg, ki zdaj dobiva novo tovarno, op. p.), drugi (še okoli 480) pa so morali delo iskati v bližnji, pa tudi daljni okolici. Poleg tega je pri nas veliko kmetov, ki jim zemlja preskopo rodi in bi se tudi radi zaposlili, najbolj težko pa najdejo delo ženske. Po anketi, ki smo jo delali pred dvema letoma, je bilo kar 164 žensk pripravljenih prijeti za kakršnokoli delo... Letos končuje šolo 47 učencev, od katerih bi nekateri tudi radi takoj v službo.«

Pred štirimi leti je Iskrina tovarna Tela, ki ima obrat tudi v deset kilometrov oddaljenih Poljčanah, prenesla del proizvodnje v Makole — oziroma v prostore bližnjega gradu Štatenberg. Zdaj tu dela 43 delavk v neposredni proizvodnji, 8 delavcev pa so delovodje, tehnik... Lani so ustvarili za 24,4 milijone dinarjev celotnega prihodka. Kolektiv je sila »pisan«, tu so trgovke, frizerke, natakaričice, delavke »brez poklica«.

Skupinovodja Anton Lepej, ki dela v Iskri v Štatenbergu sicer šele pet mesecev, je zelo zadovoljen: »Stanujem v bližini, v vasi Varož. Primerno delo bi našel najbrž šele v Slovenski Bistrici, nemara v Mariboru, kjer sem že delal nekaj let. Zdaj končujem srednjo tehnično šolo in takorekoč doma se mi odpira prav lepa »perspektiva«.

Dva in dvajsetletna Jožica Kropec iz Makol, ki je dobila delo lani v začetku leta v Telineh obratu v Poljčanah, prej pa ni bila zaposlena, težko čaka — tako kot najbrž vseh 35 delavk Iskre v Poljčanah, ki so doma iz Makol ali okolice — da bodo lahko odšle delat v novo tovarno v Makolah. »V Iskro sem šla delat, ker so že takrat načrtovali tovarno v Makolah.« je povedala. »Zame je tovarna v domačem kraju, kjer sem si že ustvarila družino, kajpak zelo ugodna rešitev mojih »problemov« z zaposlitvijo.«

Oči številnih prebivalcev ene izmed treh najmanj razvitih krajevnih skupnosti v občini Slovenska Bistrica so torej uprte v Iskrino tovarno za proizvodnjo sestavnih delov za programatorje za pralne stroje in v bodoče tudi sestavljanja programatorjev. Pa ne samo njihove: tudi kolektiv tovarne električnih aparatov Tela iz Ljubljane, ki je postavil obrat v Poljčanah in v gradu Štatenberg, ter zbral sredstva za gradnjo tovarne v Makolah, z zaupanjem v

Anton Lepej: »Takorekoč doma se mi odpira lepa perspektiva.«

zahtevnejših izdelkov. V Teli v Ljubljani, kjer imamo tradicijo in je strokovnega kadra dovolj, zdaj prehajamo na tehnološko visoko zahtevne izdelke, v novo tovarno v Makole pa selimo manj zahtevno proizvodnjo (ob tej se je kolektiv v Makolah dobro izkazal, op. p.) delov za programatorje in sestavljanje programatorjev za pralne stroje ter proizvodnjo relejev. V tej proizvodnji bomo v Makolah zaposlili do leta 1980 skupaj 250 delavk in delavcev, že letos pa jih bo ob koncu leta okoli 120. V obratu v Poljčanah pa števila zaposlenih ne bomo večali. Seveda pa proizvodnja, ki jo »selimo« na nerazvito območje, ni nerentabilna ali »manj vredna«: tudi tu smo pripravili razvojni načrt, po katerem bodo v novi tovarni postopno osvajali proizvodnjo vse zahtevnejših izdelkov, na primer elektronskih programatorjev.«

V dokaz te trditve smo zvedeli, da zdaj večino Telinega izvoza ustvarita obrata v Poljčanah in Makolah — ter da bo njun letošnji proizvodni načrt več kakor trikrat večji kot lanski, letošnji pa v letu 1980 podvojen. Torej bo TOZD v Makolah zelo pomemben člen v ustvarjanju skupnega prihodka tovarne Tela iz Ljubljane, hkrati pa seveda še pomembnejši temelj gospodarskega in socialnega razvoja te, danes še slabo razvite krajevnih skupnosti v občini Slovenska Bistrica.

BORIS RUGELJ

Medobčinski svet Zveze sindikatov ljubljanske regije čestita v imenu Mestnega sveta Zveze sindikatov Ljubljana in občinskih svetov zveze sindikatov:

**Domžale
Grosuplje
Kamnik
Kočevje
Litija
Ljubljana — Bežigrad
Ljubljana — Center
Ljubljana Moste-Polje
Ljubljana — Šiška
Ljubljana Vič-Rudnik
Logatec
Ribnica in
Vrhnika**

vsem delovnim ljudem in občanom za praznik dela — 1. maj

VELIKO MOŽNOSTI ZA DOPUST

Za letošnje turistično sezono napovedujejo, da bo spet rekordna. Predvsem te napovedi veljajo za tuje goste. Jugoslavija je za tuje spet postala zanimiva. Angleži na primer napovedujejo, da jih bo prišlo kar tretjino več kot lani, še posebej pa je veliko zanimanja za naše turistične kraje, zlasti ob morju, pri Zahodnih Nemcih, Avstrijcih, Belgijcih, Nizozemcih itd. Dokaj zmerne cene, v primerjavi z drugimi turističnimi deželami, predvsem pa politična stabilnost in varnost v naši državi, so eden glavnih razlogov, da bomo letos gostili toliko tujih turistov, kot jih doslej še nismo.

Hotelirji in vsi turistični delavci, tako v Sloveniji kot širom po Jugoslaviji, so se na ta naval tujih turistov, kot zatrjujejo, dobro pripravili.

Razveseljivo pa je, da hotelirji in turistične agencije tudi letos niso pozabili na domačega gosta, to je na naše delovne ljudi. Končno so spoznali, da je domači gost le najboljši gost. Že lani je bila ponudba slovenskih turističnih agencij velika, toda toliko možnosti za dopust kot letos naše potovalne agencije doslej skoraj gotovo še niso dale. Delno vam te možnosti predstavljamo tudi na pričujočih štirih straneh, nekaj pa bi radi še dodali v tem zapisu. Presenetljivo pri tem je tudi to, da se Slovenci doslej še nikoli nismo tako zgodaj odločali za dopust, kot se letos. Komaj so agencije položile na prodajne pulte svoje ponudbe, so bodoči

dopustniki že začeli plačevati letošnje počitnice.

Poglejmo na kratko, kakšna je ponudba?

Generalturist prodaja počitniška stanovanja v Portorožu, Umagu, Zabrattiji, Dajli, Rovinju, Krku, Rabcu, Crikvenici, Korčuli, Pulju, Vodichah, Savudriji in Rabu. Tudi Kvarner express iz Opatije ponuja svoje vile in stanovanja v počitniški najem. Na voljo jih ima v Umagu in Rovinju, dnevna oskrba pa stane 455 do 800 dinarjev. V predstavnštvu Plave lagune v Ljubljani prav tako lahko najamete počitniške sobe, stanovanja ali hišice v njihovih objektih v Poreču. V tem predstavnštvu se je sicer mogoče dogovoriti za vsakršen dopust v Plavi ali Zeleni laguni in drugje v Poreču, kjer bodo posebej navdušeni tisti dopustniki, ki se radi ukvarjajo s športom. Ljubljanska agencija SAP-Viator prav tako ponuja stanovanja za letošnje počitnice. Na voljo so v turističnem naselju Polynesia v Umagu. Prav tako je v Umagu vzel v zakup vrsto počitniških stanovanj tudi ljubljanski Kompas. Kompasovi gostje bodo lahko letovali tudi v Marini pri Trogiru, in sicer v hotelu Kula, ki je v bistvu stolp iz 16. stoletja. Enotedenski penzion velja tam v glavni sezoni 1310 dinarjev, v dveh predsezonskih in posezonskih mesecih pa 1170 dinarjev.

TTG letos ponuja verjetno najcenejše počitnice in sicer v Postiri na Braču. V glavni sezoni velja tak desetdnevni dopust 809 dinarjev, izven sezone pa 726 dinarjev.

Tudi za takšne dopustnike, ki bodo hoteli imeti popoln mir, bo letos v precejšnji meri poskrbljeno. Kompas ponuja letovanje v Ižu Velem, oazi miru in tišine, kjer ni avtomobilov. Čeprav je Iž Veli majhen kraj, že ima svoj hotel. Kompasovi gostje bodo stanovali v hotelu Korinjak, kjer veljajo enotedenske počitnice v sezoni 1480 dinarjev, izven sezone pa 1025 dinarjev. Kompas ima na voljo še ene počitnice — izključno za nudiste. Hotel Alan v Starigradu pod Paklenico je namreč namenjen samo oboževalcem sonca in morja, brez odvečne obleke. Enotedenske nudistične počitnice veljajo tam v sezoni 2065 dinarjev, izven sezone pa 1585 dinarjev.

Seveda smo našli le nekaj možnosti, kje lahko letujete na morju. Za tiste, ki jim morje ne prija, so slovenske turistične agencije pripravile celo vrsto možnosti letovanja v notranjosti Slovenije, zlasti v gorskem svetu pa tudi v ravnini, v Pomurju ter v vseh naših zdraviliščih. Ob tej priložnosti bi radi posebej poudarili možnosti letovanja — in to razmeroma poceni — v številnih domačijah v škofjeloškem hribovju in na pobočjih zahodnega Pohorja, kjer se je povsod lepo razvil takoimenovani kmečki turizem. Poleg domačega kmečkega ambienta dopust na gorskih kmetijah nudi tudi obilo možnosti za številne sprehode, za nabiranje gozdnih sadežev, predvsem pa je tam največji mir in veliko svežega zraka.

PULJ S SOSEŠČINO

Naravne lepote, ugodno podnebje, številni kulturno-umetniški spomeniki in folklor ter moderni turistični objekti Pulja in njegove okolice bodo izpolnili vašo željo po oddihu, razvedrilu in spoznavanju novih časov, kulture in običajev.

Dvatisočletni Pulj, gospodarsko in kulturno središče istrskega polotoka, je mesto nasprotij in starin. Najveličastnejši spomenik je arena, ki so jo zgradili v prvem stoletju pred našim štetjem, v času vladanja cesarja Klavdija. Drugi pomembnejši spomeniki, ki so se ohranili, so: Avgustov hram iz prvega stoletja našega štetja, slavolok Sergijevcev iz prvega stoletja pred našim štetjem, bizantinski mavzolej, antični mozaik, bazilika in drugi.

Dragoceno kulturno-zgodovinsko bogastvo od predzgodovine in rimskega obdobja pa vse do najnovejše zgodovine je shranjeno v Arheološkem muzeju in Muzeju narodne revolucije Istre.

Toliko bogastvo antičnih spomenikov in starodavne kulture je v Pulju meri pogojeno z naravnimi lepotami, ugodnim podnebjem in zdravilnostjo tega območja, ki so ga že pred dvajsetimi stoletji zasidrali stari Rimljani, prvi med številnimi osvajalci teh krajev. Že tedaj so namreč spoznali ugodje, ki ga nudijo spomladanske vonjave dežnega sredozemskega in subtropskega rastlinstva, topli poletni dnevi, prijetno jesensko sonce in vino.

V kotanjah in zalivih okoli Pulja in na znanem otočju Brioni še danes najdemo ostanke vil in počitniških hišic cesarskih družin iz starega Rima.

Na tem delu obale danes stojijo moderni turistični objekti, hoteli, turistična naselja in kampi, ki so prilagojeni različnim zahtevam gostov. Zabavne in zanimive folklorne, dramske in festivalske prireditve potekajo v naravnem okolju antičnih spomenikov.

Za tiste, ki si radi izberejo oddih v majhnih okoliških naseljih, ki so raztresena po puljski obali, so primerni naslednji kraji: Banjole, Premantura, Medulin, Ližnjan, Krnica, Fažana, Štivan in drugi. Na voljo so jim zasebni penzioni in urejeni kampi. Omenjeni kraji, ki so od Pulja oddaljeni 10 do 20 km, so hkrati tudi priljubljene izletniške točke za goste, ki so na oddihu v Pulju.

Puljsko turistično območje, najožji del istrskega polotoka, sodi med tista sredozemska območja, ki so najbližje večjemu delu evropske celine, zaradi dobrih cest ter letalskih, ladijskih in železniških zvez pa je še dostopnejše. Ugodne zveze in bližina omogočata, da vse več ljudi prihaja v te kraje tudi na oddih za konec tedna, še posebej pozno jeseni in zgodaj spomladi, ko kraje s snegom, deževjem in mrzom loči od teh krajev z milim južnim podnebjem le nekaj sto kilometrov.

Če se boste odločili za počitnice ali nekajdnevni oddih v Pulju, pred sezono ali po njej, vam vaš gostitelj — turistično gostinsko podjetje Arenaturist izreka prisrčno dobrodošlico. Arenaturist ima na voljo

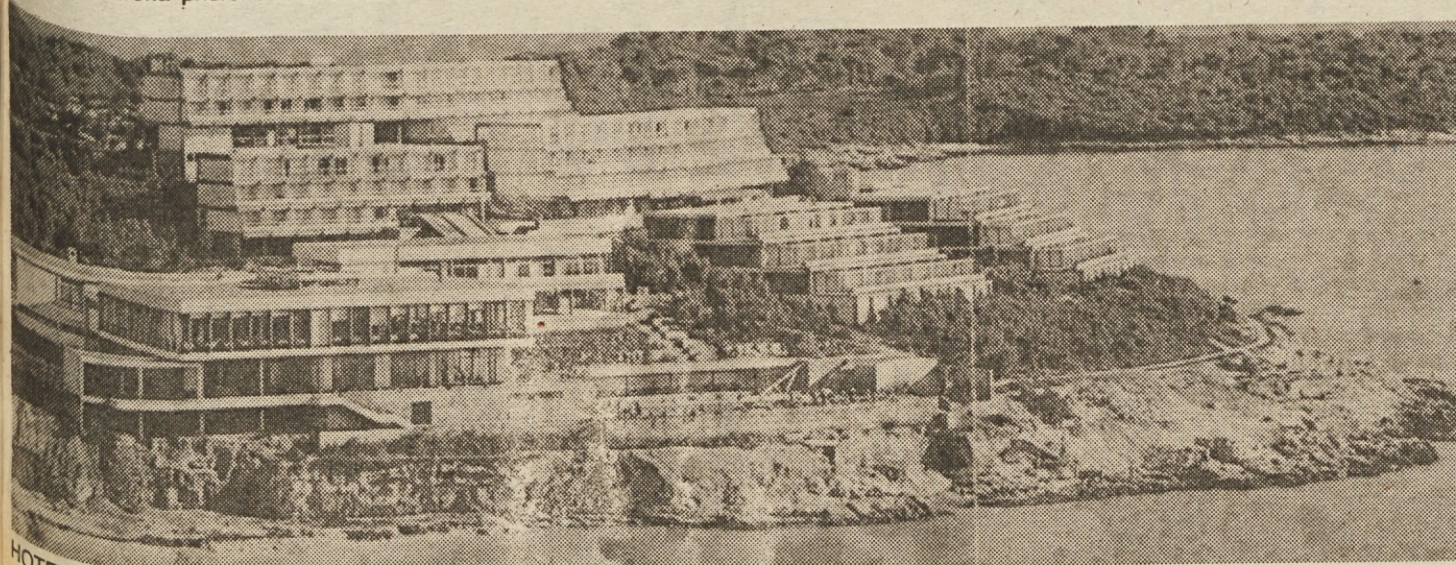
5.500 postelj v hotelskih naseljih in hotelih v Pulju (Brioni, Park, Verudela, Zlatne stijene, Splendid, Ribarska koliba) in Medulinu (Belvedere, Medulin, Mutila in nudistično naselje Kažela). Poleg tega ima Arenaturist tudi okoli 20.000 mest v 9 avtokampih in 3000 postelj pri zasebnikih.

Pulj je že po tradiciji gostitelj več pomembnih domačih prireditev, kot so: festival jugoslovanskega igranega filma, mednarodno majsko srečanje harmonikarskih orkestrrov in solistov, simpozij mikrobiologov in epidemiologov ter simpozij nevropsihiatrov. Letos bodo pripravili

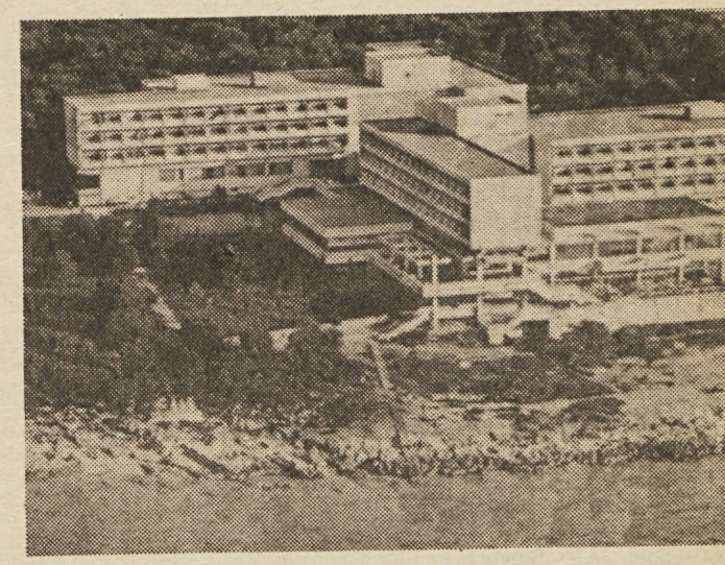

osmi mednarodni ekipni šahovski festival v počastitev dneva mladosti. Udeležilo se ga bo več kot 2000 šahistov.

Spomladi in jeseni so to št. številni teniški turnirji, ki potekajo na igriščih športnega centra Verudela. Hotela Belvedere in Brioni imata zimske bazene s toplo morskovo vodo in drugimi ugodnostmi, zato sta primerna za tako imenovani zimski turizem. V tem času namreč veljajo posebej ugodne penzijske cene. Pulj ima redne avtobusne zveze z vsemi naselji. Vse informacije dobite na prodajnem oddelku, telefon (052) 23-811 in 23-710.

HOTEL SPLENDID

HOTEL BRIONI

Bohinj vas vabi v kraljestvo Zlatoroga

Bohinjsko dolino je ovekovečil že največji slovenski pesnik dr. France Prešeren v svoji pesnitvi Krst pri Savici in že takrat opozoril na skrito lepoto slovenske zemlje, ki smo jo ohranili do danes in kamor se lahko vsakdo ob vsakem času umakne pred kričečo modernizacijo in napornim tempom življenja. Bohinj leži na nadmorski višini 512 do 570 m in je skupno ime za gorato sončno pokrajino, z več kot dvajsetimi vasmimi, kjer živi približno 5.500 prebivalcev. Dolina se razteza od soteske Save Bohinjke in zajema kotlino, ki jo obdaja venec Julijskih Alp z najvišjim vrhom Triglavom in se konča v Ukancu pod steni Komarče, Komne in Rjave skale. Na sredini kotline je planota Rudnica, ki dolino deli na Spodnjo in Zgornjo Bohinjsko dolino. Gospodarsko središče Bohinja je Bohinjska Bistrica, ki pa se z novozgrajenim zimskošportnim centrom Kobla vedno bolj uveljavlja tudi kot turistični kraj. V skoraj vseh ostalih vaseh se še vedno najde prvobitnost vaških jeder in nekatera naselja so še do danes ohranila tipičen kmečko vaški ambient (Studor, Srednja vas, Češnjica, Jereka, Stara Fužina, Brod). Najlepši okras Bohinja pa je romantično Bohinjsko jezero, ki s svojo neoskrunjeno lepoto, čistočo in nedotaknjeno okolico privablja množice turistov. Čistoča jezera, ki ima v poletnih mesecih povprečno temperaturo 20 stopinj Celzija, nudi prijetno kopanje in čolnarjenje oziroma jadranje. V Bohinjskem jezeru, predvsem pa v Savi Bohinjki najdejo obilo užitek tudi športni ribiči, saj kristalno čista voda nudi življenje plemenitim ribam kot so postrvi, zlatovščice in lipani. Tudi nepozabni sprehodi po mirnih gozdovih, ogled slapa Savice, izvira Save, ki v 70 m globokem slapu buči čez steno Komarče, sprehodi po travnikih, bogatih z raznovrstnimi poljskimi cveticami, izlet do slikovite vasi Stara Fužina, preko Hudičevega mosta, skozi vintgar Mostnice v dolino Voje, ali izleti po obronkih Bohinjske kotline, na planine Vogar, Uskovnica, Zajamniki, Gorjuše in še mnoge druge, vse to obiskovalcem Bohinja omogoča, da za nekaj časa pozabijo na skrbi in si naberejo moči za vsakdanje naporno delo. Tudi izleti po vaseh v Zgornji Bohinjski dolini, kjer je še lepo ohranjeno ljudsko stavbarstvo, katerega značilnosti so les, kamen, rezljani leseni »ganki«, tipični kozolci v Studorju, žage in mlinci, so zelo zanimivi in kažejo, da so prebivalci do začetka 20. stoletja živeli izključno od živinoreje in gozdarstva ter deloma železarstva. Šele po dograditvi železnice (1906. leta) so se razmere izboljšale in ljudje so se začeli zaposlovati v lesno-predelovalni industriji, kovinski industriji, vedno več prebivalcev pa je posredno ali neposredno povezanih s turizmom.

Vrednost Bohinja kot središče planinstva in turizma so spoznali že zelo zgodaj. Na pobudo Barona Žige Zoisa in drugih znamenitih izobražencev se je na bohinjskih tleh rodila prva planinska dejavnost. Tako prav v letošnjem avgustu praznujemo 200-letnico prvega vzpona na Triglav, kar bomo praznovali dne 27. 8. 78. z odkritjem spomenika ob Bohinjskem jezeru in svečano proslavo. Vzoredno s planinstvom se je v Bohinju razvijal tudi turizem, ki pa je današnjo množičnost dosegel šele po zadnji vojni. Naravne lepote, kulturno zgodovinski spomeniki, od katerih je prav gotovo med najlepšimi znamenita gotska cerkva Sv. Janeza iz 15. stol ter sodobni turistični objekti, se tako harmonično in edinstveno vključujejo v okolico, da je to še danes ostala pravcata podoba nekdanosti in ena najlepših in najbolj ohranjenih pokrajin v slovenski deželi sploh. V Bohinju zaman iščete hotelske gigante in mogočne stavbe. Bohinjci so še jim zavestno odpovedali z daljnosežnim ciljem zgraditi take objekte, ki bi ohranili pokrajino in naravo v njeni prvobitnosti.

V dobro oskrbovanih obratih je gostom vedno na voljo mednarodna kuhinja z vsemi finesami sodobne gastronomije, kljub bogati izbiri pa vsakomur priporočamo, naj poskusi že posebne slovenske, gorenjske in pristne bohinjske specialitete. Skupno je v Bohinju 12 gostinskih obratov v družbenem sektorju, nekaj zasebnih gostiln in 170 oddajalcev turističnih sob.

V sklopu Alpetour hotelov Bohinj so hoteli Bellevue z dependanso Savica, hotel Pod Voglom z dependanso Rodica, adaptirani hotel Zlatorog, ki je visoke B kategorije in ima tudi pokriti bazen in sauno, Ski-hotel na Voglu z brunaricami, pension Triglav in gostišče Črna prst. Skupno imajo 570 ležišč. Kompas ima svoj hotel Stane Žagar na začetku Bohinjskega jezera, ima 170 postelj in je D kategorije, v prijetnem okolju pa ima tudi 7 bungalovov. Hotel Mladinski dom je D kategorije in ima 60 postelj ter nekaj bungalovov. Pri slapu Savice skrbita za zadovoljstvo in postrežbo gostov restavracija Lev in planinski dom. Cene polnih pensionov za prihajajočo poletno sezono so od 145 do 270 din za meseca julij in avgust oziroma od 130 do 230 din za pred in posezono. Poleg hotelov imamo v Bohinju tudi preko 1000 postelj v zasebnih sobah in privatnih penzionih. Sobe oddaja Turistbiro Bohinj.

Hiše so praktično na vsem področju Bohinja. Sobe lahko gostje dobijo v kmečkih vaseh in kmečkih hišah, ali pa v modernejših hišah z vsem komfortom, ki ga zahteva sodoben čas. Zasebniki nudijo gostom zajtrk, drugo prehrano pa gostom nudijo v hotelih in restavracijah. Cena za prenočišče je od 40 do 70 din, cena zajtrka pa je od 20 do 25 din.

Poleg hotelov in zasebnih sob pa sta gostom na voljo tudi dva urejena avto-campa, eden pri hotelu Mladinski dom in drugi v Ukancu, pri hotelu Zlatorog.

Poleg poletnega turizma ima Bohinj že zelo staro zimsko tradicijo. Ker zaradi posebnih hidrometeoroloških pogojev, kljub razmeroma nizki nadmorski višini, zime v Bohinju zelo dolge in bogate s snegom, smo še pred več desetletjem zgradili v višini 1500 do 1800 m zimskošportni center Vogel, pred tremi leti pa v Bohinjski Bistrici še zimskošportni center Kobla. Oba centra so opremljena z modernimi napravami. Do prihodnje zimske sezone pa, tako ljubljajo, bo dograjena še II. etapa centra Koble, pa tudi na Voglu bodo čez leto še izboljšali smučarske terene. V neposredni bližini centrov so tudi študentski obrati, ki obiskovalcem nudijo prehrano in prenočišče, v večernem času pa je poskrbljeno tudi za razvedrilo.

Da bi ohranili spomin na stare običaje ter skrbeli za zabavo in razvedrilo, stov vsako leto prirejamo nekaj tradicionalnih prireditev. Vasovanje in Kmečko ohcet bosta 22. in 23. julija in nam prikazujeta stare običaje vasovanja in zabavo s folklornim programom. Pisane narodne noše, folklorne pesmi in narodne pesmi navdušijo vsakega gosta. Dne 5. avgusta bo Kresna noč z njemotom, kanseje pa se pozno v noč nadaljuje folklorni in zabavni program. Kravji bal dne 24. septembra je zaključna prireditev sezone in prikazuje, se v septembru planšarji z živino vračajo s planin.

Vabimo vas, da si za letošnji dopust izberete Bohinj in prepričani smo, da boste tako v poletnem kot zimskem času še vračali v ta, tako lepo ohranjeno našo domovino.

Vse informacije vam dajejo vsi hoteli in Turistbiro Bohinj, 64265 Bohinjsko jezero, tel. 76-370

Z LETALOM V SVET

Jugoslovanski aerotransport je tudi za letošnjo turistično sezono pripravil bogat program izletov po vsem svetu. V ZDA bo več desetdnevni in 8-dnevni izlet v New York. Na Daljnem vzhodu boste lahko z letali v okviru programa AIR LIFT obiskali Singapur, Hongkong, Bangkok, Djakarta in Bali. V Afriko so predvideni izleti v Tunis, in sicer pod naslovom »7-dnevno bivanje v Tunisu«, »14-dnevno bivanje v Tunisu« in »Dobro spoznajite Tunis«. Prav tako lahko v Afriki obiščete tudi Egipt. »London, kakršnega si je treba zapomniti« je program izleta v Veliko Britanijo, »Dobro spoznajite Pariz« in »Pariz, ki ga ne pozabiš« sta izleta v Francijo. Nadalje lahko obiščete Nizozemsko, Španijo, še posebej pa opozarjamo na številne izlete, oziroma možnosti dopusta v Grčiji. »Vikend v Atenih«, »Grčija od vsega po malo«, »7-dnevni in 14-dnevni oddih v Grčiji« so naslovi izletov v to našo sosednjo deželo. Z letali jugoslovanskega aerotransporta si boste lahko ogledali še znamenitosti Rima, Istanbul in Zahodno Anadolijo. Po Sovjetski zvezi sta pripravljena klasični turi A in B, prav tako pa je predvidenih cela vrsta izletov v Leningrad in Moskvo. Še posebej je prav gotovo mikaven izlet pod naslovom »Sovjetska srednja Azija«. Naj dodamo, da so v tem programu, ki traja do 1. aprila 1979. leta, predvideni še izleti v Zlato Prago, v Varšavo ter izleti »Vikend v Berlinu« in »Berlin in Potsdam« v Demokratično republiko Nemčijo.

Pri vsem tem je zanimivo, da na vse omenjene izlete, ki so opisani v posebnem programu JAT, lahko potujete iz vsakega mesta Jugoslavije, od koder ima JAT redne linije. JAT vam na teh izletih zagotavlja strokovne vodiče.

V cenah aranžmaja za našete izlete so avionski prevoz ob odhodu in povratku na rednih linijah JAT ali drugih prevoznikov, namestitvev v hotelih B ali višje kategorije z vključenim polnim penzionom, polpenzionom ali z zajtrkom, odvisno od aranžmaja oziroma države, ki jo obiščete.

Naj dodamo še, da imajo otroci v spremstvu staršev 80 % popusta, otroci od 2 do 12 let starosti pa 25 % popusta.

Kot že rečeno, pa lahko vse dodatne informacije dobite v vseh poslovalnicah JAT v Sloveniji in Jugoslaviji oziroma v vseh drugih turističnih agencijah.

PREDSTAVLJAMO VAM OBALNO-KRAŠKO TURISTIČNO POSLOVNO SKUPNOST PORTOROŽ

Pestra turistična ponudba

Na voljo je 17.000 ležišč v hotelih, zasebnih sobah in avtokampih

S tem kratkim zapisom vam želimo predstaviti obalno-kraško poslovno skupnost za turizem, ki je bila ustanovljena 1976. leta. Le-ta združuje 38 temeljnih organizacij združenega dela, od tega 16 iz gostinsko-turistične dejavnosti, ostale pa so iz industrije, trgovine in kmetijstva.

V okviru poslovne skupnosti za turizem na naši obali in Krasu je na voljo 17.000 komercialnih ležišč v hotelih različnih kategorij, avtokampih in zasebnih sobah. Lani je bilo v teh zmogljivostih ustvarjenih nekaj manj kot 2 milijona nočitev domačih in tujih gostov.

Najpomembnejše naloge obalno-kraške turistične poslovne skupnosti s sedežem v Portorožu so med drugim enotna turistična ponudba, sodobni koncept turistične propagande in na osnovi medsebojnih dohodkovnih odnosov povečati končni učinek gospodarjenja.

Obalno-kraško turistična poslovna skupnost je doslej sodelovala na 25 sejnih v domovini in tujini in tako na enkratni način predstavila turistično ponudbo Slovenskega primorja in Krasa. Največ naporov in časa je bilo vloženega v izdelavo področnega obala, ki na 16 straneh prikazuje področje od Pirana do Sežane, pokrajino, ljudi in običaje.

41 KM OBALE

Slovenska obala zajema južno stranico najgloblje zajede Jadranskega morja v evropsko celino. Na severu je Tržaški zaliv, na jugu pa se obala spušča vzdolž Istre do Pulja. V dolžino meri močno razčlenjena obala komaj 41 km. Podobno kakor obala, je razčlenjena tudi njeno zaledje. Na vzhodno stran omejuje obalni pas kraška planota, odkoder se svet prek Šavrinskih brd po slemenih in zajedah zlagoma spušča do morske gladine. Izpod višavja izvirajo številni potoki in rečice, največji sta Rianza na severnem delu in Draginja na južni mejni črti tega pasu. Vse gričevje se sestoji iz neprepustnega, toda izredno rodovitnega fliša, ki se deloma neposredno izpostavlja valovanju morja, deloma pa so na obali naplavljene ravnice.

Del obale zavzemajo soline, najrazsežnejše v Sečovljah, manjše v Strunjanu. V vsem obalnem pasu raste bujno zelenje submediteranskega tipa, tu srečamo pinije, ciprese, oljčne nasade, pa seveda vsepovsod trto, razen tega v tem pasu uspevajo različne vrtnine. S pridelki je obalni pas od nekdanjega ribištvu in posebej trgovina sta omogočila nastanek treh mest, Koprja, Izole in Pirana, mest, katerih korenine pa segajo seveda še v predslovensko dobo. Blaga sredozemska klima in nizko plimovanje morja (komaj 80cm)

sta značilnosti slovenskega pasu.

BLIZU 70.000 PREBIVALCEV

Na slovenski obali živi blizu 70.000 ljudi. Glavnina so Slovenci, ki so se tu začeli naseljevati okrog leta 600. Živi pa tukaj tudi italijanska narodnostna skupnost, ki uživa popolno enakopravnost. Prebivalstvo je zbrano v treh občinah, katerih središča so stara obalna mesta. Po letu 1954, ko je bila obala končno priključena socialistični republiki Sloveniji in s tem Jugoslaviji, se je naglo razmahnilo sodobno gospodarstvo. Koper je razvil drugo največje jugoslovansko pristanišče na severnem Jadranu z ustrežno industrijsko cono, obenem znano tovarno motorjev, motornih koles in avtomobilov TOMOS, tukaj je tudi sedež poljedelskega kom binata Agraria. Izola je znana po tovarni konzerv Delamaris, z lastnim ribiškim ladjevjem, po popravilnici ladij in tovarni igrač Mehantehnika. Piran, kjer je bila ustanovljena Splošna plovba, pa se je pretežno posvetil turizmu; taje zasegal domala vso obalo od starega mesta prek novega Bernardina do Portoroža in Lucije.

V obalnem pasu so že iz prazgodovine znana človeška bivališča od paleolitske postaje pri Črnem kalu do številnih železnodobnih gradišč na vzpetinah. V antiki je tod cvetela civilizacija, o čemer govore številne izkopanine, zlasti tudi predniki današnjih mest, v Kopru Aegida, Capraria insula in Justinopolis, v Izoli Haliaetum ob Simonovem zalivu, v Piranu med drugim taborišče, omenjeno v 7. stoletju. V Kopru, kjer je bila že v 6. stoletju škofija, je ohranjena cela vrsta patricijskih palač, od romantične do klasicizma, med njimi Tacco, de Belli, Graviši in Brutti, središče mesta je odlični

mediteranski trg — dvorana na prostem — s stolnico, ložo, mestnim stolpom in pretorsko palačo, na trg vodi stara trgovska žila Čevljarska ulica, na Prešernovem trgu stoji imeniten vodnjak da Ponte, v bližini so mestna vrata na Mudi.

Izola kaže skromnejši značaj predvsem ribiškega naselja z naglasom v oblikovanju pristanišča, župne cerkve in rokokoj-ske palače Besenghi. V Piranu je mogoče slediti postopni rasti mesta od konice polotoka navznoter. Odlični priči rasti sta zlasti Trg 1. maja z ogromnim vodnjakom ter Tartinijev trg, nekdanji mandrač — notranje pristanišče, na katerem stoji spomenik velikemu glasbeniku, in odkoder je izreden pogled na mestno krono z župno cerkvijo, kampanilom in krstilnico (vse iz 17. stoletja). Mesto, v katerem so ogleda vredne nekatere majhne cerkve, palače in nekdanji frančiškanski samostan z lepim arkadnim dvoriščem, na slemenu še varuje 200m dolgo srednjeveško obzidje.

VRSTA KRAJEV IN SPOMENIKOV

Zunaj mest je vredno obiskati vrsto krajev in spomenikov. Sem sodijo utrbe na gornjem robu pasu z gradom Socerb, potem skupina strnjeno pozidanih vasi (Tinjan, Koštabona, Krkavče), posebej tudi srednjeveške vaške hiše v Črnem kalu. Med cerkvami na podeželju je gotovo na prvem mestu romanska, konec 15. stoletja v celoti znotraj poslikana cerkev v Hrastovljah, z manjšim taborskim obzidjem. V povojnem času so postavili vrsto spomenikov narodnoosvobodilnega boja, ki je kronal stoletna prizadevanja prebivalcev po narodni in socialni osvoboditvi (od 13. stoletja je gospodarila nad obalo beneška republika, nekaj let Napoleon, potem do 1918.

leta Avstrija ter Italija do leta 1945).

Med mesti ob morju, deloma celo na obali mest samih, je dovolj prostora za kopanje. Urejene plaže so posebej v Ankaranu, kjer je v hotelski objekt preurejen stari benediktinski samostan, potem med Koprjo in Izolo v Žusterni, dalje med Izolo in Piranom v Simonovem zalivu, Strunjanu, in Fiesi, prav posebej pa seveda v Portorožu in Bernardinu, kjer je plaža urejena pred celotnim naseljem. Toda kopati se je mogoče tudi drugje, ob obalni cesti med Žusterno in Izolo, prav tako pa na vsem obodu mesta Pirana. Poleg tega so na voljo tudi odprta in zaprta kopališča z morsko vodo, posebnost svoje vrste pa je kajpak sladkovodno jezero ob obali v Fiesi. Obiskovalci slovenske obale tudi radi zahajajo na sosednji polotok Savudrijo, kjer je obale za kopanje tudi na pretek.

POSKRBLJENO ZA REKREATIVNE DEJAVNOSTI

Na vsej slovenski obali je dobro preskrbljeno za rekrea-

tivne dejavnosti. Tako v Ankaranu z več igrišči, v Strunjanu s trim-stezo, v Portorožu pa so razviti rekreacijski center z bogato paleto dejavnosti. V zadnjih letih pospešeno urejajo tudi možnosti za jahtni turizem. Navezi so v starih pristaniščih v Kopru, Izoli in Piranu, na novo pa je zraslo pristanišče jaht v turističnem naselju Bernardin. Razvedrilo prinašajo številne kulturne in športne prireditve, koprška noč, portoroška noč, izolski praznik pomladi in izolsko ribiško praznovanje, prireditve Roža Portoroža, krst mladih pomorščakov v Piranu, jugoslovanski TV festival ter vrsta gostovanj raznih skupin in posameznikov. Vsako leto prirejajo regate ob slovenski obali. Za ljubitelje šaha je zanimiv Vidmarjev memorialni turnir, ki ga prirejajo na dve leti. Ljubitelje zgodovine in umetnosti bodo privlačile muzejske zbirke v Kopru in Pomorskem muzeju v Piranu (v Bernardinu je največja zbirka sodobnih izvornih slovenskih grafik), galerijske razstave ter kiparska galerija na prostem v Seči. Mnogi gostje pa bodo prišli na obalo zaradi različnih kongresov ali zborovanj, ki jih prirejajo v modernem avditoriju, v Portorožu.

V širšem turističnem zaledju — zunaj obalnih občin — so posebej privlačne naravne znamenitosti kraškega sveta. Med njimi Škocjanske jame. Mnogi gostje se radi odločajo za obisk znamenite kobilarne v Lipici, kjer so na sporedu različne prireditve, predvsem pa vsakdo lahko zajaha konja.

ŠTEVILNE PRIREDITVE

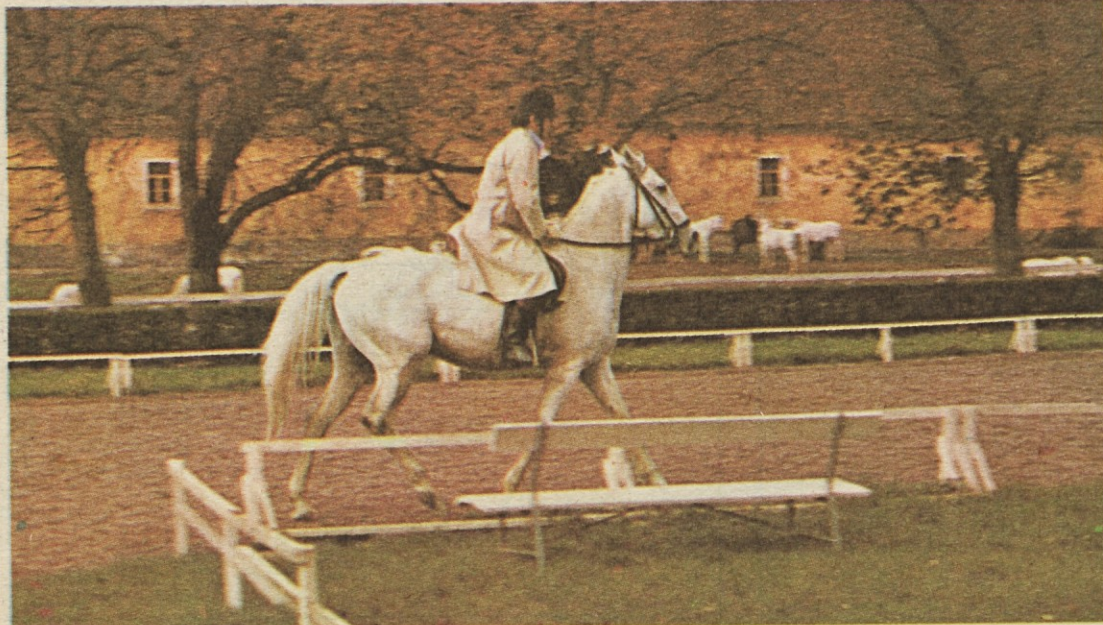
Na slovenski obali in Krasu vsako leto organizirajo tudi številne prireditve za popestritev zabave domačih in tujih gostov. V Portorožu bo letos popularna »Zlata roža Portoroža« 5. avgusta, medtem ko bo Portoroška noč, ki je nekakšen vrhunec turistične sezone, 12. avgusta. Razen tega bo v Portorožu letos nastopilo še več priznanih in

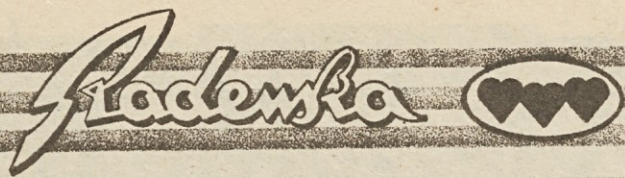
tujih glasbenorevivalnih, vokalnih in folklornih ansamblov. V Piranu bodo tudi letos organizirali »pomorski krst«, predvidoma v drugi polovici septembra. V Izoli bosta dva pomembna turistična dogodka, in sicer: »Praznik pomladi« 20. in 21. maja in »Ribiški praznik« 19. in 20. avgusta. V Kopru napovedujejo znano »Koprsko noč« za 29. julij. V okviru mednarodnega potrošniškega sejma razstave »Primorska razstavlja« bodo organizirali v juliju vsak večer kulturno zabavne prireditve najbolj znanih jugoslovanskih in tujih pevcev ter humoristov. Opozorili bi radi tudi, da bo v juniju v Lipici pri Sežani mednarodni jahalni turnir v dresuri in preskakanju zaprek, v juliju bo »Lipiška noč« in praznik pršuta ter terana ob koncu junija.

KAKŠNE BODO CENE?

V tej pestri turistični ponudbi Slovenske obale in Krasa bodo cene v hotelih, zasebnih sobah in turističnih kampih precej različne. Zlasti v predsezoni in po sezoni bodo dostopne tudi gostom s plitvejšim žepom. Izven sezone se bodo cene v zasebnih sobah gibale od 40—43 dinarjev za noč, v sezoni pa od 60—65 dinarjev za noč. V številnih hotelih: grand hotelu Metropol, grand hotelu Palace, Bernardinu, Rivieri, Sloveniji, Strunjanu, Salineri, Piranu, Sidru, Belvederu, Simonovem zalivu, Triglavu, Žusterni, Adrii in hotelu Maestosu v Lipici pri Sežani pa bodo cene znašale v maju in oktobru od 162—324 dinarjev za celodnevno oskrbo v dvoposteljni sobi, v juniju in septembru od 170—370 dinarjev, ter v juliju in avgustu od 224—452 dinarjev za celodnevno oskrbo v dvoposteljni sobi.

Naj dodamo še to, da si zasebne sobe v Portorožu, Piranu in Izoli lahko rezervirate in najamete v agencijah »Turizem — Avditorij«, v »Generalistu« in »Globturu« v Portorožu.

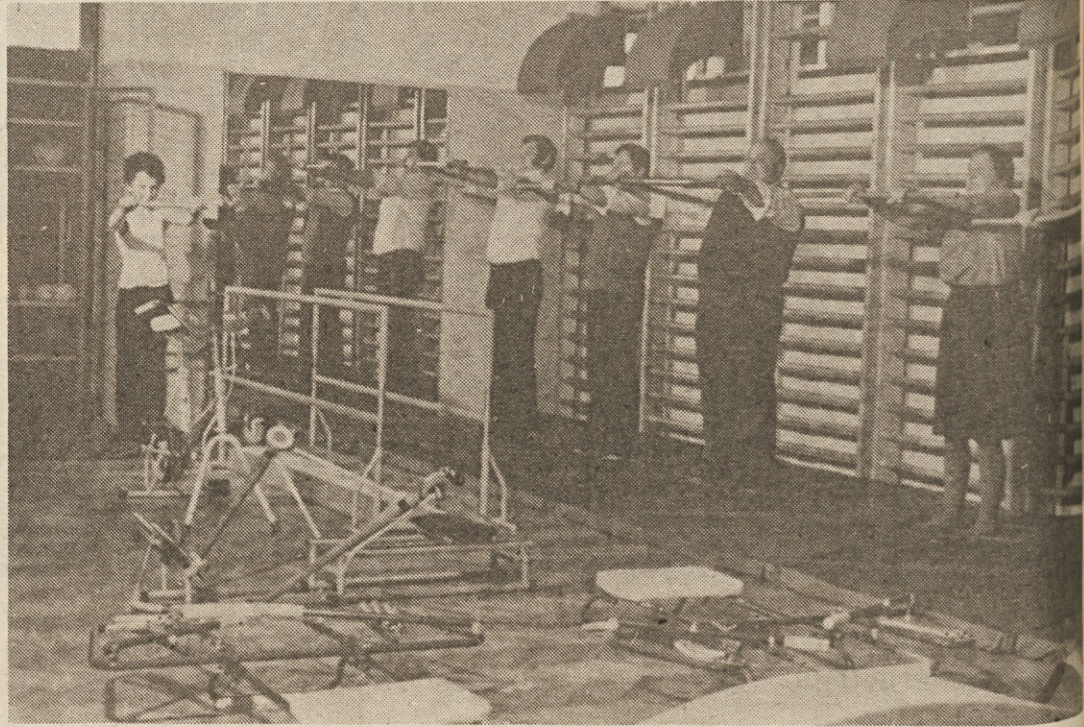

ZDRAVJE, REKREACIJA IN ODDIH

Hotel Radin – za vsak letni čas! Veliko gostov pozna hotel Radin (A kategorije) v Radencih, ki je eden od najudobnejših in najlepših v Sloveniji. Radin vsakemu svojemu gostu nudi res veliko – oddih, zdravljenje, razvedrilo, mir in ugodnosti za poslovne ali strokovne posvete ali pa za delo, pri katerem je potrebna popolna zbranost. Poleg tega lahko najdete v standardni ponudbi hotela Radin tudi veliko možnosti za organizirano spoznavanje Radencev in njihove okolice.

Zdravilišče v Radencih se je v zadnjih letih razvilo v zdravstveno-rehabilitacijski in preventivni center, ki je moderen tudi v svetovnem merilu. Ob sodobnih diagnostičnih in fizikalnoterapevtskih postopkih uspešno opravljajo tudi vzporedno specifično terapijo z mineralno vodo. Najbolj znane so kure z mineralnimi kopelmi pri boleznih srca, ožilja in pri managerskih boleznih. Kuro, pri kateri je treba mineralno vodo piti, pa vzporedno uspešno uporabljamo pri ledvičnih boleznih ter pri presnovnih in prebavnih motnjah. Za zdravljenje bolezni ustne sluznice (paradontopatija) uporabljamo hidromasažo z mineralno vodo.

Priporočamo preventivno-rekreacijske kure, ki trajajo 7 dni ali več in ki so že dokaj iskane. Mnoge delovne organizacije se poslužujejo tridnevni preventivni zdravstveni storitev:

1. KLINIČNIH PREGLEDOV
2. LABORATORIJSKIH PREISKAV
3. EKG
4. po želji in potrebi pa tudi Rtg cikloergometrijskih testov

Cene hotelskih in zdravstvenih storitev:

1. tridnevni preventivni pregled brez cikloergometrije 567,00 din
2. tridnevni preventivni pregled s cikloergometrijo 1.155,00 din
3. rehabilitacijska kura (21 dni) 2.770,00 din
4. shušjevalna kura (21 dni) 2.670,00 din

Hotelske in penzijske cene izven sezone – v novembru in aprilu od 175,00 din dalje.

Informacije: **Recepcija zdravilišča »Radenska«**
69252 – Radenci
telefon (069) 73-040, telex 35218 yu slrci

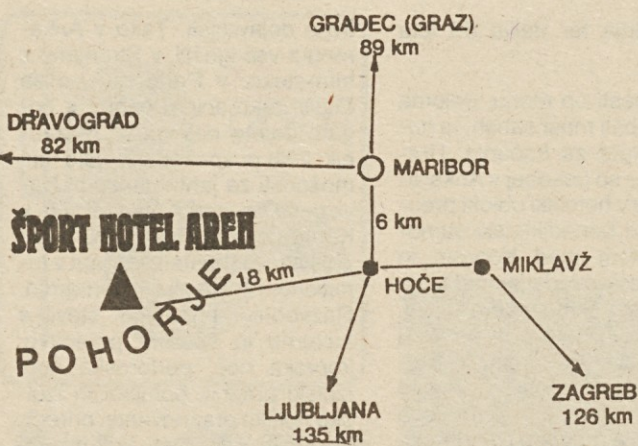
Šport hotel Areh

62208 POHORJE,
telefon (062) 72-31,
telex 33244 YU OREL

ŠPORT HOTEL AREH B kat. stoji sredi smrekovih pohorskih gozdov na nadmorski višini 1250 metrov. Hotel ima 25 dvoposteljnih sob, samopostrežno in klasično restavracijo. Hotelski gost ima mnogo možnosti za krajše in daljše sprehode, v okolici hotela pa je mnogo gozdnih sadcežev.

V zimskem času so gostom na voljo urejena smučišča z vlečnicami, smučarska šola ter izposojevalnica smučar, sani in smučarske opreme. Za otroke je pripravljena posebna igralna soba. Vse sobe imajo tuš, WC in telefon. V sobe je možno namestiti tudi dodatno ležišče. Cena za dodatno ležišče je 70% normalne cene. Cena penziona oziroma polpenziona veljajo za najmanj 3-dnevno bivanje ter za skupine in sindikalne organizacije.

Dostop do hotela Areh je mogoč po lepi gorski asfaltni cesti.

MARIBOR, n. sol. o., turistično, gostinsko in prometno podjetje TOZD HOTEL poslovna enota

Certus TOZD Hotel Orel obrat Šport hotel Areh

Soba z zajtrkom dvoposteljna (2 osebi)	260	Weekend paket 2 dni za eno osebo od 1. marca do 1. septembra 1978 (weekend se začne v petek zvečer, konča pa se v nedeljo opoldne)	300
Polpenzion po osebi	140		
Penzion po osebi (ko obratuje žičnica – ugodne snežne razmere – žičnica vključena v ceno)	180	Weekend paket 7 dni za eno osebo od 1. marca do 1. septembra 1978	980
	230		

Železničarski dom na Pohorju

vam priporoča, da izkoristite svoj prosti čas za izlete in oddih v prijetni okolici.

Možnost obiska za večje skupine, zmogljivost 300 ležišč.

Domača kuhinja, poleti vrt in žar.

Cene ugodne	
penzion	150 din
polpenzion	125 din
nočitev z zajtrkom	75 din

Lovska kočica za tričlansko družino, penzion 200 din za eno osebo.

Poštarski dom na Pohorju

vas vabi na izlete in oddih.

Za razvedrilo prireja izlete z organiziranim prevozom Pomladansko utrujenost boste pregnali s sprehodi v lepi okolici gozdov.

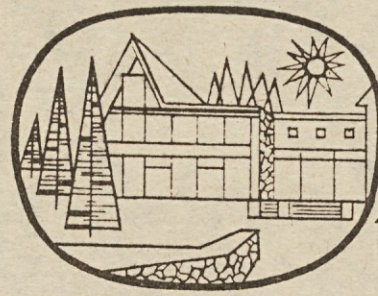
Nudijo vam dobro hrano in domača vina.

Cene ugodne

v predsezoni	140 din po osebi
v sezoni	160 din po osebi

V točilnici je prijetno za zabavo ob glasbenem avtomatu.

Priporočamo se za obisk!

hotel bellevue POHORJE

Hotel BELLEVUE na Pohorju (1050m) vabi na prijeten letni oddih

V udobnih hotelskih sobah, v prijetni okolici pohorskih gozdov, kjer so možni krajši in daljši sprehodi, vam nudimo penzion po

v sobah z 1 posteljo	170
v sobah z 2 posteljama	160
in prho	190

KJERKOLI JE ŽE BIL IN KJERKOLI BO — OSTAL BO IVAN ŽIVIČ

»ZAKULISNE KUHNJE SO ZAME LANSKI SNEG!«

Proletarec, ki je izšel iz revščine s svojim delom in podporo družbene ureditve, ki jo gradimo — želja po znanju ga je v prejšnjih letih naučila misliti s svojo glavo — »Nikoli nisem prikimal, dokler nisem bil ves za kakšno stališče!« — »Nj pomembno, kakšno funkcijo imaš! Pomembno je, da imaš delo in dokler ga lahko opravljaš v skladu s svojo vestjo in prepričanjem, je vse v najlepšem redu!«

Ivan Živič: »Tu, v Pečicah, bo morda nekoč naš zimski rekreacijski center. Že zdaj je priljubljeno shajališče brežiških smučarjev!«

Kmalu po osvoboditvi so se na Živičevi domačiji ustavili popisovalci. Med drugim jih je tudi zanimalo, kaj bo kdo, ko bo velik. Otroci so pogledali mater in deda, ki mu ni dosti manjkalo do devetih »križev«. Očeta ni bilo — niti takrat niti pozneje: za vedno je ostal pod rušo dežele, ki ga je uničila. — Kaj bom... Rad bi bil... V tistih časih so bolj premišljevali, kako bodo preživeli dan, morda še, kaj vse je treba narediti danes in jutri, da bo čez teden dni kaj za zob. Nihče ni znal odgovoriti, nekaj pa je bilo treba zapisati v tiste papirje. Popisovalci, starejši ljudje, so se ozirali okrog sebe, videli samo revščino in rekli: — Kaj posebnega od vas ne bo! Seveda, tega niso napisali, ker so vedeli, da ne morejo; in zato so »določili« slehernemu njegovo »usodo«. — Ti, Ivan, boš lepo doma in obdeloval zemljo? Kaj pa bi drugega?

dije, dobi solidarnostno.

Kot da bi Ivan Živič komaj čakal na priložnost, da mu ni treba govoriti o sebi.

Dogovorila sva se, da se bova pogovarjala o njem, o njegovem delu, o lepih, pa tudi grenkih trenutkih njegovega življenja.

So to res isti kraji?

Toda — Ivan Živič ne govori od sebi. Skoraj vsako besedo je bilo treba vleči iz njega.

Raje bi govoril o tem, kaj vse so v brežiški občini naredili. Vprašanje, kot je bilo o sedanjih možnostih za študij, je prišlo kot naročeno. Precej časa sva se pogovarjala, kako je bilo še pred tridesetimi leti, kako in zakaj je danes, koliko dela in odpuvedovanja je bilo treba...

Ko sva se vozila po okoliških krajih, jih nisem mogel prepoznati, pa čeprav sem tam blizu zagledal luč sveta. Razlika je že na prvi pogled ogromna. Koliko novih hiš! Električna, novi vodovod, asfaltne ceste namesto prejšnjih luknjastih poti, ki so bile leglo blata ali prahu, odvisno pač od vremena. Od tistih krajev, v katerih se zlodej ni hotel otresti svojega repa, kot je večkrat rekla moja babica, ni ostalo skoraj nič. Povsem so spremenili svojo podobo, spremenilo pa se je tudi življenje.

O svojem prispevku niti besede. Nedvomno je bilo opravljeno veliko delo, zgrajena velika stavba. V njej je mnogo opek, ki jih je vgradil Ivan Živič. Za to delo je živel leta in leta, zanj živi še danes. Nikoli ni spraševal, ali je petek ali svetek, ali je pozno ponoči ali zgodaj zjutraj... Plačilo? Niti pohval ni maral. Najbolj je bil zadovoljen, ko je videl, da »gredo stvari naprej«, da ga ljudje spoštujejo in da — živijo vsak dan bolje.

Vsega tega ni pripovedavam sam, temveč drugi in ni naključje, da je leta 1975 dobil najvišje občinsko priznanje — oktobrsko nagrado.

Od vajenca do predsednika občinskega izvršnega sveta

Uspelo mi je, da sva se spet vrnila k njemu. Tja v leto 1946, ko se je začel učiti trgovanja. Ob zori iz postelje, nato vsak dan osem kilometrov peš do trgovine (takrat je sanjal o kole-su!) kjer je bilo treba zakuriti in sploh vse pripraviti — vse, kar je v tistih časih moral delati vsak vajenec. Zvečer, ko je še pometal in pospravil, je vzel spet pot pod noge, padel v posteljo... Komaj je zaspal, že je moral vstati.

Čez dve leti je opravil pomočniški izpit. Kakšno veselje! Ne samo zaradi uspeha. »Odslej bom vsakega prvega prinesel domov denar! — Denar, ki sem ga zaslužil!«

Tovariši, s katerimi je opravil izpit, so rekli:

— Ivan, pojdi z nami! Bomo proslavili, saj je že tri popoldne.

On pa je mislil, da mora takoj v trgovino, čeprav je na tistem pričakoval, da mu bo poslovodkinja na takšen dan dala prosto. Tiste tri ali štiri ure! Hotel je veselo novico čimprej sporočiti mami, bratom in sestram. Toda — up je bil prazen.

— Prav, je rekla poslovodkinja. Oblecni haljo in pojdi delat!

Takrat je prvič občutil nekaj, kar se je pozneje v njegovem življenju še večkrat zgodilo. Ni in ni se mogel otresti vtisa, da nekemu ni prav, da je on nekaj naredil, nekaj dosegel, pa čeprav so od tega imeli vsi drugi več,

kot on sam. Začel je spoznavati ljudi.

Počasi je začel razumevati, zakaj nekaterih ni nikoli na prostovoljnem delu in zakaj so prav ti najbolj glasni na sestankih. Samo takrat so takšne hitro prisilili k molku, pozneje pa so hoče — noče le prijeli tudi za krampe in lopate.

V njem pa je čedalje bolj rasla želja po znanju. Ne zaradi znanja samega. Čedalje bolj je verjel v ta naš socializem. Zato, ker je iz meseca v mesec bolje živel, ne samo on, tem-

Izvečki iz življenjepisa

Ivan Živič, rojen 5. III. 1930 v Globokem pri Brežicah.
1941 — 1945: kot mnogi drugi nasilno pregnan v Nemčijo
1946 — 1948: uk za trgovskega pomočnika
1949 — tečaj za knjigovodske delavce in delo v kmetijski delovni zadrugi
1950 — 1953: služenje vojaškega roka v KNOJ

več vsi, ki so hoteli delati. In vsak, še tako majhen uspeh, mu je vlival zaupanje v našo usmeritev in ga spodbujal k še težjemu delu. Vedel pa je: več bom znal, laže bom kaj naredil. Sprejel je vsako priložnost, ki se mu je ponudila.

Tako je šel tudi v knjigovodski tečaj. Novo delo, novo okolje v kmetijski delovni zadrugi v Velikem Podlogu. Dopoldne urejanje, zbiranje in razmetavanje števil, popoldne delo na njivah. »Tako smo takrat delali!«

Prišel je čas za vojsko. Tri leta v KNOJ, kjer je bil sprejet v KP. Še danes ve natančen datum: 6. februar 1952. Vrnil se je domov, delal kot prodajalec v trgovini »Ljudska potrošnja«. Spet je moral obleči vojaško suknjo za tri mesece. Bilo je to leta 1953, ko je šlo za Trst.

Leto pozneje — pet mesecev v bolnišnici. Skoraj bi na eno oko oslepel. To so bili žalostni meseci. Kako je z raznimi akcijami, ki smo jih zastavili, je spraševal prijatelje, ki so ga hodili obiskovati. Toda, teh pet mesecev je še nekako minilo. Huje je bilo od novembra 1959 do marca 1962. Na eno oko je že oslepel. Kaj bo z drugim? Ali se bo res zgodilo najhujše?

Časi hudih stisk in kriz. Ali je kaj hujšega, kot to, da mladega človeka, polnega življenjske energije, izdajo oči in ga hočejo živega zakopati v večno temo? Njegovi najbližji so pričakovali najhujše, on pa jih je tolažil, češ pustite skrbi, vse se bo dobro končalo. Pa se je res! Po službi naših zdravnikov, brzkone pa tudi zaradi njegovega življenjskega optimizma. Danes lepo vidi na obe očesi.

Po vsem tem so se mu zdele razne težave, s katerimi se je srečeval v življenju in zaradi katerih je že marsikdo vrgel puško v koruzo — nepomembne. Čedalje bolj se je predajal delu, ljudje so mu zaupali čedalje bolj odgovorne naloge in dolžnosti, vmes se je izobraževal — v šolah in sam.

»To, kar bom rekel, je za koga morda fraza. Zame ni! Vame je družba veliko investirala. Kadarkoli sem končal kakšno šolo, sem se zavedal, da moram dati zdaj mnogo več od sebe — bodi kot predsednik občinskega sindikalnega sveta, bodi kot predsednik občinskega izvršnega sveta... Ali pa zdaj kot direktor TOZD »Orlica«. Ne trdim, da sem vse, kar sem delal, naredil najbolje. Delal sem — kot sem zmožal in znal in koliko se je dalo. Odločali so tudi drugi!

»Ivan, bodi tiho!«

Karkoli je Ivan Živič delal in karkoli se bo — vedno je bil in bo ostal — Ivan Živič. Proletarec, ki je izšel iz revščine — s svojim delom in podporo družbene ureditve, ki jo gradimo. Pomanjkanje izobrazbe ga je v prejšnjih letih sililo, da je moral misliti s svojo glavo, da je ob vsakem, še tako zapletenem problemu najprej pomislil, kaj bi rekli ljudje, ki enako čutijo in mislijo kot on, kaj mislijo delavci. Mnogo se z njimi pogovarja in ko pride do kakšnega sklepa, ga lahko prepriča le moč dokazov, dejstev. Vztraja in uspe. Kdo ve, kolikokrat mu je kdo rekel: »Ivan, bodi pameten!« Navadno jim je odgovoril, da ne mara takšne pameti, ker ne pomeni ničesar drugega kot: »Ivan, bodi tiho!«

— Kako naj bom tiho, ko pa vem, da imam prav? Nikoli nisem prikimal, dokler nisem bil s srcem in glavo za kakšnim predlogom ali stališčem. Razumljivo je, da marsikomu to ni bilo všeč in mu tudi marsikaj še ne bo! Pa bo že prebolel!

Potem govori o poštenosti, raznih taktikah in strategijah.

— Ne vem, ne poznam kdo ve kako te umetnosti. Vedno sem ljudem povedal, kaj kaže narediti, za kaj kaže na primer zbrati denar. Pošteno in naravnost. In če se nekaj dogovorimo, potem zame ni nikogar, ki bi lahko skuhal kaj po svoje. Ljudje

1953: delo v trgovskem podjetju »Ljudska potrošnja«; prodaja gradbeni material
1954 — 1958: nižja partijska šola, nato sekretar Komunalnega podjetja v Brežicah in nepoklicni predsednik občinskega sindikalnega sveta
1959 — 1962: bolnišnica, zdravljenje oči
1962: sekretar občinskega odbora SZDL
1963: predsednik občinskega odbora SZDL
1964: študij (enoletni) na visoki politični šoli v Ljubljani
1964 — 1969: predsednik občinskega sindikalnega sveta v Brežicah
1967 — 1969: študij na višji upravni šoli, po-

slovna smer
1965 — 1969: tudi poslanec gospodarskega zbora skupščine SRS
1969 — 1973: podpredsednik skupščine Brežice, zadolžen za gospodarstvo
1974 — 1976: predsednik izvršnega sveta skupščine občine Brežice
1976 — direktor »Orlica«, TOZD sevniške »Jutrjanke«. V letih 1969 — 1976 je bil član občinskega komiteja ZK, član občinske konference ZK, član občinske konference SZDL itd. 1975 prejme oktobrsko nagrado, najvišje občinsko priznanje, nosilec reda dela s srebrnim vencem, zlatega znaka sindikatov.

Čas, ko smo o kruhu sanjali

Kakšnih sto dni še in od takrat bo minilo natanko triindevetdeset let.

Spominjam se, kot bi bilo včeraj, pripoveduje Ivan Živič. Ne zato, ker ne bi bil rad kmet in ker ne bi rad obdeloval zemlje! Nasprotno, dokler mi je dopuščalo zdravje, sem mnogo let hodil pomagat! Vse smo obdelali sami! Toda, želel sem si na dan kos kruha, da, vsaj en kos kruha... Bal sem se lakote, kajti nikakor se je nisimo mogli znebiti... Tisti kos skope zemlje pa nikoli ne bo mogel dati dovolj hrane. Oče in mama sta pred vojno garala od zgodnjega jutra pozno v noč. Oče je bil tudi krojač, hodil je delat v rudnike, tudi otroci smo morali delati, kolikor smo le mogli, revščina pa je visela nad nami kot meglja nad močvirjem in bolj smo se je otepli, več je je bilo. Včasih je oče rekel:

— Vzdružite, otroci! Prišel bo čas, ko bo kruha za vse dovolj... Siti ga boste!

Premajhen sem bil in nisem si upal vprašati, ali resnično misli tako ali pa nas le tolaži. Kolikokrat se spominjam očeta, ko gledam, koliko kruha je v smeteh. Kaj bi rekel, kaj bi naredil?

— Vrnili se bomo, bomo se, videli boste, je govoril, ko so nas nacisti gnali kot živino v osrčje svojega rajha. Mi smo se res vrnili, doživeli čas svobode, on pa je ostal tam daleč; umrl je 5. maja 1945!

Znova na ruševinah

Hiša je bila porušena. Stanovali smo pri sosedu in mrzlično preurejali naše gospodarsko poslopje. Kmalu smo po dolgih letih le imeli streho nad glavo, svojo streho. In čeprav tega ni nihče rekel naglas, smo vsi vedeli: vsak izmed nas mora čimprej do poklica.

Zakaj sem se odločil, da grem za trgovskega vajenca, še danes ne vem povsem natanko. Morda zato, ker se je poročila in preselila, morda zato, ker je bila takšna priložnost. Zadržno pa vem, da sem bil željan znanja, da bi rad v šole...

Nekomu, o katerem sem menil, da bi mi lahko pomagal, sem to omenil. Nasmehnil se je in samo vprašal: kdo te bo pa vzdrževal, ko boš gulil klopi? Zdaj ni čas, ko bi se lahko vsak, kdor bi tako hotel, šolal. Zdaj je treba delati, razumeš, delati!

Danes? Danes za mlade iz mojih krajev, ki bi želeli v šole, denar ni ovira. Če ne dobi kadrovske štipen-

se čutijo prevarane. Toda, poslej ne verjamejo le tistemu, ki jih je naplahal, temveč tudi drugim družbenopolitičnim delavcem. Posledice so hude in mnogo vode mora preteči, da gre vse skupaj vsaj za silo v pozabo.

Možje, ste res možje?

Drugo, kar me strašno moti, pa je, da se ne vidimo vedno možje. Marsikdaj mi je kdo kaj pripovedoval. Zanimivo in pomembno.

»Pa boš to povedal na glas in na pravem mestu?«

»Saj, Ivan, ti boš bolje povedal!«

»Ali se bojiš?«

»Ne bojim se sicer ne, toda nočem imeti sitnosti!«

Ivan Živič pa ni mogel niti ni hotel molčati. Sitnosti, večje ali manjše, je imel potem pač on. Sitnosti — morda ni ti prava beseda za »izdelke«, ki so prišli iz raznih »zakulisnih kuhinj!« Res je, da so ga nekoliko vznemirjali in da ni podcenjeval posledic raznih zakuhanih strupov in strupkov. Naj mi povedo v obraz, kdor misli, da mi ima kaj povedati. S čenčami pa naj se ukvarja, kdor se hoče! Zakulisne kuhinje so zame lanski sneg!

Še danes je prepričan, da ima prav in da se mu zaradi njegovih značajskih značilnosti ni ničesar zgodilo.

— Da, seveda! Saj ni pomembno, kakšno funkcijo imaš. Pomembno je, da imaš delo in dokler ga lahko opravljaš v skladu s svojo vestjo in

prepričanjem, je vse v najlepšem redu.

Vendar ni mu bilo lahko, ko je razmišljal, ali bo še predsednik izvršnega sveta, ali ne. Bo takoj dobil delo, koliko bo zaslužil... Če bi bil sam, bi bilo laže. Ali lahko s svojimi stališči kaznuje družino. Saj mora skrbeti zanjo, otrokoma je treba zagotoviti kolikor toliko normalno življenje, in to po današnjih merilih. Toda — preko sebe ni mogel in to je družini povedal.

— Oče, prav imaš! Ne skrbi, pa če samo enkrat na dan jemo samo krompir, sta rekla sedemnajstletna hči Darja in sin Janko, ki končuje osnovno šolo.

Očetova in materina kri.

Ivanu Živiču je odleglo. Odpadla je zadnja skrb. Niti za trenutek ni mislil, da v Sloveniji ne bo dobil dela. Vedel je, kam gre lahko delat že jutri. Rad pa bi ostal v Brežicah, pri svoji družini, v svojem domu in okolju.

Ostal je. Leto dni je direktor »Orlice«, TOZD sevniške »Jutrjanke«.

Kot vsakega dela doslej se je lotil tudi tega z vso vnemo, z vsem svojim znanjem, izkušnjami in sreem.

— Kaj pa ti delaš v Brežicah, me je vprašal znanec.

— Nekaj bi rad napisal o Živiču!

— Napiši tudi: Ko bi imeli vsaj še nekaj takšnih Živičev.

VOJKO ČERNELČ:

Vsem delovnim ljudem in občanom Maribora čestitamo za praznik dela 1. maj

SKUPŠČINA OBČINE MARIBOR
KOMITE OBČINSKE KONFERENCE ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI SVET ZVEZE SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZMS
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV MARIBOR

KAM, KDAJ IN ZA KOLIKO LETOS NA DOPUST?

Nekaj morja in sonca že za malo cvenka!

Kam na dopust, kam na letni oddih, se vse pogosteje sprašujemo v teh predpoletnih dneh. Pa ne gre le za »kam«, temveč tudi za »koliko!« Poznamo namreč cene in najmanj tako dobro poznamo tudi svoje žepce. Zato večina izmed nas dobro ve, da bodo, približno tako kot lani, tudi letošnje počitnice ša najcenejše v aranžmaju delovne organizacije. Saj bo marsikje potrebno odšteti za celodnevno oskrbo le toliko, kot bi nas nekje čez cesto veljalo kosilo.

In v želji, da ne bi le ugibali, smo se podali na pot. Obiskali smo šest večjih slovenskih delovnih kolektivov s skupaj dvajset tisoč delavci in se pozanimali za letošnje možnosti dopustovanja.

Izvedeli smo veliko zanimivega. Razveseljivega, spodbudnega, ohrabrujočega. Pri tem mislimo predvsem na to, da bodo v počitni-

skih domovih tudi letos počitnice razmeroma zelo poceni, saj si bodo v večini primerov lahko privoščili letni oddih tudi delavci z najnižjimi osebnimi dohodki.

Med nekoliko manj razveseljive ugotovitve pa šteje v prvi vrsti ta, da imamo Slovenci še vedno precej premalo svojih počitniških domov. Pa ne navsezadnje tudi dejstvo, da marsikje še vedno ne znamo ali nočemo izkoristiti sredstva za regresiranje počitnic. Ne da bi ostal v blagajni kak dinar. Še zdaleč ne! Toda še vedno se v ne malo primerih poslužujemo »uravnilovke« oziroma le simboličnih razlik, s čimer seveda bore malo prispevamo k temu, da bi omogočili počitnice tudi delavcem s številnimi družinami in najnižjimi osebnimi dohodki.

KRKA, NOVO MESTO

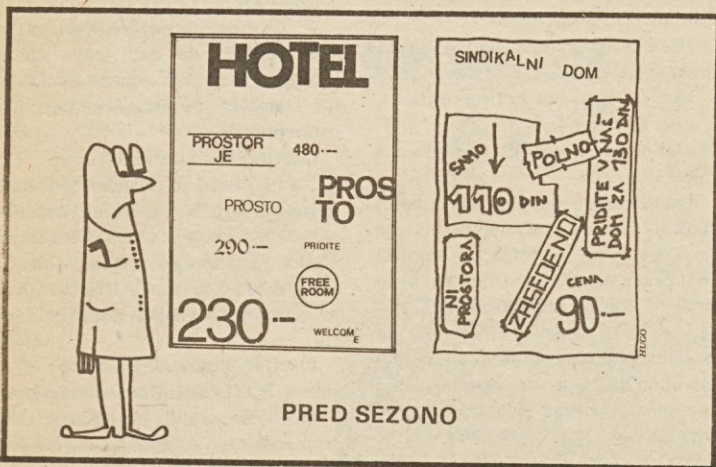
ZA VSE »POČITNIŠKE OKUSE«

Ko sem se v novomeški Krki pogovarjal o letovanju njihovih delavcev, sem imel občutek, kot da sem prišel v hotelsko podjetje. Očitno se dobro zavedajo, da je oddih za delovnega človeka še kako pomemben. V lastnih počitniških domovih v Piranu, Vrsarju, Sukošanu in na Lošinj imajo 100 ležišč, 150 pa so jih najeli po hotelih vseh kategorij ob jadranski obali. V zakupu imajo tudi vilo v Zaki na Bledu in v bohinjskem Ukancu, dobro pa sodelujejo s kranjskogorskim hotelom Lek. Zanimanje za letovanje na Gorenjskem je poleti dokaj majhno, pozimi pa zmogljivosti komaj zadoščajo. Cene letovanja so za njihove delavce res ugodne, letovanje v hotelih in počitniških domovih pa bo letos celo cenejše kot lani. Poln penzion v hotelu stane od 70 do 125 dinarjev, v počitniškem domu od 55 do 105 dinarjev, če pa hoče nekdo le ležišče, plača od 10 do 30 dinarjev. Letos so uvedli tudi novost za tiste, ki s hotelom in počitniškim domom niso zadovoljni. Regresirajo letovanje v organiziranih campih, v šotorih in v prikolicah, če traja več kot sedem in največ deset dni.

Sistem regresiranja bo letos tak, da bo resnično dosegel svoj namen. Poskrbeli bodo predvsem za delavce z nizkimi osebnimi dohodki, za tiste, ki delajo v težkih razmerah, matere samohranilke in upoštevali bodo zdravstveno stanje. Od zbranih sredstev bodo delavcem v gotovini izplačali 70 odstotkov, 30 odstotkov pa so namenili pridobivanju novih počitniških zmogljivosti. Letos bo stekla gradnja počitniških objektov na Braču, kjer bo Krka dobila 140 novih ležišč. Za izračun regresa so delavce razdelili v pet skupin — od 1500 do 3900 dinarjev na nepreskrbljenega družinskega člana. Tako se lahko znajde v najvišji skupini delavec z nizkim osebnim dohodkom, če živi sam. Tudi takim Krka nadomesti 50 do 60 odstotkov stroškov letovanja. Delavca s petčlansko družino velja desetdnevno letovanje približno 10.000 dinarjev in od delovne organizacije dobi 6000 dinarjev.

2700 delavcev ima na voljo 300 ležišč. Polovica jih bo letos letovala v organizaciji Krke, približno 10 odstotkov jih bo šlo na dopust prek delovnih organizacij, v katerih so zaposleni njihovi zakonci, za 40 odstotkov pa nimajo podatkov. To so delavci, ki imajo lastne počitniške hišice, zidanice, ki bodo potovali v tujino in podobno.

C. B.

LEK, LJUBLJANA

KDO JE »GOSPODA«?

Čeprav do počitnic še manjka nekaj časa, se v tovarni Lek (1800 delavcev) v Ljubljani nanje že temeljito pripravljajo. O tem, kako so za oddih poskrbeli v tem kolektivu, pripoveduje Drago Videmšek, vodja oddelka za družbeni standard:

»Naši delavci bodo lahko letovali na morju in v planinah. Na voljo imamo kakih dvesto ležišč, polovico na morju in polovico v planinah. Največ postelj je v našem hotelu v Kranjski gori, osemdeset pa jih je v domu v Umagu. Poleg tega imamo še nekaj počitniških objektov in 15 avtomobilskih prikolic, ki so razmeščene vzdolž jadranske obale. Cene v naših objektih so regresirane, tako da zavoljo tega nihče ne more biti zaskrbljen.

Kar zadeva regrese, moram povedati, da imajo delavci z najnižjimi osebnimi dohodki najvišji regres, in sicer 1500 dinarjev. Najnižji regres znaša 900 dinarjev, ki pa ga dobijo samo tisti, katerih osebni dohodki ne presegajo 8750 dinarjev. Regres je tako namenjen res samo tistim, ki bi se jim sicer počitnice krepko poznale v žepu. Skrbimo, da bi si počitnice in morje lahko privoščil vsak naš delavec ne glede na njegove osebne dohodke. Ob tem pa bi rad opozoril na slabe izkušnje, ki nas spremljajo že vrsto let. Delavci z nizkimi osebnimi dohodki regres porabijo v druge namene, letujejo pa ne. Vse smo že poskušali, da bi bilo to posledje drugače, vendar zaman. Ljudje še vedno mislijo, da so počitnice na morju ali v planinah »luksuz«, ki si ga lahko privoščijo le »gospoda«. Ni prav jasno, kdo naj bi bil v naši družbi ta »gospoda«, ki si lahko vse privoščijo, drugi pa naj bi ob tem samo vzdihovali. Sindikalna lista marsikaj jasno določa, vendar je to po mojem mnenju precej skregano z miselnostjo, o kateri sem že govoril in ki je žal med nami še vedno prisotna. Kdaj se bomo tega otresli, ne vem, prepričan pa sem, da bi bilo treba končno le pogledati resnici v obraz. Nekajdnevni oddih v naših domovih si lahko privoščijo vsak delavec v našem kolektivu, tudi tisti, ki ima najnižje osebne dohodke, saj dobi za to regres in za vsakega nepreskrbljenega družinskega člana še po 200 dinarjev. Cena našega penziona je 60 dinarjev na osebo...

I. K.

LITOSTROJ, LJUBLJANA

MNOGI PO SVOJE

O tem, kako bodo letos letovali Litostrojčani, s kakšnimi težavami se v tem 3600-članskem kolektivu borijo pri izkoriščanju letnih dopustov in preskrbi zadostnih kapacitet za letovanje, nam je pripovedoval Miro Podbevšek, predsednik konference sindikata osnovnih organizacij v Litostroju.

»Že odkar Litostroj obstaja posvečamo oddihu delavcev mnogo skrbi. Sicer se ne moremo pohvaliti z velikimi domačimi zmogljivostmi, saj imamo le skromen počitniški dom v Fiesi, planinski dom na Soriški planini ter pet avto prikolic. No, kljub tako skromnim lastnim počitniškim zmogljivostim organiziramo v Litostroju dopustovanje za blizu 1000 naših delavcev. Za letos smo najeli zmogljivosti v hotelu »Andrea« v Rabcu, na otoku Rabu smo najeli zmogljivosti v hotelu »Kontinental«, v Novigradu depandanse hotela »Emonija« in odpeljali naše prikolicе v avtocamp »Stupice« v Premanturi. Računamo pa, da število delavcev, ki bodo letovali v organizaciji Litostroja, ne bo večje kot lani, saj se ljudje vse rajši odločajo za letovanje v »lastni režiji«.

Dogovorili smo se, da dobi vsak delavec 1500 dinarjev regresa za letni dopust, vendar pa izplačamo le 1200 dinarjev, kajti razliko smo namenili za regresiranje počitniških zmogljivosti. Tisti delavci, ki ne bodo letovali v »naših zmogljivostih«, pa dobijo ostanek sredstev po letnem dopustu. Seveda pa ob tem nismo pozabili na delavce in njihove družine, ki imajo najnižje osebne dohodke. Skorajda vsi taki letujejo v organizaciji Litostroja, prav tako pa tudi delavci, ki jih zaradi težkih delovnih pogojev »pošilja« Litostroj na letovanje in jim nudi desetdnevni oddih povsem brezplačno.

Toliko smo torej ukrenili za letovanje naših delavcev doma. Sodelujemo pa tudi s češkoslovaški kolektivi, s Kavadarci v Makedoniji in z leningrajsko kovinsko industrijo. Z njimi si vsako leto izmenjujemo počitniške zmogljivosti. Ta čas sicer še nimamo podatkov, koliko naših delavcev bo letovalo na tujem, vendar pa številka ne bo majhna.

M. H.

ZELEZARNA, JESENICE

POCENI, TODA PRETESNO!

Tako kot sleherno leto so tudi letošnje jeseniški železarji temeljito pretresli vprašanje letnih dopustov. Nimajo sicer kdo ve koliko možnosti, da bi zadovoljili potrebe prav vseh zaposlenih, zavedajo pa se, da lahko s pametno politiko regresiranja rednih letnih dopustov omogočijo počitek tudi ljudem in njihovim najbližjim svojem, ki se ne morejo pohvaliti niti s poprečnim osebnim dohodkom.

Zato so razlike v višini regresa precejšnje. Vsak delavec bo letos prejel po 1500 dinarjev za počitnice, tisti z otroki pa poleg tega še toliko, da si bo lahko cela družina privoščila vsaj kratek letni oddih. Sicer pa to za jeseniške železarje ni nič novega. Že vrsto let uspešno skrbe za to, da si delavci vsaj enkrat letno pošteno oddahnejo, ne da bi to bistveno vplivalo na njihov družinski proračun. Vsi, ki nimajo prevelikih zahtev, ki jim ni do pretiranega udobja in ki jim je seveda do tega, gredo lahko vsako leto na morje.

Največja težava je v tem, da imajo v njihovih dveh počitniških domovih premalo prostora. Večina želi na počitnice sredi poletja, za pred in posezono pa ni pravega zanimanja. Zato imajo v kolektivu težave. Železarna šteje namreč blizu sedem tisoč delavcev, v počitniških domovih v Biogradu na moru in v Crikvenici pa je le 345 ležišč. Premalo za tako številčen delovni kolektiv!

Pa cene? Te so praktično na lanskoletni ravni. Le za spoznanje so višje. Odrasli bodo morali odšteti za celodnevno oskrbo 90 dinarjev, za otroke pa bo cena skoraj za tretjino nižja. Res ugodno. Ob upoštevanju regresa ugodno celo za najbolj plitek žep.

Kljub vsemu povedanemu pa se v jeseniški železarni delavci dobro zavedajo, da bodo morali na tem področju še visoko zavihati rokave. V prvi vrsti bodo morali poskrbeti za večje kapacitete. Le v tem primeru bo namreč izkoristilo večje število delavcev svoje počitnice za prepotreben oddih.

A. UL.

VOZILA, GORICA

VEČ LEŽIŠČ KOT INTERESENTOV

V novogoriških Vozilih, ki zaposlujejo 1364 delavcev, so letos dobro poskrbeli za preživljanje letnega oddiha svojih ljudi in članov njihovih družin. Čez leto zelo dobro! Le malo je namreč znanih primerov, da so počitniške kapacitete večje od povpraševanja in da je celo sredi poletja še vedno dovolj prostora. Vsekakor zanimivo.

In kje bodo letos letovali delavci Vozil?

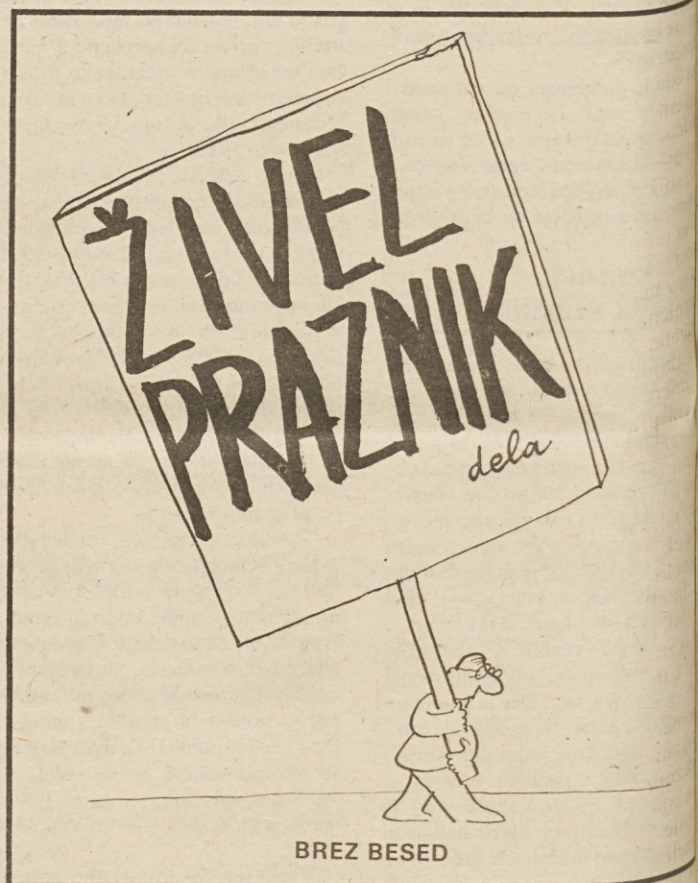
Poskrbeli so za dokaj pestro ponudbo. Lahko bodo namreč izbirali med vedno svežim gorenjskim kotom, prijazno Istro in vročo dalmatinsko obalo. Počitniške kapacitete imajo v Bohinjju, v Istri v Rovinju in v Medulinu, poleg tega pa še na Krku, Lošinjju in na Pašmanu. Nedvomno zares prestra izbira. Pa cene?

Tudi z njimi so lahko delavci Vozil zadovoljni. Še posebno, če upoštevamo, da bodo vsi prejeli regres za počitnice, celo njihovi učenci. In kolikšen bo letni regres v Vozilih? Po predlogu, ki bo zelo verjetno prav kmalu tudi sprejet, bodo prejeli samohranilci 2200 dinarjev, delavci z več kot dvema otrokoma pa 2000, delavci z dvema ali enim otrokom (vse dokladami) 1800 in vsi drugi po 1500 dinarjev. Predlog je v obravnavi, vse kaže, da ne bo doživel bistvenih sprememb.

V Vozilih so se torej odločili, da bodo prejele družine z manjšim dohodkom na člana več za počitnice, drugi manj. In prav je tako. Seveda pa bi regres lahko bolj »zalegli«, če bi bile razlike še večje.

Cene oskrbe so, kot smo že zapisali, zelo sprejemljive. Manjše bi bile lahko le v primeru, če bi delovna organizacija še več primaknila za kritje razlike med dejansko ceno in tisto, ki jo pokrivajo delavci sami. Za celodnevno oskrbo, ki jo potreba odšteti blizu 100 dinarjev, nekje kak dinar več, drugje spet kak dinar manj. Seveda so cene za otroke bistveno nižje. Vsekakor zelo zmerno, mar ne?

Kljub vsemu temu v Vozilih še nimajo zasedenih svojih počitniških kapacitet. Od 1364 zaposlenih se jih je doslej odločilo za počitnice v aranžmaju svojega podjetja manj kot sto. Zelo malo. V temeljni organizaciji Lokovec sta od 50 delavcev odločila za dopust le dva. Za konec še tale zanimivost: letos imamo za prvi maj »prave« počitnice, zato so se v Vozilih odločili, da organizirajo nekajdnevni oddih na morju. Pa zanj ni bilo niti najmanjšega interesa.

TOMOS, KOPER

LE VSAK DESET V POČITNIŠKI DOM

Kolektiv Tomosa, 2780 zaposlenih, ob vsakoletnih težavah pri uresničevanju gospodarskega letnega načrta, ki jih marsikdaj tudi ne uspe premagati, kajpak nima na voljo dovolj sredstev za pokrivanje potreb tako imenovanemu družbenemu standardu delavcev. Zavoljo tega tudi za letovanje delavcev ni pravo skrbilno, kot naj bi po naših družbenih merilih bilo. Vendarle pa ne primanjkuje samo finančnih sredstev; niti prizadevanja za boljše organizacijo dopustovanja v podjetju niso dovolj usmerjena in spodbujana.

Sicer pa niti v občinskem merilu ni bolje, ocenjuje Andrej Jamnik, predsednik konference OOS v Tomosu. V občini ni telesa, ki bi usklajevalo potrebe kolektivov po organiziranem letovanju delavcev ter hkrati povezovalo izkoristitve počitniških zmogljivosti. Tako ni čudno, da so v Tomosu prizadevanja sindikata omejena na razporeditev letovanja delavcev v njihovem edinem počitniškem domu — na Bledu.

Na Bledu ima Tomos počitniški dom s 30 ležišči, ki je odprt poleti približno štiri mesece, pozimi pa en mesec. Dom je hudo potreben popravila, saj je po zimski neprimerno bivališče. Zavoljo tega nameravajo v kolektivu dopustovanje prenoviti, hkrati pa odkupiti sosednjo stavbo in jo preurediti v počitniški dom, ki bi goste lahko sprejemal poleti in pozimi.

Prikolic in šotorov v Tomosu nimajo, prav tako nimajo v zakupu ležišč na morju — kot sami pravijo, zavoljo lastne slabe organiziranosti ter nepovezanosti s koprskih kolektivov, ki bi lahko »združili« svoje počitniške zmogljivosti.

Zaradi majhne zmogljivosti lastnega počitniškega doma si bo moralo mnogo Tomosovih delavcev organizirati dopustovanje po svoje. Po našem izračunu se bo v petih mesecih, kolikor je dom odprt, v njem zvrstilo komajda sedemdeset ljudi (všteti so tudi družinski člani!) oziroma komajda vsak deseti Tomosov delavec (po naši približni presoji). Kako se bodo ostali znašli v času dopusta, v sindikatu seveda ne vedo, saj se s temi (sicer pomembnimi vprašanji) za zdaj še ne ukvarjajo.

Regres za letni dopust, ki ga bodo zaposleni letos dobili v poprečni vrednosti 2050 din na zaposlenega, sicer pa glede na višino osebnih dohodkov in težavnost dela v višini od 1705 do 2180 dinarjev, tako mnogim Tomosovim delavcem, zlasti tistim z najnižjimi osebnimi dohodki, ne bo dosti pomagal. Hotel pač mnogo dražji kot letovanje v (regresiranem) lastnem počitniškem domu...

R. B.

Dvoje rok in ena misel

Skupno zadoščenje in korist

Krka v Novem mestu je gotovo ena naših delovnih organizacij, ki uspešno sledi napredku, ga soustvarja. Kako družba gleda na pomen inovacij, je znano, mene pa je zanimalo, kakšen je odnos do tega v delovni organizaciji. Pogovarjal sem se z ustvarjalci, ki so dobili Kidričevo nagrado, povprašal pa sem tudi delavce v proizvodnji in v skupnih službah. Najprej sem hotel pripraviti nekakšno anketo, v kateri bi naštel nagrajence in opisal njihove dosežke. Razgovor z njimi pa me je prepričal, da bi to ne bila prava pot. Vsi so mi zatrjevali, da je vsaka nagrada na področju inovacij, pa če stoji za njo eno ali nekaj imen, sad dela širokega kolektiva. Težave se porajajo v celotnem toku proizvodnje in ideje, kako bi jih lahko rešili, prihajajo (in morajo prihajati) od vseh udeležencev tega toka. In prav te ideje so bistvene, vseeno, ali jih da delavec na tekočem traku ali inženir. Potem vse steče samo od sebe — seveda le navidez. Prav ko sem se oglašil v Krki, sta minila že dva tedna, odkar poteka eden takih tokov. Vsi, s katerimi sem govoril, so imeli kolobarje okrog oči, blede obraze, roke so se tresle. Dva tedna naporov, celi dnevi in noči v tovarni... Ideja se je rodila v laboratorijih in tam je tudi tehnična rešitev dajala dobre rezultate. Ko pa so začeli s proizvodnjo, se je ustavilo. V takem primeru se lepo pokaže, kaj pomeni pravi kolektiv. Vsi, ki so povezani s tem problemom, z njim resnično »dihajo«, vsak na svojem področju išče rešitev in pri taki vni nistem niti za trenutek podvomil, da bi jim ne uspelo.

Imel sem pač srečo, da sem našel primer, ki mi je nazorno pokazal vse področje. Strokovnjak in delavec, tesno povezana, oba z zavestjo, da je uspeh enako pomemben za družbo, delovno organizacijo in vsakega posameznika. Ni pomembno, kdo bo na koncu dobil priznanje, zadoščenje (in gmotno korist) bodo imeli vsi, ki so pripomogli Krki do cenejšega in kakovostnega izdelka, ki bo delo le njihovih rok — in glav.

Toda kot je ta primer nazoren, je tudi idealen — ni vedno niti

povsod tako rožnato. Na področju inovacij nas čaka še mnogo težav, ki jih bo potrebno rešiti. Našteli so mi jih vseprek, vsak svoje. Lahko pa sem razbral tri osnovne, ki motijo strokovnjake prav tako kot delavce. Pojavljajo se v Krki, kjer je ozače za inventivno dejavnost ugodno, torej morajo biti drugje toliko resnejša ovira.

Najprej bi morali spremeniti splošno družbeno klimo, saj še vedno vlada preveč nezaupanja v vse, kar je domače. V Krki so že mnogokrat dokazali, da mnogo tega, kar pride čez mejo, ni niti boljše niti cenejše. In pa seveda naša »ljuba« birokracija in administracija...

Druga težava zadeva delovne organizacije. Vsaka večja bi morala imeti posebno službo s skupino strokovnjakov, ki bi se ukvarjali le s tem delom. Spremljali bi vse, kar se dogaja na tem področju, pretresali ideje in omočevali takojšnjo izvedbo dobrih, urejali nagajevanje in obveščanje. Prav to je izrednega pomena. Le neobveščen delavec namreč vidi v strokovnjaku človeka, ki ždi v laboratoriju, tuhta ne vem kaj in pobira priznanja. Obveščen delavec pa z njim sodeluje, saj se zaveda skupne koristi, ki jo prinese vsak izum, racionalizacija, dobra ideja...

In pa tretje vprašanje — nagajevanje. Celo v Krki, kjer se tako pohvalijo, priznavajo, da je pravilnik o nagajevanju inovatorjev zastarel. Ustreza le izumom, ki prinašajo velike prihranke in dohodke, na male pa lepo pozablja. Vsi so mi zatrjevali, da so prav ti izrednega pomena. V Krki je na tisoče možnosti za drobne izboljšave, ki skupno pomenijo neprecenljivo vrednost, zato bi jih moral spodbujati na vse načine. Pohvalili so sistem nagajevanja, ki ga predlaga Zveza sindikatov Slovenije. V tem predlogu vidijo za današnje stanje krasne rešitve in hrabri jih zavest, da se družba točno zaveda pomena dela, s katerim se ukvarja. Boje se le, da bo marsikje težko prodrli, saj je žal še vse preveč »glav«, ki bi bile potrebne korenitih »inovacijskih ukrepov«.

CIRIL BRAJER

Živimo v stoletju tako naglega napredka, da se človek včasih lahko vpraša, ali ne prehitava samega sebe. Toda tako in podobno se vprašujejo filozofi, za gospodarstvenike pa je bliskovit razvoj dejstvo, ki mu morajo slediti brez razglabljanja. Tehnologije, ki so danes vrhunec, bodo že jutri zastarele in neustrezne. Gospodarstvo z zastarelimi tehnologijami je nujno neuspešno — prav zdaj pa živimo v času, ko se na vseh področjih vključujemo v organizirano akcijo za stabilizacijo našega gospodarstva in njegovo še uspešnejše prodiranje v svet. S to akcijo je še posebej tesno povezana in-

ventivna dejavnost. Sodobne proizvodnje brez inovacij in tehnoloških izboljšav enostavno ne more biti, tehnologija ni več »album s slikami«, ampak »film, ki se vrti bliskovito«.

So naši inovatorji, kolikor jih pač že je, cenjeni v svojem vsakdanjem okolju? So! Tako kažejo razgovori naših novinarjev z nekaterimi letošnjimi Kidričevimi nagrajenci. Žal pa je tudi res, da kljub izboljšavam, ki pomenijo za organizacije združenega dela precejšen prihranek, delavcem pa olajšujejo delo, ostajajo v anonimnosti...

»SVA V SPREGI...«

Človeški duh nenehno stremi, da bi si v vsej neskončnosti in neminljivosti ustvaril svet, v katerem bi bilo vse manj zakonitosti in skrivnosti, ki jih ne bi poznal. Vsa izumiteljska in druga ustvarjalna človeška dejavnost teži k temu cilju.

V naši deželi pa je žal stanje na tem področju še vedno zelo zaskrbljujoče. Po splošni oceni je temu krivo ozračje v organizacijah združenega dela, ki izumiteljstva ne stimulirajo tako, kot bi bilo treba. V kolektivu Lek v Ljubljani takšno oceno lahko v celoti zavržejo, kajti malo je kolektivov, ki bi toliko dali na izume kot v Leku. To se je med drugim novič izkazalo tudi med našim nedavnim obiskom pri njih, ko smo se pogovarjali z delavci in nagrajencem sklada Borisa Kidriča dr. Janezom Perkavcem, vodjem Lekovega biokemičnega laboratorija. Janez Perkavac je bil nagrajen skupaj z dipl. inž. Dušanom Milivojevičem in dr. Jankom Popovičem, in sicer za izum »Postopek za pridobivanje čistih proteolitsko aktivnih encimov iz mlečka Carica papaya«.

»Tovariš Perkavac, kaj pomeni za vas ta nagrada?«

»Rajši bi videl, ko bi govorila o priznanju, ne o nagradi. Pa še nekaj. Zame je to priznanje priznanje Leku. Ob tem pa tudi ne smem pozabiti sodelavcev, ki so kakorkoli pripomogli, da je človek dobil to prepotrebno zdravilo. Sploh veste, kaj pomeni to zdravilo za sodobno medicino? Ure in ure utrjujočega kirurškega dela bomo prihranili. Gre namreč za to, da posledj pri raznih hrustančnih in kostnih izrastkih na hrbtnici pogosto ne bo več potrebna operacija, temveč bo pacient dobil injekcijo tega zdravila, ki bo omejenje izrastke »stopilo«. Človek bo lahko že po nekaj dneh spet opravljal svoje vsakdanje delo.«

»Bili ste že med direktorji. Kaj vas je vodilo, da ste se popolnoma posvetili znanosti?«

»Res, bil sem direktor TOZD Farmacija v Leku. To pa samo zato, ker je bilo to takrat nujno potrebno. Sem se pa prej vseskozi ukvarjal z raziskavami, poskusi in drugim znan-

stvenim delom. Tudi to raziskavo smo zastavili že pred mojim direktorjevanjem. Mislim, da bom kolektivu bolj koristil v laboratoriju. Vsak naj dela tisto, kar zna in učinek njegovega dela bo neprimerno večji, kot pa če se »sili«. To je bilo tisto osnovno vodilo, da sem spet samo dr. Perkavac. Saj ne rečem, da sem bil slab direktor, z delavci sem se dobro razumel, pa vendar...«

»Kakšni so vaši občutki, kaj si mislite, ko vas v tovarni pozdravi delavec? Lahko rečete, da je s tem pozdravom hotel reči, da cenim vaše delo?«

»Moje dela naj nihče ne ceni kar tako. Ceni naj le dosežke, ki jih da to delo. Le-ti so merilo, ki ga moramo ceniti. Z občutki je pa takole: Nikjer ni zapisano, da bi moral delavec najprej pozdraviti, tudi jaz pozdravljam. Vendarle pa se mi zdi, da tisti delavski pozdravi niso le iz navade, zato, ker pač tako mora biti, ker sem »šef«. Čutim, da je v tem pozdravu spoštovanje, njegov delavski odnos do mene, v katerem se jasno vidi, da me delavec potrebuje, jaz pa njega... Naš izum, ki za človeštvo veliko pomeni, bi bil lahko res samo izum na papirju, morda tudi že v uporabni obliki v laboratoriju, ko ne bi bilo njega — delavca...«

»Se veliko mi je povedal Janez Perkavac o tem, kako ni samo on zaslužen za ta izum, kako je nastajal, kako zdravi, kaj pomeni to za Lek, Jugoslavijo in vse človeštvo itd... Naj mi ne zameri, če sem iz njegovih besed izluščil le tisto, kar se njemu morda ni zdelo poglavito, to pa zategadelj, ker smo hoteli zvedeti predvsem, kakšni odnosi vladajo v Leku na tem področju. Zavaljo tega smo se tudi zapletli v pogovor z Lekovimi delavci, ki so glede tega takole menili:

Vladimir Fink, delavec v TOZD Farmacija:

»Tovariš Perkavca spoštujem in ga kot znanstvenika in človeka zelo cenim še iz časa, ko je bil direktor. Od takega človeka kot je on tudi pričakujemo, da bo kaj novega »pogrunta«. Vem, da je to za naš kolektiv zelo dobro, kajti čim več novosti, lastnih izumov bo, tem manj bomo

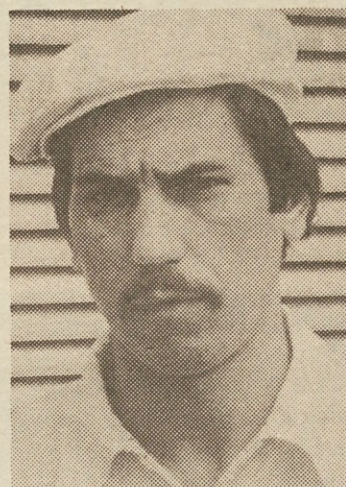
odvisni od tujih partnerjev. Tako se tudi postavljamo na lastne noge, kar pa je v tej sodobni konkurenčni tekmi še kako pomembno. Prepričan sem, da bomo imeli od tega izuma velike koristi tudi mi, delavci, zato pozdravljam kakršnokoli inovatorstvo. Ob tem bi pripomnil, da sem tudi že sam nekaj malega izpopolnil in bil za to tudi nagrajen. Vendarle pa bi moral imeti naš kolektiv več posluha tudi do manjših izumov in racionalizacij.«

Besedo je dopolnil Rado Petkovšek, ki je mehanik v TOZD Invest servis. Takole je menil:

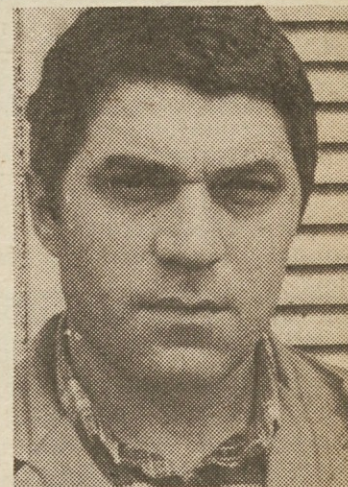
»Pri nas se na področju inovatorstva precej dela, vendar je to še premalo. Na izum tovariša Perkavca in njegovih sodelavcev sem ponosen,

Dr. JANEZ PERKAVAC: »Delavec me potrebuje, jaz pa njega...«

VLADIMIR FINK: »Čim več lastnih izumov, tem manj bomo odvisni od tujine.«

RADO PETKOVŠEK: »Človeku se včasih zdi, da te jemljejo, kot da se v tvoji — delavski glavi ne bi smelo kaj inovacijskega roditi...«

kajti: zdaj bodo morali drugi od nas kupovati licenco. To pa je za nas kot kolektiv in družbo veliko priznanje in le tako se v svetu pridobiva ugled in spoštovanje. Kot je že omenil moj predhodnik, pa bi v našem kolektivu morali imeti več posluha za »dobre novotarije«. Koliko nemških naprav dobimo, ki niso popolne. Nekaj malega sem tudi že sam izpopolnil in

prepričan sem, da bi to Nemci tudi upoštevali. Pri teh »dronih novotarijah« je vse preveč administrativnih slabosti, ko je treba čakati, denimo, na soglasja od tega ali onega. Človeku se včasih zdi, da te jemljejo, kot da se v tvoji — delavski glavi ne bi smelo kaj inovacijskega roditi...«

IVO KULJAJ

»Poznamo izumitelja, ne vemo pa, kako mu je ime...«

Le ime Franca Brezovnika med letošnjimi Kidričevimi nagrajenci ni »oplemeniteno« z raznimi akademskimi nazivi. V spisku svetlozelene knjižice s podnaslovom »obrazložitev« skromno stoji le ime, kakršnega mu je dala mati pred 40 leti, in »SOM pripravo za odvijanje matic«, ki je dosedanje ročno delo zamenjala z lažjim, mehaničnim. To da za velenjski rudnik pomeni precejšnji prihranek... »Da, v Ljubljani sem imel ob predelavi Kidričevih nagrad med te ljudi. Sami »gadje« so bili...«, mi je ondan pripovedoval v Velenju. »Pa tudi prisotnost naših pomembnih politikov me je zmedla. Res, podelitev nagrad je bilo zame doživetje, kakršnaj, skromnost je lepa čednost. Vem, da 40-letni Franc Brezovnik, oče treh sinov, svoje »pogruntaševine«, kot ji sam vseeno pa me je presenetila nevednost delavcev v kadrovskem sektorju REK Velenje, če je pri njih zaposlen ta Franc.

»Inovator?« se je zaslislalo o nekraj žice. »Ne vem, morda...«

V REK Velenje sem potem najprej obiskal inž. Alojza Jevšenaka, ki je bil donedavna referent za strokovno pripravo predlogov pri komisiji za racionalizacije. Takole je govoril:

»Brezovnikov strojček je izrednega pomena. Poglejte, letno morajo naši rudarji odviti preko 100.000 matic, ki so praviloma vselej zarjavele. Ker so doslej to počeli z rokami, je bilo delo težko, terjalo pa je tudi precej poškodb. Z Brezovnikovim strojčkom je to lažje, hitreje in tudi varnejše...« Jevšenak je še povedal, da so v REK Velenje od 1960. leta pa do danes obravnavali 258 izboljšav (samo lani 42), po prvomajskih praznikih pa se bodo spoprijeli še z desetimi novimi racionalizacijami.

Medtem je prišel na »zmenek« tudi Franc Brezovnik.

»Kaj je to SOM?« sem ga najprej vprašal.

»To je stroj za odvijanje matic. Treba je namreč vedeti,

FRANC BREZOVNIK: »Moje ideje brez pomoči konstruktorjev in šestih delovnih tovarišev sam najbrž nikoli ne bi mogel uresničiti!«

da se zaradi pritiska jamski profil proge stisne, pa tudi pri likvidacijah prog je treba železje spraviti iz jame. Pri tem seveda moramo

odviti matice objemk na ločnem podporju. Doslej so rudarji pri tem delu uporabljali kolenčast natiakalni ključ, posluževali pa so se tudi raznih podaljškov, da so povečali vzvod. To delo je bilo namreč skrajno naporno, kajti navoju vijakov na teh objemkah zarjavijo, zato pa ne popustijo.« pravi Franc. O tem, kaj ga je namenilo k »izumiteljstvu«, pa razmišlja takole: »Poslovodja Alojz Korenič je vedno govoril, da si moramo izmisliti nekaj, s čimer bi si olajšali to delo. Najprej smo se spravili nad objemke. Želeli smo izdelati takšne, ki bi bile na načelu zagazde, ki bi jo lahko izbili s kladivom. Toda tu ni bilo »rešitve«. Ko sem bil spomladi 1973 navože pri popravilu poteznih naprav, sem imel možnost kombinirati zobčeniške prenose, s katerimi je moč doseči zaželeno moč stroja. Tu sem zaslužil rešitev tega »problema« in na podlagi tega je nastal moj strojček. Le še ohišje sem moral prilagoditi specifičnim razmeram v jami. Pri tem so mi pomagali konstruktorji in pa seveda še šest sodelavcev, ki so mi dajali različne nasvete.« končuje Franc in

dodaja, da ima strojček po njegovih računih 90 kilopondov izstopne moči. »Kakorkoli se že človek v jami postavi, s svojimi rokami tolikšne sile ne more doseči...«

Franc Brezovnik je za svoj izum v treh letih dobil tri stare milijone. Kidričeva nagrada, pravi, ga je izredno osrečila in ga navdahnila za novo delo. Sicer pa Franc v svoji vitrini hrani že dve »inovatorski priznanji«, nekaj racionalizacij pa sploh ni prijavil.

Z njim sem šel tudi v rudnik, da bi se na kraju samem prepričal o koristnosti tega strojčka. »SOM naprava je na električni pogon, tehta približno deset kil, delo z njo pa je izredno lahko.« je povedal Stanko Krizan. Oto Praunsais pa jo je primerjal z dosedanjim ročnim delom: »Razlika je ogromna. Prej je bilo za odvijanje matic potrebno izredno veliko napora, sedaj pa to stroj počne sam. Le na objemko ga prične in vijaki so v trenutku odviti.« Ludvik Šante ga je dopolnil: »Včasih smo matice odvijali s ključem »46«. To je šlo počasi od rok, sedaj pa gre to hitro in rudnik bo z izumom

zanesljivo veliko prihranil...«

Na koncu pogovora sem vse tri vrle fante povprašal še po imenu izumitelja.

»Ja, na videz poznam človeka, ki je to izdelal, ne vem pa, kako se piše. Vem, da je precej časa delal v jami...«

Omenil sem že, kako skromen je Franc Brezovnik, a vendarle mi je bilo hudo, da je kljub svoji iznajditeljski dejavnosti, od katere imajo korist ne le rudarji, ampak tudi rudnik, v svoji sredini ostal tako anonimen. Toda kljub temu, da opravlja še devet funkcij — je predsednik konference osnovnih organizacij sindikata v TOZD jamski transport, vodja samoupravne delovne skupine, delegat delavskega sveta v TOZD in centralnega DS itd. — obeta pa se mu še deseta »gobjim ribice, pa bi v Velenju rad ustanovil društvo akvaristov«, se bo inventivnosti še posvečal.

»Veste, jama je še nedorečena. In na kateremkoli področju se bo še dalo razbremeniti ljudi in jim olajšati delo, povsod bom raziskoval...«

DAMJAN KRIŽNIK

Zapletene razmere v sodobnem svetu terjajo brezštevilne odgovore na nešteto zahtevnih vprašanj, od katerih je odvisna usoda človeštva. Številna med njimi so neposredno povezana z mednarodnim delavskim gibanjem, toliko bolj, ker je zgodovina našega stoletja vse odločneje v znamenju svetovnega zgodovinskega procesa propadanja kapitalizma ter rojevanja, razvoja in uveljavljanja socializma.

Zmaga vrste socialističnih revolucij, različne oblike vzpostavljanja in razvoja socialistične prakse, ki jih spremljajo veliki uspehi pa tudi protislovja in problemi, rastoča družbena in politična vloga delavskega razreda v kapitalističnih državah in različne oblike njegovega revolucionarnega boja, uspehi protiperialistične revolucije narodov, ki so se posebno izrazili v zlomu kolonializma, socialistični usmeritvi vrste novih držav ter v gibanju nevrščnosti — vse to so

deljevanju lastne politične strategije in taktike ter za specifično mirno pot boja za socializem in graditev socializma, ki jo zrcali povezovanje delavskega razreda z drugimi demokratičnimi silami naroda.

Krivda in uspehi »evrokomunistov«

Lahko bi rekli, da se je politika zahodnoevropskih KP znašla v navzkrižnem ognju blokov, kajti oba bloka vidita v samostojnem razvoju teh partij nevarnost zase, vsak iz svojih razlogov. Predvsem to velja za Moskvo in Washington. Medtem ko sovjetski tehnik NOVOJE VREMJA tudi v zadnjem napadu na enega vodilnih članov KP Španije Azcarateja »evrokomunizmu« najbolj očita »antisovjetizem«, so v Združenih državah Amerike uradno izrazili bojazen, da ne bi komunisti na oblasti v Italiji ali kod drugod

značilne tako imenovane monolitna zrelost, določitev splošne linije v centru in brezpogojna podpora politiki ene partije. Pred vrati je novo obdobje v mednarodnem delavskem gibanju. Da bi vanj stopili hitreje in brez prehudih pretresov, je znotraj gibanja neogiben dialog, stalen, demokratičen in enakopraven. Ta dialog mora biti osvobojen etiket, razvrščanja posameznih KP na marksistične, nemarksistične, revizionistične, oportunistične; skratka vsega, kar bi se spominjalo na težnje po ideoloških in političnih monopolih v delavskem gibanju ali pa bi jih celo zagovarjalo. Konstruktivna polemika torej da, etiketiranje in razvrščanje pa ne.

Danes se milijoni ljudi zavestno odločajo za socializem kot boljši in pravičnejši družbeni red-sistem. Zatirani narodi in nerazvite države vidijo zase izhod v socialistični ureditvi. To, da ga v raznih državah uresničujejo na razne načine, uresničujejo ali se zanj bojujejo na različne načine, pa predstavlja objektivno nujnost in samo še krepi stvar socializma. (PRAVDA, citat iz članka predsednika ZKJ Josipa Broza Tita ob 60. obletnici oktobrske revolucije.)

NEODVISNOST IN ENAKOPRAVNOST — NAJIZRAZITEJŠI TEŽNJI V MEDNARODNEM DELAVSKEM GIBANJU

V ZNAMENJU SOCIALIZMA KOT SVETOVNEGA PROCESA

proces, ki tvori socializem kot svetovni proces in katerih medsebojno prepletanje je ustvarilo razmere, v katerih se socialistična praksa nujno uveljavlja v različnih oblikah in po različnih poteh.

Razvoj mednarodnega delavskega gibanja gre v teh razmerah — čeprav ne brez ovir — premočrtno v prihodnost v znamenju nekaterih poglobitvenih teženj: teženj po neodvisnosti in samostojnosti pri določanju politične usmeritve, po enakopravnosti znotraj gibanja, po postopnem odpiranju obeh kril delavskega gibanja in srečevanja na možnih točkah sodelovanja. Hkrati se krepijo tiste revolucionarne in druge napredne sile, ki se lotevajo družbenih vprašanj v skladu s posebnimi pogoji v svojih državah. Z njimi se krepi tudi spoznanje, da revolucij ni mogoče ne izvažati ne uvažati, ne podariti ne jemati oziroma spoznanje, da so revolucije možne le kot izvorni ustvarjalni dosežki delavskega razreda in vseh demokratičnih sil nekega naroda.

Odpori še niso strti

Od berlinske konference evropskih komunističnih in delavskih partij, ki je uveljavila ta načela, posebej pa načelo zakonitosti različnih poti v socializem in dragocenosti izkušnje sleherne partije ali gibanja, ki teži k socializmu, mineva drugo leto, pa vendar je v mednarodnem delavskem gibanju še vedno precej enostranskih obtožb, etiketiranja, zamolčevanja in celo omalovaževanja socialistične teorije in prakse v posameznih državah, kar seveda le škoduje uveljavljanju socializma. Tarča kritik je v zadnjem času predvsem tako imenovani »evrokomunizem« oziroma politika nekaterih zahodnoevropskih partij, ki so se opredelile za neodvisnost in samostojnost pri opre-

služili Sovjetski zvezi. Mar je res tako težko razumeti, da ne gre za »antisovjetizem« marveč za boj za zmago enakopravnih odnosov ne samo med partijami in mar je tako težko slišati, ko »evrokomunisti« poudarjajo, da služijo le lastnemu delavskemu razredu in narodu in da so le njima odgovorni. Težko, če razmišljaš in sodiš »blokovo«.

Uspehi zahodnoevropskih komunističnih partij so očitni. Prav te dni je bil v Madridu prvič po 46 letih povsem javno in zakonito 9. kongres KP Španije, ki je tako po odmevnosti kot vsebini v celoti pokazal in dokazal velik pomen španske partije v španski družbi. Združena levica v Franciji je resda izgubila volitve in zamudila zgodovinsko priložnost, da »z mirnimi sredstvi« osvoji oblast, toda KP Francije je svoj vpliv tudi na teh volitvah zgovorno potrdila. Največji korak so naredili italijanski komunisti, ki danes že sedijo v parlamentarni večini in sooblikujejo vladno politiko ter hkrati z drugimi demokratičnimi silami skrbijo za njeno uresničevanje. Vloga KP Italije se je prav v sedanjih dramatičnih dneh na moč izrazila v tesnem sodelovanju z vladajočo krščanskodemokratsko stranko in drugimi demokratičnimi silami.

Evrosocializem in sodelovanje evropske levice

Za »evrokomunizmom« stopa na politično prizorišče zahodnoevropskih držav tudi »evrosocializem«, kot imenujejo svoje programe socialistične in socialnodemokratske stranke. Vzrok tega novega »izma« je predvsem kriza v vrstah teh političnih strank, predvsem politična. Ideologiji evrokomunizma in evrosocializma sta hkrati podobni in različni. Podobni v tem, da obe težita

Tito: »Danes se milijoni ljudi zavestno odločajo za socializem kot boljši in pravičnejši družbeni sistem«

po poti družbenih sprememb ustvariti demokratični socializem v pogojih večstrankarskega sistema, različni pa v tem, da komunisti težijo k spreminjanju kapitalistične družbe, ne pa k upravljanju z njo, težijo k socialistični alternativni državno-monopolističnega kapitala, ne pa k združitvi z njim.

Hkrati s tem postaja vse aktualnejša tema v mednarodnem delavskem gibanju sodelovanje komunistov s socialisti in socialnimi demokrati. To se giblje od tesnega do nikakršnega sodelo-

terege je mogoče izdelati skupni program boja za veliki družbeni preobrat. Vsekakor pa bi veljalo poudariti, da sta obe krili delavskega gibanja v industrijsko razvitih državah na »zrelostnem« izpitu. Francoska levica je na tem izpitu na minulih parlamentarnih volitvah žal padla...

Nujen stalen, demokratičen in enakopraven dialog

Polemike z evrokomunizmom in drugi negativni pojavi v med-

Razredni boj v svetovnih razsežnostih se zaostrojuje

Ena temeljnih značilnosti sodobnega sveta je čedalje močnejši boj delavskega razreda in vseh delovnih ljudi v svetu proti sistemu izkoriščanja in vsem oblikam neenakopravnosti, za spremembo njihovega družbenega položaja, za razširitev gospodarskih in političnih pravic človeka, za udeležbo pri odločanju o bistvenih družbenih vprašanjih. Propadanje kapitalizma in uveljavljanje socializma povzroča soočanje tistih sil, ki bi rade ohranile sedanje izkoriščevalske odnose doma in v svetu ter tistimi silami, ki se bojujejo

na moč aktivne pri sodelovanju političnimi strankami in gibanji v Afriki, Aziji in Latinski Ameriki, vendar je vse očitneje, da namen tega sodelovanja ideološki in politični — ponujati temu deželam svoj družbeni in gospodarski sistem. S tem lahko ideološko razcepijo dežele v razvoju in jim še povečujejo težave.

Odpiranje Kitajske

Eden izmed zelo pomembnih dogodkov za mednarodno delavsko gibanje je tudi odpiranje Kitajske svetu. To je izredno pomembna okoliščina za dogajanja na svetovnem prizorišču, posebej pa tudi za mednarodno delavsko gibanje, saj je to dežela z najmočnejšo komunistično partijo.

ZKJ v mednarodnem delavskem gibanju

Priprave jugoslovanskih komunistov na 11. kongres v mednarodnem delavskem gibanju in tudi veliko širše zbuja veliko pozornost. S ponosom lahko o tem ugotovljamo, da se mednarodno delavsko gibanje danes bojuje za dosledno uveljavljanje načel neodvisnosti, samostojnosti, enakopravnosti, vzajemnega spoštovanja interesov, nevmešavanja, odgovornosti partij in gibanj pred lastnim delavskim razredom in narodom, načel, za katera se jugoslovanski komunisti zavzemajo že desetletja. Lahko bi zapisali, da sta Jugoslavija in ZKJ v svetu in v mednarodnem delavskem gibanju deležni velikega spoštovanja, ker hodita tako v notranji kot zunanji politiki svojo pot in gradita nove odnose v družbi in med družbami, v partiji in med partijami, v državi in med državami, v svetu sploh.

Tako je bilo prvo javno srečanje Santiaga Carilla in Georgesa Marchaisa na španskih tleh

vanja, poglobitveni vzrok, da je do njega sploh prišlo, pa je skupno prepričanje, da samo »socialistična pot« vodi iz kronične družbene, gospodarske in moralne krize kapitalistične družbe. Različna razumevanja in interesi so povod novim razhajanjem in spopadom. Zato bi bile odveč prevelike iluzije o tem, da gre za sodelovanje, na podlagi ka-

narodnem delavskem gibanju zgovorno kažejo, da je gibanje še vedno preveč obrnjeno vase, da se preveč ukvarja s seboj in premalo s praviimi problemi, ki tarejo svet. To velja za obe njegovi krili. Vseeno pa je očitno, da gre v delavskem gibanju h koncu — ne brez odporov in poskusov, da bi se vrnili nazaj — faza razvoja, za katero so bile

za pravične politične, gospodarske in družbene odnose v svetu, v katerem živimo. Z drugimi besedami povedano, v svetu se je zaostрил razredni boj v svetovnem merilu, kar nalaga vsem naprednim in demokratičnim silam izjemne dolžnosti in odgovornosti.

Predvsem velja podčrtati, da kapitalizmu uspeva premagovati

DR. FRANCE KRESAL: DELAVSTVO IN SINDIKALNO GIBANJE V SLOVENIJI V LETIH 1925—1941

(III.)

Železarska industrija je ena najstarejših na Slovenskem. Velik del te industrije je združevala Kranjska industrijska družba, ki je bila ustanovljena leta 1869 v Ljubljani. V letih stare Jugoslavije je imela KID na Jesenicah 5 visokih peči za pridobivanje surovega jekla in livarno za sivo in jekleno litino, na Javorniku valjarno in v Dobravi tovarno elektrod. Zaposlenih je bilo 2.500 do 3.500 delavcev.

Podjetje KID je ustanovil domači kapital, pozneje pa je v njem prevladal nemški, po I. svetovni vojni pa italijanski. Leta 1929, tik pred ekonomsko krizo, pa so delnice Kranjske industrijske družbe prišle v posest domačega konzorcija s celjskim industrijalcem Westnom na čelu.

Druga velika železarna v Sloveniji so bile Jeklarne grofa Thurnskega na Ravnah. Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1747. Leta 1927 je bilo preosnovano v delniško družbo. Podjetje je imelo 8 visokih peči in je zaposlovalo 600 do 1.000 delavcev.

Železarna Štore pri Celju je bila ustanovljena leta 1877. Ob polnem obratovanju je zaposlovala okrog 500 delavcev.

V Sloveniji je bila zelo razvita kovinska industrija

Kovinska industrija ni bila tako koncentrirana. V Sloveniji je bilo 43 večjih obratov kovinske industrije. Omenili bomo samo pomembnejše. A. Westen, tovarna emajlirane posode v Celju, je bila ena največjih tovarn. Ustanovljena je bila leta 1894, leta 1924 se je preosnovala v delniško družbo z 20 milijoni

V Sloveniji se je razvilo veliko industrijskih objektov • Največja industrijska podjetja so bila v rokah tujega kapitala • Do leta 1939 se je najbolj hitro razvijala tekstilna industrija • Gospodarska kriza ni enako prizadela vseh industrijskih panog • Življenjski standard delavstva je med ekonomsko krizo zelo padel

dinarjev osnovne glavnice. Zaposlovala je 1.200 do 1.600 delavcev. Saturnus d. d., tovarna pločevinaste embalaže v Ljubljani, je bila ustanovljena leta 1921. Zaposlovala je okrog 150 delavcev. Strojne tovarne in livarne d. d. v Ljubljani so bile ustanovljene leta 1919 z združitvijo podjetij Tönies, Sammassa in Zabkar. Tovarna je izdelovala stroje za obdelavo lesa, vodne turbine, transmisije, armature in zvonove. Zaposlovala je okrog 450 do 500 delavcev. Štajerska železno industrijska družba s tovarno orodja v Zrečah je bila ustanovljena leta 1920. Zaposlovala je 150 do 180 delavcev. Železarna Muta, ki je izdelovala orodje, je zaposlovala okrog 180 delavcev. Titan d. d., Kamnik je bilo podjetje ključavničarskih in kovinskih izdelkov. Ustanovljeno je bilo leta 1896. Tovarna je zaposlovala okrog 300 delavcev.

To so bila samo pomembnejša podjetja. V glavnem je bila kovaška industrija razvita v Kropi, Kamni gorici, Trzinu, Lovrencu na Pohorju, Slovenj Gradcu in na Muti. Od tovarn kmetij-

skega in drugega orodja je treba omeniti tovarno verig v Lescah, Železarno v Zrečah in Livarno v Rušah. V Mariboru se je razvila tovarna za železne konstrukcije in mostove. V Slovenski Bistrici je treba omeniti še tovarno bakra in bakrenih izdelkov.

Tekstilna industrija je naredila v Sloveniji največji razvoj v letih 1918—1941

Tekstilna industrija je naredila v Sloveniji največji razvoj v letih 1918 do 1941. Ob nastanku stare Jugoslavije so bile v Sloveniji pomembnejše le tek-

stvala 990 delavcev. Intex je bilo podjetje poljskega kapitala. Ustanovljeno je bilo leta 1926. Osnovni kapital je znašal 13 milijonov din. Tovarna je leta 1939 zaposlovala 715 delavcev. Največja tekstilna tovarna v Kranju je bila Jugobruna. Ustanovljena je bila 1928, osnovni kapital je znašal 36 milijonov din. Tovarna je leta 1939 zaposlovala 1.650 delavcev.

V Mariboru pred I. svetovno vojno ni bilo tekstilne industrije. Po nastanku stare Jugoslavije pa je bilo zgrajenih 15 pomembnejših tekstilnih tovarn, ki so l. 1939 zaposlovale nekaj čez 7.000 delavcev. Največje so bile Doctor in drug, Hutter, Rossner in Erlich. Tekstilno podjetje Doctor in drug je bilo ustanovljeno leta 1922. Osnovni kapi-

Razvoj industrije in položaj delavstva

tal je znašal 52,7 milijonov dinarjev, bil pa je češki. V tovarni je leta 1939 delalo 1.600 delavcev. Podjetje Hutter in drug je bilo ustanovljeno leta 1926. Osnovni kapital je znašal 52 milijonov dinarjev, bil je domač in deloma avstrijski. Leta 1939 je bilo zaposlenih 1.500 delavcev. Tekstilno podjetje Marko Rossner je bilo ustanovljeno leta 1932. Leta 1939 je bilo zaposlenih okrog 1.000 delavcev. Pomembnejši tekstilni tovarnarji v Mariboru so bili še Erlich, Zelenka in Mautner.

V Ljubljani in njeni okolici se je razvilo 7 večjih tekstilnih tovarn. (Stora 1919, Eifler 1929, Induplati Jarše 1923, Kocjančič Domžale 1923, Boer, Hribernik, Šentvid 1930), v Celju 3 tovarne (Metka 1929, Bergman in drug 1929, Elka 1930), v Laškem, Kočevju in v Novem mestu po dve tovarni in v Medvodah, Žalcu, Majšperku, Ptuj, Mežici in Šentrupertu po 1 tekstilna tovarna.

Razvoj drugih industrijskih panog

Usnjarska in čevljarska industrija je bila razvita v Ljubljani, Mariboru, Šoštanju, Slovenskih Konjicah, Kranju, Trzinu, na Vrhniki, v Kamniku, v Šmartnem pri Litiji, Mokronogu, Ptuj, Ljutomeru in Slovenj Gradcu. Pomembnejša podjetja so bila naslednja: tovarno čevljev Peko je v Trzinu leta 1903 ustanovil slovenski podjetnik iz Ribnice Peter Kozina. Tovarna je leta 1938 zaposlovala 300 delavcev. Tovarna usnja Franc Woschnagg in sinovi d. d. v Šoštanju je bila največja usnjarska v Jugoslaviji. Tovarna je bila ustanovljena 1788. Leta 1939 je zaposlovala 400 delavcev. Tovarna usnja v Slovenskih Konjicah je bila ustanovljena leta 1750. Leta 1938 je zaposlovala 150 delavcev. Mokronoška tovarna usnja je zaposlovala okrog 200 delavcev.

Tovarne za izdelovanje papirja in celuloze so bile v Vevčah, Radečah, Goricanah, na Količevem, v Sladkem vrhu in v Vidmu pri Krškem. Kartonažna industrija se je razvila v Ljubljani, Mariboru, Sladkem vrhu in v Trzinu. Največje papirniško podjetje so bile Združene papirnice Vevče, Goričane in Medvode d. d. s sedežem v Ljubljani. Delniška družba je bila ustanovljena leta 1870. Leta 1938 je podjetje v svo-

jih tovarnah zaposlovalo 700 delavcev. Bonačeva kartonažna tovarna v Ljubljani je bila ustanovljena leta 1920. Podjetje je imelo Kartonažno tovarno v Ljubljani in tovarno za papir in lepenko v Količevem pri Ljubljani. Tovarna je leta 1938 zaposlovala 240 delavcev. Sladkogorska tovarna lepenke in papirja je bila ustanovljena že leta 1882, temeljita modernizacija pa je bila izvedena leta 1926 in potem je tovarna zaposlovala okrog 250 delavcev.

Kemična industrija se je razvila predvsem po prvi svetovni vojni. Umetna gnojila so izdelovali v Rušah in Hrastniku. Tovarne stroji so bile v Majšperku, Medvodah in v Sevnici. Industrija mila in pralnih sredstev se je razvila v Mariboru. V Kranju se je razvila tovarna gumijastih izdelkov. V Ljubljani sta bili pomembni Kemična tovarna in tovarna kleja. Omeniti velja še mestni plinarni v Ljubljani in Mariboru.

V razvoju gradbene industrije so bile najpomembnejše opekarne, cementarne in apnenice. Moderna in velika cementarna je obratovala v Trbovljah.

Apnenice industrijskega značaja so bile v Kresnicah, Zagorju, Trbovljah in v Celju. Keramična industrija je bila razvita v Petrovčah pri Celju in Bršljinu pri Novem mestu. Tovarne stekla so bile v Hrastniku, Rogaški Slatini in Zagorju. Veliko delavcev je bilo zaposlenih v kamnolomih, posebej velja omeniti granitolome na Pohorju. H gradbeni dejavnosti moramo prispevati tudi večja gradbena podjetja, kot so bila na primer Tönies, Dukič, Josip Dedek, Slograd in Stavbna družba v Ljubljani ter Splošna stavbna družba v Mariboru.

Živilska industrija se je razvila predvsem v smeri končnih izdelkov. Mlinska industrija je nazadovala. S prehodnimi težavami se je borila tudi pivovarniška industrija, pivovarne so bile v Ljubljani, Mariboru in Laškem. Omeniti je treba še Kolinsko v Ljubljani, Oljarne v Kranju in Slovenski Bistrici ter luščilnico riža v Ljubljani.

pokaže nekatere odklone. V letih gospodarske krize se je število zaposlenih žensk zelo povečalo, prav tako njihov delež v skupnem številu vseh zaposlenih. V prvih letih obstoja stare Jugoslavije so v Sloveniji predstavljale delavke približno četrtno vseh zaposlenih, v letih gospodarske krize pa 39%.

Vseh gospodarskih panog brezposelnost med krizo ni enako prizadela. Najbolj se je zmanjšalo število zaposlenih v gradbeni, lesni in lesnopredelovalni industriji ter v kovinski industriji, medtem ko je v rudarstvu zaposelnost padala že od leta 1924; v kemični, papirniški in prehrabeni industriji je bila brezposelnost nekoliko manjša, prav tako na železnicah, v trgovini, gostinstvu in storitvenih dejavnostih, število zaposlenih privatnih in javnih nameščencev pa je celo počasi naraščalo, tudi število zaposlenih v gospodinjstvu se med krizo ni zmanjšalo. Poseben primer pa je bila tekstilna industrija, kjer je tudi med krizo število zaposlenih hitro naraščalo (predvsem ženska delovna sila!). Zaposleno delavstvo pa so med krizo prizadela redukcije delovnega časa, ki so jih izvajala skoraj vsa podjetja.

Med krizo in po njej se je delavstvo skoncentriralo okrog večjih gospodarskih središč: Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj. Medtem ko je bilo pred krizo v teh središčih le okrog 57% vseh zaposlenih, jih je bilo po njej 87,5%.

Življenjski standard zaposlenih delavcev je v letih gospodarske krize padel in je bil najnižji leta 1933. Od 79.010 zaposlenih delavcev, ki so bili leta 1934 zavarovani pri OUZD, jih 54,08% s svojimi zasluži ni moglo pokrivati eksistenčnega minimuma za posameznika, 22,81% si je s svojimi zasluži lahko omogočalo zadovoljiv življenjski standard, če jim ni bilo treba vzdrževati družine. Eksistenčnega minimuma za štiričlansko delavsko družino pa delavci v Sloveniji s svojimi zasluži niso mogli zadovoljivo pokrivati.

Najvišje mezde je izplačevala grafična industrija, nato kemična in papirniška, najnižje pa gradbena, lesna in oblačilna. Najvišje mezde so bile okrog

Lakota — (Maksim Sedej)

Vpliv gospodarske krize na položaj delavstva v Sloveniji

Po nastanku stare Jugoslavije je začelo število zaposlenih delavcev v Sloveniji zelo hitro naraščati in je leta 1930 doseglo svoj vrh z okrog 132.000 zaposlenimi. Zaradi gospodarske krize je začelo število zaposlenih padati in je bilo najnižje leta 1933 z okrog 105.000 zaposlenimi delavci in šele konec leta 1937 je doseglo število iz časa pred kriz. Brezposelnost je bila velika in dolgotrajna. Podrobnejši študij posameznih gospodarskih panog in strukture zaposlenih nam

večjih industrijskih središč (Trzin, Kranj, Maribor), najnižje pa v podeželskih občinah Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj.

Število delavcev je bilo po posameznih industrijskih panogah naslednje. Najprej pogledimo število zaposlenih delavcev, ki so bili zavarovani pri Glavni bratovski skladnici v Ljubljani, to so bili delavci, zaposleni v rudarstvu in metalurgiji. Večino v tej skupini (92—95%) so predstavljali rudarji v premogovnikih. Ta panoga se najbolj razlikuje od splošne slike razvoja zaposlenosti v Sloveniji. Rudarstvo je po vojni hitro napredovalo in je doseglo svoj vrh že leta 1924 s 15.207 zaposlenimi delavci. Nato je število zaposlenih rudarjev ves čas padalo do leta 1937, ko jih je bilo samo še 7.070.

(SE NADALJUJE)

SKUPŠČINA OBČINE
IN IZVRŠNI SVET OBČINE
SLOVENSKA BISTRICA
Občinski svet ZS
Občinski komite ZKS
Občinski komite ZMS
Občinska konferenca SZDL
Občinski odbor ZB

čestitajo
delovnim ljudem
in občanom
Slovenske Bistrice
za praznik dela
1. maj

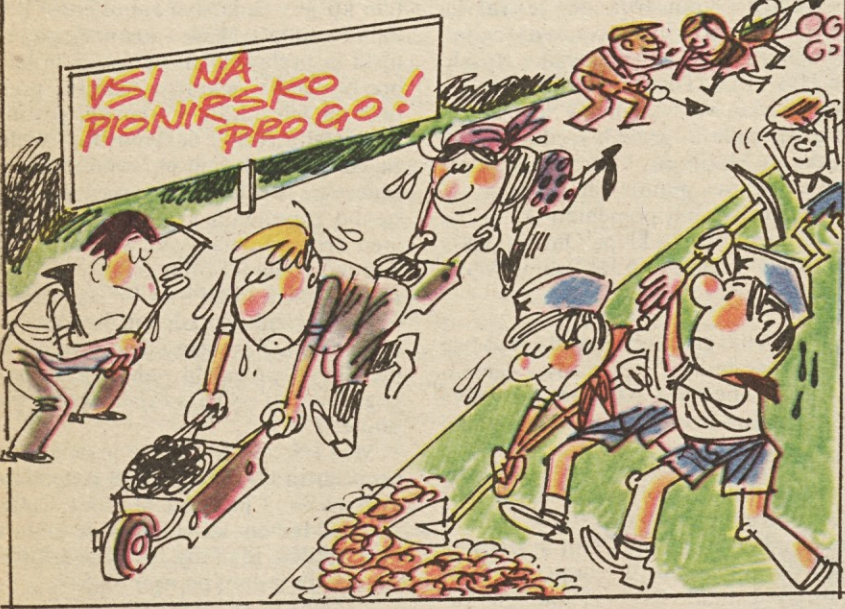
Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. Izdaja ČGP Delo, TOZD Delavska enotnost. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. List urejajo: ANDREJ AGNIČ, VOJKO ČERNELC (glavni urednik in direktor), SONJA GAŠPERSIČ, MILAN GOVEKAR, MARJAN HORVAT, DAMJAN KRIZNIK, RAFAEL LINDIČ (tehnični ured-

nik), BORIS RUGELJ, BOJAN SAMARIN (odgovorni urednik), JANEZ SEVER, IGO TRATNIK, ANDREJ ULAGA, POLDE VERBOVŠEK (redaktor in lektor) in JANEZ VOLJC. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ulica 4, poštni predal 313-VI; naročniški oddelek in prodaja tel.: 310-033, int. 278, 322-947. Uredništvo tel.: 316-672,

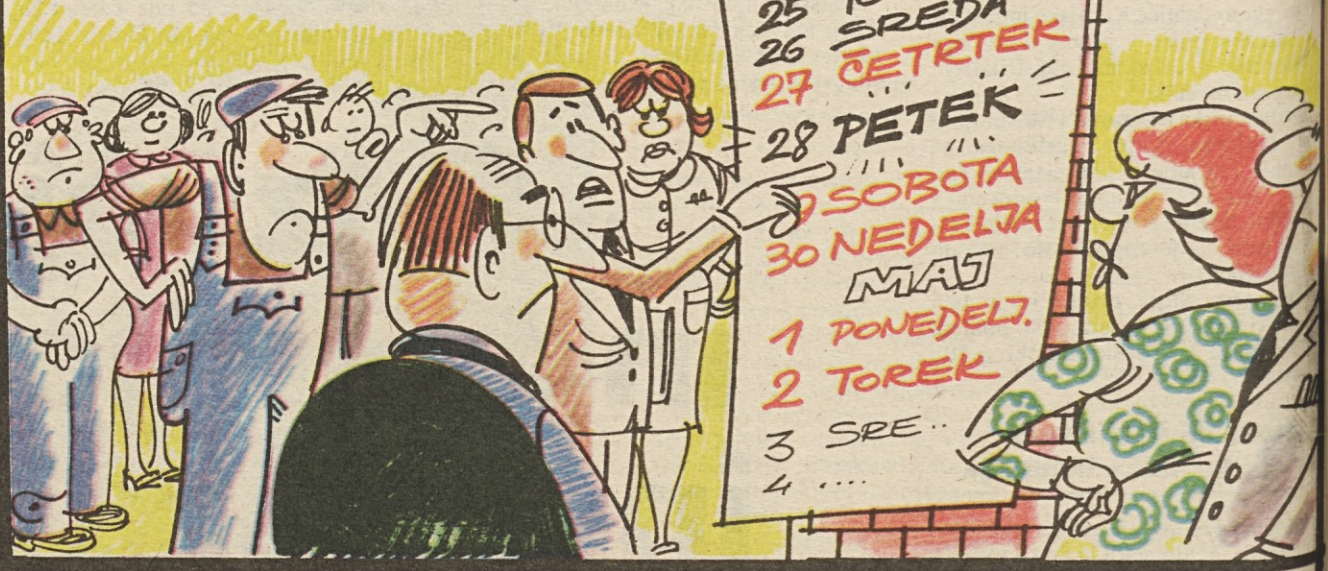
323-554 in 316-695; komerciala: Ljubljana, Tavčarjeva 5, tel.: 312-691. Račun pri SDK Ljubljana, št. 50100-601-11807, devizni račun pri Ljubljanski banki, št. 501-620-7-121100. Posamezna številka stane 5,00 din, letna naročnina je 250,00 din. Rokopisov ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk »Ljudska pravica« Ljubljana.

naš prvi maj nekoč ... in zdaj

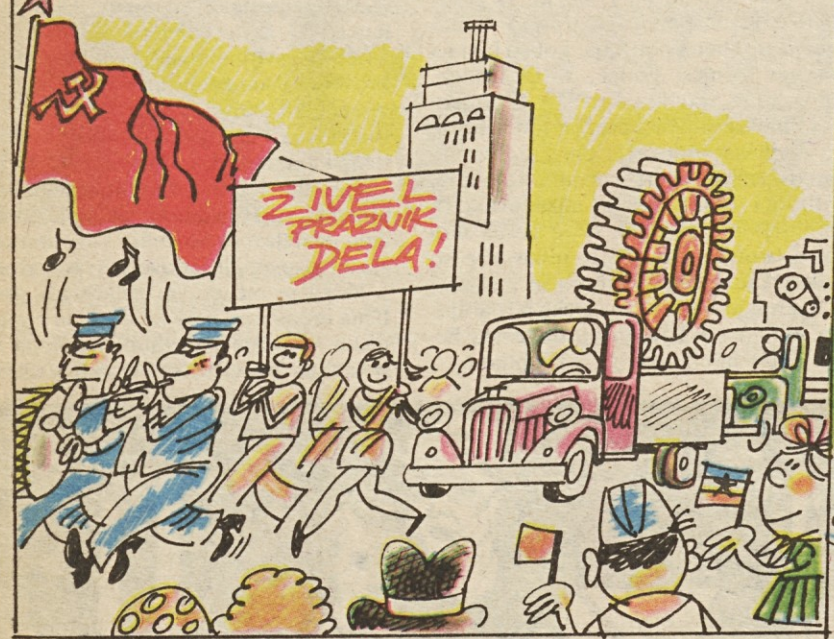
PRED PRAZNIKOM DELA SMO SE
GNALI NA DELOVNIH DNEH

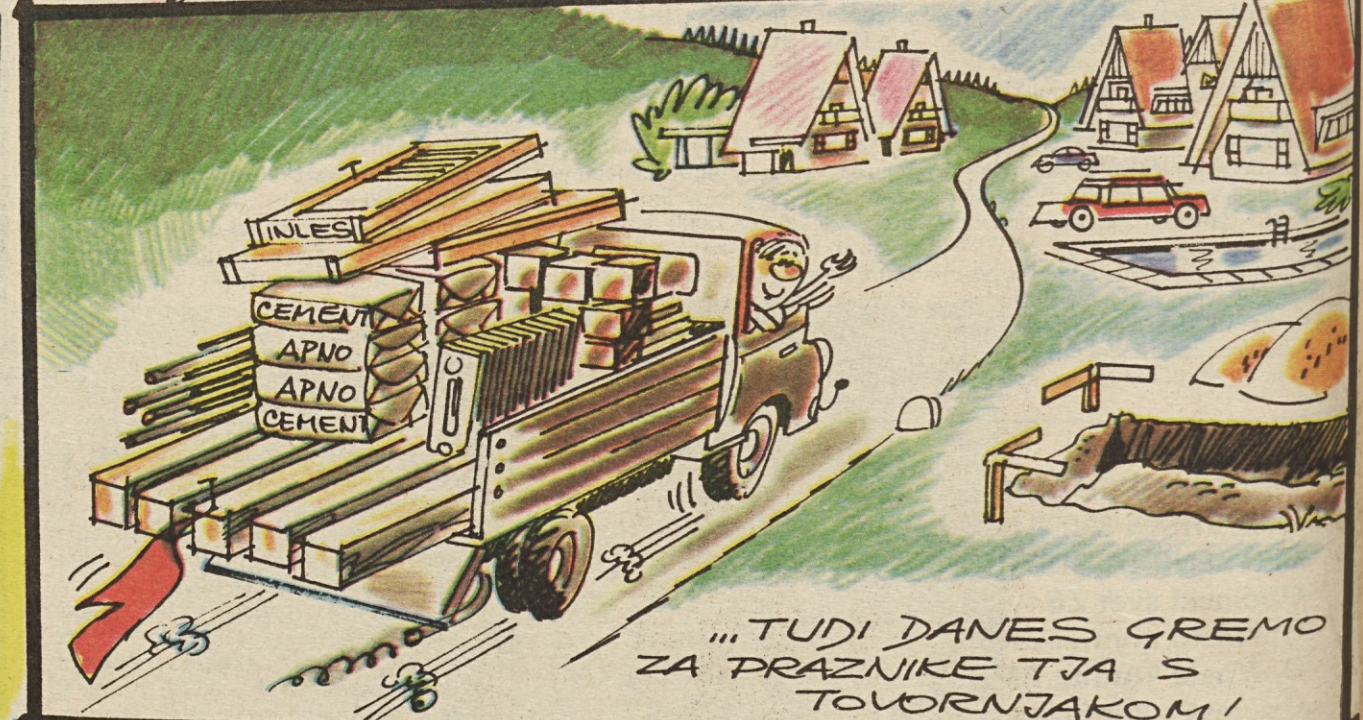
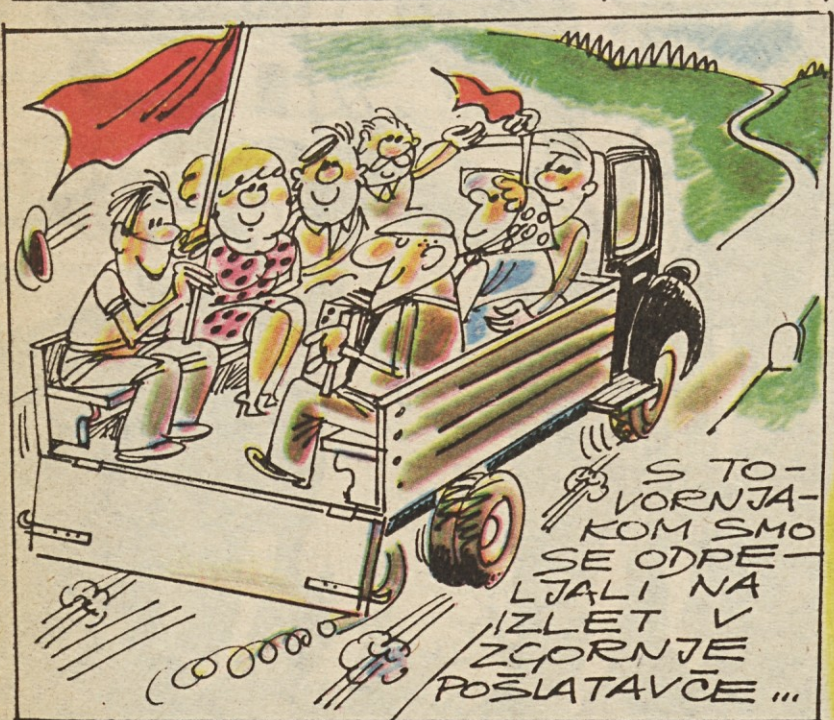
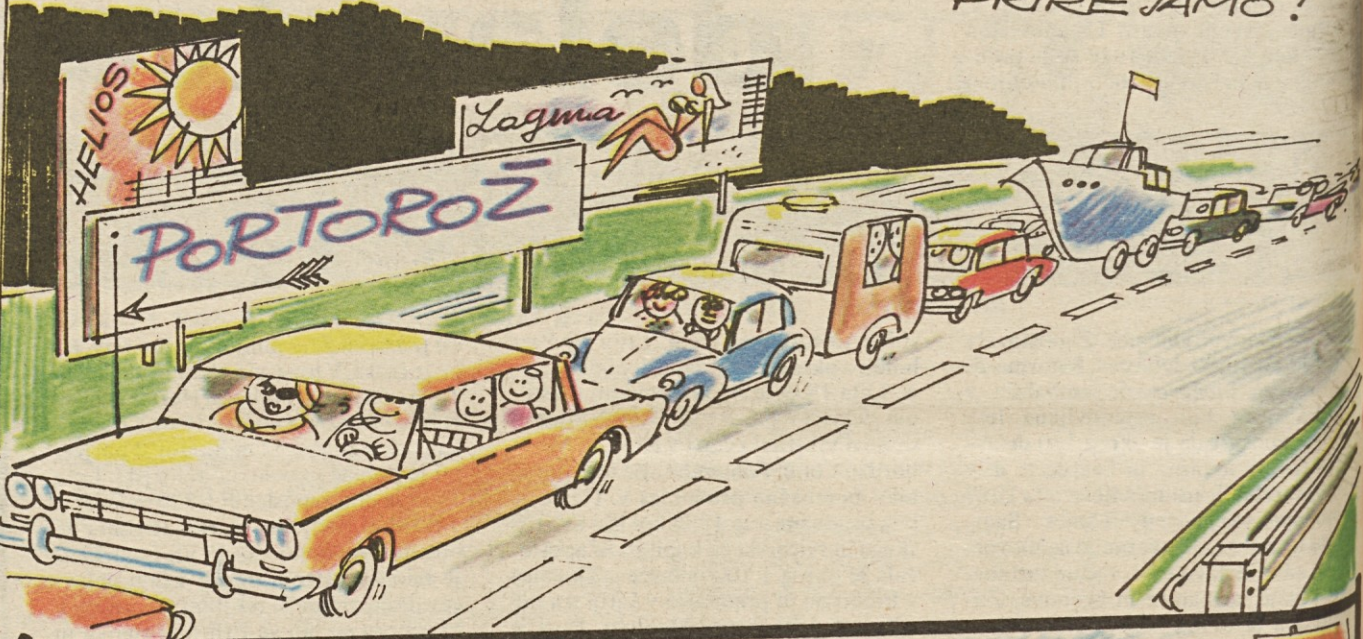
...TUDI DANES SE PRED
PRVIM MAJEM ZENEMO
ZA DELA PROSTE
DNEVE!

PRIREJALI SMO PARADE

...TUDI DANES TIH
PRIREJAMO!

SEVEDA PA SMO
NA IZLETU BOLJ
SLABO JEDLI...

... A TUDI LETOS
BODO NEKATERI
NAŠI OBCANI
SLABO JEDLI!

